

Jumalainen näytelmä: Kiirastuli Divina Commedia: (Purgatory)

Dante

The Project Gutenberg EBook of Jumalainen näytelmä: Kiirastuli, by Dante

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Jumalainen näytelmä: Kiirastuli
Divina Commedia: (Purgatory)

Author: Dante

Release Date: February 13, 2004 [EBook #11072]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NäYTELMä: KIIRASTULI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and DP Distributed Proofreaders

JUMALAINEN NäYTELMä: KIIRASTULI

Kirj. Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi 1913

Ensimmäinen laulu

Älyni pursi purjeensa nyt nostaa
vesiä vienompia juostaksensa
ja jättääksensä meret julmat[1] taakseen:

Nyt toista laulaa tahdon valtakuntaa,
miss' ihmishenki puhdistuu ja tulee
taivaisen tien ja armon arvoiseksi.

Mut runous kuollut haudastansa nouskoon!
Omanne olla tahdon, Musat pyhät,
ja auttakoon mua armas Kalliope.[2]

sävelin moisin säestellen mua
kuin tuta saivat tytöt Pieroksen,[3]
harakat, jotka teitä haastoi kilpaan!

Suloinen niinkuin itämaan safiirin
ol' ilman hohto ylläni, ja seesnä
ens piiriin[4] saakka taivas puhdas päilyi.

Taas silmäni sai halun nähdä, koska
nyt olin jättänyt ma ilman kuolleen,
mi murheutti katsehen ja mielen.

Tuo tähti[5] kaunis, joka lempeen lietsoo,
hymyhyh hurmas idän ääret kaikki,
Kalojen tähtimerkin kalventaen.

Ma oikealle käännyin tarkastamaan
etelän äärtä: tähteä näin neljä,[6]
jotk' oli nähty vain ens ihmisi-aikaan.

Iloitsi taivas niiden tulkinnasta.
Oi, pohjan puoli, kuinka orpo olet,
kun saa et nähdä moista kirkkautta!

Taas käännyin niitä katsomasta, loinpa
katseeni toista taivaankantta kohti,
otava josta kadonnut jo oli:

Näin vierelläni ukon[7] yksinäisen,
niin arvokkaan, niin kunnioitettavan
kuin isä lapsellensa lienee kukaan.

Partansa pitkä oli, harmahtava,
ja yhden-näköinen kuin tukka, joka
povella heilui kaksijakoisena.

Sätehet noiden neljän tähden pyhän
valoivat valkeudellaan kasvot häitä,
hän että eessäni kuin Päivä seisoi.

»Keit' ootte, jotka vasten virtaa tummaa
tulette vankilasta ijäisestä?»
hän virkkoi, päättään arvokasta puistain.

»Ken teitä johti? Ken ol' lyhty teille
yön syvyydestä päästäksenne, joka
ijäti synkistää nuo kuolon kuilut?

Lait helvetin siis joko juurin järkkyy?
Uus onko taivahassa tahto, koska
käy kadotetut minun kallioitain?»

Oppaani silloin mua koski, sanoin
ja käsin ynnä elein polvet multa
ja kasvot painoi kunnioittaviksi.

Hän sitten näin: »En saavu itsestäni,
taivaasta Nainen[8] alas astui, pyysi
mun tämän miehen tietä johtamahan.

Mut kosk' on tahtos, että meistä tietää

enempi saisit sekä matkastamme,
ei olla toinen voi mun tahtonikaan.

Tää viel' ei nähnyt viime iltaa, mutta
niin liki sitä hulluus vei jo hänet,
ett' tuskin oli aikaa kääntymykseen.

Niin on kuin sanoin; lähetetty olin
hänt' auttamaan, eik' ollut tietä muuta
kuin tämä, jota tänne lähdin käymään.

Hän nähnyt on jo kaikki kadotetut;
nyt näyttää aion hälle henget, jotka
sun vartioiminesi valkenevat.

Kuin hänet tuonut oon, ois pitkä haastaa;
soi taivas voiman mulle, että hänet
sua kuulemaan ja näkemään voin johtaa.

Suvaitse suosia siis tuloansa!
Vapautta etsii hän: sen arvon arvaa
se vasta, ken sen eestä uhras elon.

Sa tiedät sen, sa, jolle tervetullut
ol' Utikassa kuolema, kun jätit
pois verhon, jonka kirkastaa Suur' päivä.

Lakeja luonnon loukanneet me emme,
hän elää näät, ja Minos ei mua estä;
piirissä asun, jossa Martiasi[9]

sua vielä rukoilevi silmin sivein,
o pyhä povi, että ois hän omas:
vuoks lempensä nyt meihin mielly vihdoin!

Suo seitsemän nyt valtaas nähdä meidän;
sua hälle kiittää tahdon, jos sa sallit
alhaalla tuolla sua mainittavan.»

»Martia niin ol' armas nähdä mulle»,
hän vastasi, »niin kauan kuin ma elin,
ma että toivehensa täytin kaikki.

Mut tuon kun virran pahan[10] tuollapuolla
hän on, mun[11] muistaa hänt' ei salli laki,
mi mulle säättiin sieltä päästessäni.

Vaan Nainen taivainen jos ohjaa sua
kuin sanot, tarvis sua ei sievistellä;
on kyllin, hänen nimessään kun pyydät.

Sileä katkaise siis kaisla,[12] vyötä
hän sillä, myös hän kasvot pesköön, niistä
pois että haihtuis joka jälki loan.

Näät sovi kenenkään ei silmin samein
tavata ensi vartiaa[13] tään paikan;
kas, paratiisin heimohon hän kuuluu.

Mudassa pehmeässä, pitkin rantaa[14]
tään saaren pienen, kasvaa kaislametsä
siell' alahalla, aallon häilyttämä.

Ei mikään kasvi lehti-lehvä taikka
kovempi-runkoinen voi siellä elää,

kun taivu ei se tuulen tahdon mukaan.

Takaisin tänne sitten älkää tulko!
Pian Päivä nousee, tienne näyttää, mistä
on loivin pääsy vuoren kukkulalle.»

Katosi hän. Ma puhumatta sanaa
nyt nousin. Oppaakseni kaiken käänsin
niin katsantoni kuin myös mielenkiinnon.

Hän alkoi: »Tule, poikani, mua seuraa;
takaisin käymme sinne, missä painuu
tasanko tää päin ala-ääriänsä.

Jo aamun rusko voitti aamun varjon,
mi eellä pakeni, niin että kaukaa
ma meren läikän erottaa jo taisin.

Kuin mies, mi kääntyy tielle suljetulle
ja turhaks uskoo toivon päästä tuosta,
niin kuljimme me yksinäistä kenttää.

Me sinne tultiin, missä kaste soti
kerällä Päivän, haihtuen vain verkkaan,
kun sitä siimes auttoi viileydellään.

Levitti kädet kumpaisetkin silloin
mun Mestarini nurmikolle hiljaa;
ma tietäin aikehensa, kohden häntä

kohotin poskipääni itkettyneet:
taas ilmi sai hän kasvoin kaunoväriin,
jok' oli Helvetissä himmentynyt.[15]

Tulimme tuosta rantaan autioon,
min merta purjehtinut mies[16] ei koskaan,
ken oisi palausta ymmärtänyt.

Mun vyötti hän tuon toisen[17] tahdon mukaan.
Oi ihme! Heti kun hän kumartuen
valitsi kasvin nöyrän tuon, jo kasvoi

samalla toinen toisen kaislan sijaan.

Toinen laulu

Jo Päivä painui[18] taivaanrantaan, jonka
meridianin piste korkein päällä
Jerusalemiin päilyvi, ja yöhyt,

sen vastakehää kiertäväinen, jätti
jo Ganges-virran, kerallansa Vaaka,
min pudottaa se kädestään, kun voittaa;

niin että siinä, missä olin, posket
Auroran armaan punavalkeuiset
jo kellahtui, kuin ollut ois hän vanha.

Me vielä seistiin merenrantamalla
kuin miehet, jotka askeltansa miettii,
kun mieli vaelttaa, mut ruumis seisoo.

Ja katso, niinkuin usein aamun suussa
Mars punertavi halki usman sankan
alhaalla lännen puolla, päällä meren,

niin mulle näkyi--jospa näkyis vielä!--
nopea valo, merta kiitäväinen;
sen kanss' ei lintu lentänyt ois kilpaa.

Kun tuosta silmän käänsin tuokioksi
ja Oppaaltani tiedustella tahdoin,
se oli suureksi jo seijastunut.

Sivulla kumpaisellakin sen näin ma
jotakin valkeaa, ja alempana
taas toista valkeaa, mi siitä välkkyi.

Avannut suutaan viel' ei Mestarini,
kun sivuvalkeat jo siiviks muuttui;
hän silloin tunsu merta matkaavaisen

ja huusi: »Joudu, joudu polvilles!
Kättesi risti! Enkel' on hän Luojan,
saat nähdä moisia nyt toimijoita.

Kas, kuink' on halvat hälle ihmiskeinot,
ei kelpaa airo eikä purje hälle,
vain siivet soutimiksi kaukorantain.

Kas, kuinka hän ne taivahalle nostaa
ijäisin sulin ilmaa halkoellen;
ei muutu ne kuin sulat luonnon-luomat.

Läheten meitä kirkkaammalta aina
Jumalan lintu näytti tuo, siks kunnes
sen valkeutt' ei silmä voinut sietää.

Ma maahan katsoin. Nyt hän saapui rantaan,
sous pursin nopsin ja niin kevein, että
ei vedenpintaan tullut piirtoakaan.

Perässä seisoj ruorimies tuo taivaan,
autuuden tulikirjat kasvoillansa,
satainen saattueena henkiparvi.

In exitu Israel de Aegypto[19]
lauoivat kaikki yksi-äänisesti
ja loppuun saakka virren veisasivat.

Hän sitten ristinmerkin tehtyänsä
pois kiisi nopsaan niinkuin tullut oli;
mut kaikki rantaan syöksyivät nyt vainaat.

Olevan outo näytti paikka heille,
katsoivat kaikki ympärilleen, niinkuin
se katsoo, jonka silmä uutta kohtaa.

Aurinko valkeutta kaikkialle
nyt ampui, karkoitettuaan Kauriin
vasamin varmoin keskitaivahalta.

Tulijat nuo kun meidät huomasivat,
sanoivat: »Tien jos tietänette, meitä
te neuvokaa nyt vuoren kukkulalle.»

Vergilius vastasi: »Te uskonette
meit' tuntijoiksi paikan tään, mut oomme
me myöskin matkalaisia kuin tekin.

Tulimme juuri, hetki teitä ennen,
mut tietä toista, jyrkkää niin ja jylhää,
meist' että leikiltä tää nousu näyttää.»

Ja sielut, jotka hengityksestäni
näkivät, että vielä eloss' olin,
nyt kalpenivat iki-ihmetellen.

Kuin juostaan kuulemahan uutisia
viestiltä, lehvää öljypuun mi kantaa,
välittämättä väen tyrkinnästä,

niin sielut onnelliset nuo nyt kiintyi
mun kasvohini, melkein unhottaen,
heill' että kulku oli kaunistumaan.

Näin erään heistä eespäin käyvän, mua
syleillääkseen niin suurell' armaudella,
ma että tahdoin saman tehdä hälle.

O, varjot turhat harha-hahmoinenne!
Kolmasti hänet käsivarsin kiersin,
kolmasti rintaani vain omaa painoin!

Vuoks ihmeen, luulen, väri multa muuttui,
mut varjo hymyili ja taapäin siirtyi
mun häntä kiihkeästi seuratessa.

Mua pysähtymään pyys hän lempeästi;
ma silloin tunsin hänet, sanoin hälle,
hän että hetken haasteleis ja viipyis.

Hän vastasi: »Kuin rakastin ma sua
ruumiissa, niin nyt siitä vapaanakin.
Siks viivähdän. Mut sa miks kuljet, minne?»

»Casella,[20] ystävä, teen matkan tämän
ma palatakseen paikkaan, mistä olen»,
näin minä. »Mut miss' ollut oot niin kauan?»

Hän virkkoi: »Vääryyttä ei mulle tehty,
tään pääsyn vaikka monta kertaa kielsi
hän, joka henkilön ja hetken määrää.

Tahtonsa[21] näät on tahdos' oikeasta.
Mut kuut' on kolme nyt hän tänne tulla
sovussa suonut jokaisen, ken tahtoi.

Minäkin, joka meren äärell' olin,
miss' suolaiseksi Tiberin käy aalto,
sain armon hältä päästä purtehensa.

Taas suulle virran tuon hän siivet suuntaa.
Näät sinne aina keräytyy ne, jotka
ei suistu raisun Akeronin rantaan.»

Ma hälle: »Vienyt laki uus jos sulta
ei muistoa ja ääntä laulun lempeen,
mi mieltäni niin usein viihdytteli,

suvaitse virkistää taas sieluani,

mi tänne tullut ruumihinsa raskaan
keralla on ja uuvuksissa ihan.»

Rakkaus, mi hengessäni haastelevi,[22]
noin alkoi laulun hän niin suloisesti,
se että vielä sisällän nyt soipi.

Mun Oppaani ja minä, muukin seura,
mi siinä oli, nauttivan niin näytti
kuin kaikk' ois ollut poissa mielen paino.

Kun lauluansa hartahasti tuossa
me kuuntelimme, silloin arvon vanhus
jo huusi: »Mitä tää on, henget hitaat?

Mi hullu seisahdus! Mi huolettomuus!
Vuorelle rientäkää, pois suomet saakaa,
jotk' eivät Luojaa teidän nähdä salli!»

Kuin kyyhkyt syömätouhussansa nokkii
jyviä, ruohonpäitä rauhallisna,
vaill' ylpeyttään tavallista,--äkin

eväänsä jättävät, kun ilmestyvi
jotakin, joka säikäyttää heitä
ja huolella myös suuremmalla uhkaa;

niin joukko äsken saapunut tuo jätti
nyt laulun sekä kohti vuorta riensi
kuin rientää mies, mi tiedä viel' ei, minne;

ja mekin oltiin yhtä nopsat lähtöön.

Kolmas laulu

Muut vaikka paossansa hätäisessä
hajosivatkin pitkin kenttää, rientäin
päin vuorta, minne järki[23] meitä ajaa,

ma liityin Oppaaseeni uskolliseen.
Kuink' oisinkaan hänt' ilman juossut? Kuka
mua auttanut ois vuoren kukkulalle?

Hän näytti suuttuneelta itsellensä.
Oi, omatunto jalo, puhdas, kuinka
sua katkerasti erhe pienin[24] kalvaa!

Mut jalkansa kun jättivät tuon kiireen,
mi joka liikkeen arvokkuutta haittaa,
mun mielenikin, äsken ahdistettu,

avartui, ahmi ympäristöänsä;
ja katsoin kukkulaa, mi korkeimpana
merestä kohti taivaankantta pyrkii.

Takana Päivän punaloisto leimus,
mut eessä varjo peitti sen, jok' oli
kuin kuva ruumiini, mi säteet taittoi.

Sivulle silloin käännyn peljästyen
ja itseni jo hyljätyksi luullen,

kun vain mun eessäni maa musta oli.

»Miks vielä epäilet?» näin Lohduttaja
tuo lausui puoleheni käännähtäen,
»kerallas enkö käy ja johda sua!

Jo siell' on ilta, jonne haudattiin
se ruumis, millä varjo loin minä;
on Brindisistä[25] Napoliin se viety.

Se ettei eessäni nyt varjo synny,
ei ole kummempaa kuin ettei taivaat
säteitä estä[26] toinen toiseltansa.

Mut kyvyn tuta kuuman, kylmän tuskaa
ruumiille näillekin suo voima, joka
ei tahdo keinojansa ilmi tuoda.

On hullu, joka järjellensä koettaa
mitata äärettömän tien sen, jota
Hän käy, mi yks on, vaikka kolminainen.

Totea seikka[27] siis vain, ihmisheimo!
Jos nähdä kaiken oisit voinut, tarpeen
ei ollut oisi synnytys Marian.

Halusta hedelmättömästä hehkui
monikin, joka tyydyttää sen tahtoi,
mut saakin ikävöidä ijäisesti.

Niin Aristoteles ja Plato ynnä
muut monet...» Tässä puhe katkes hältä,
hän päänsä painoi, jääden mietteisiinsä.

Sill' aikaa vuoren juurelle me tultiin;
siin' eessä oli kallio niin karu,
turhalta että jalka altis tuntui.

Sen rinnall' autioin ja raisuin polku,
mi Lericin Turbian[28] kanssa liittää,
on porras avoin, helppo-askelinen.

»Ken tietänee, miss' on tää törmä loivin»,
nyt seisahtuen lausui Mestarini,
»sit' että nousta voisi siivetönnä.»

Sill' aikaa kuin hän maahan katsoi, tuumi
tienpohjaa, hengessänsä tutkistellen,
ja minä vuorta silmin vaeltelin,

näin sieluparven[29] vasemmalta saavan
niin vitkaan meitä kohden, että tuskin
havaita saattoi heidän liikkumistaan.

Ma virkoin Mestarille: »Silmäs nosta,
kas, siinä joukko, joka neuvon antaa,
jos itsestäs et keksiä voi sitä.»

Hän katsoi, kasvoin kirkkahin ja vastas:
»He viipyvät, me sinne rientäkäämme!
Nyt toivos vahva olkoon, poikaseni.»

Kun käyty tuhat askelta ehk' oltiin,
niin kaukana tuo oli kansa vielä
kuin kivi kiittää hyvän heittomiehen.

He silloin kaikki painautuivat paasiin
tuon vuoren jyrkän, seisten liikkumatta
kuin se, mi säikähtää ja kummaa katsoo.

»Valitut, oi! Te hyvän kuolon saaneet!»
Vergilius alkoi, »kautta rauhan, jonka
ma luulen kaikkia teit' odottavan,

te virkkakaa, miss' on tää vuori loivin,
sit' että nousta vois; näät ajanhukkaa
se enin pelkää, ken jo jotain tietää.»

Kuin lampaat lähtee läävästänsä, ensin
yks, sitten toinen, kolmas, mutta maahan
muut painaa aran silmän ynnä kuonon,

ja tekee niinkuin ensimmäinen: tuo jos
pysähtyy, taa sen yksinkertaisina,
pyhinä tunkee muut, ei syytä kysy;

niin vastanamme näin ma liikkuviksi
nyt päät tuon lauman autuaan ja hurskaan,
ujoina kasvot, arvo astunnassaan.

Mut nuo kun ensimmäiset huomasi, että
puoll' oikealla valon maassa mursin
ja että varjoni mun vuoreen piirtyi,

he seisautuivat, hiukan taapäin käyden;
ja kaikki toiset, jotka seuras heitä
tekivät samoin, tietämättä miksi.

»Tunnustan teille kysymättä: ruumis
tää kuolevainen on, min näätte, siksi
jaettu maass' on valo päivänpaisteen.

Te älkää ihmetelkö! Uskokaatte,
ett' ei hän ilman Taivaan voimaa tahdo
tään vuoriseinän jylhän päälle päästä.»

Näin Mestari. Ja jalo lauma vastas:
»Takaisin kääntykää ja eellä käykää!»
He kädenselin tietä viittasivat.

»Ken lienetkin», yks heistä virkkoi sitten,
»mua katso käydessäsi, muistoos johda,
maan päällä etkö ennen nähnyt mua.»

Ma käännynin, katsoin tarkkaan; kaunis oli
hän katsannoilta, jalo keltakutri,
mut toinen kulma miekan halkaisema.

Selitin nöyrästi, ma etten koskaan
hänt' ollut kohdannut. Hän sanoi: »Katso!»
ja näytti haavan ylärinnassansa.

Hymyillen virkki sitten: »Manfred[30] olen,
Costanza-keisarinna pojanpoika;
siks pyydän, takaisin kun palaat, käyös

luo kauniin tyttärein,[31] mi äidiks tuli
Sisilian ja Aragonian maineen,
ja kerro totuus, muut jos toisin haastaa.[32]

Kaks haavaa saatuani kuolettavaa,
Hänelle itseni ma itkein uskoin,
mi mielellänsä anteheksi antaa.

Olivat synkät syntini. Mut helma
Hyvyyden äärettömän on niin laaja,
siin' että lepää, ken vain siihen turvaa.

Jos tään ois oivaltanut Luojan armon
Cosenzan paimen, jonka kimppuhuni
kiihdytti Klemens, silloin oisi vieläi

mun maiset luuni Beneventon luona,
korvassa sillan, missä niitä suojais
yhäti raskaan kivikummun kuoma.

Nyt niitä sade huuhtoo, tuuli viskoo
rannalla Verden, maani ulkopuolia,
ne jonne vietiin kynttilöitä ilman.[33]

Mut niin ei sentään kiro paavin sido,
ijäinen ettei voisi päästää Rakkaus,
kun vihryt vielä vain on toivon kukka.

On totta: joka kirkon kirouksessa
elosta, vaikka katuvaisna, eroo,
saa seisoa tään vuoren ulkopuolia

tuon kauden kolmenkymmen-kertaisesti,
min kesti kiro, ellei ehkä aikaa
lyhennä häitä rukoukset hyvät.

Nyt arvaat, kuinka teet mun iloiseksi,
jos kerrot hyvälle Constanzalleni,
mun missä näit ja mikä tääll' on laki;

näät paljon täällä apu heidän auttaa.»

Neljäs laulu

Kun sielun täyttää tuska taikka riemu
ja jonkun voimistamme jännittävi,
päin sitä sielu kaikki siukoo, muita

nyt muistamatta mahtimuotojansa;
siks väärin on kuin eräät luulee, että
meiss' sielu sielun päälle kerrostuisi.[34]

Ja siks kun jotain näkyy taikka kuuluu,
mi mielen voimakkaasti kiinnittävi,
me emme huomaa, että aika rientää.

On voima toinen se, mi kuuntelevi,
ja toinen, joka sielun muun on summa;
sidottu tää on, vapaa edellinen.

Totuuden täyden siitä sain, kun kuulin
sanoja vainaan kummastellen; Päivä
näät varmaan viisikymment' astemittaa

mun huomaamattani ol' edistynyt,

kun tultiin paikkaan, missä sielut meille
huus yhteen ääneen: »Tuosta kulkee tienne!»

Isomman täyttää usein aidan aukon
vain hangollinen orjantappuroita
maamiehen tarhassa, kun viini tummuu,

kuin oli vuorisola, josta käytiin
Oppaani kanssa nyt me kaksin; lauma
muu meidät jätti näät. Voi Noliin[35] mennä,

San Leoon[36] kiiwetä, Bismantovankin
kavuta kukkulalle jaloin pelkin.
Mut täällä pakko ihmisen ol' lentää,

ma väitän, kaihon suuren siivin nopsin,
jos mieli seurata mun Saattajaani,
mi tieni valaisija toivon antoi.

Me vaivoin kiipesimme louhten lomaan
ja joka puolla vuori uhkas meitä
ja jalkaa, kättä vaati nousu jyrkkä.

Kun oltiin ylä-äyrähällä kuilun,
rinteellä vuoren avoimella, kysyin:
»Mun Mestarini, mitä tietä mennään?»

Hän mulle: »Alaspäin ei askeltakaan!
Mua seuraa, vuotta nouse, sikskuin joku
näkyvi, joka tiemme varman tietää.»

Huipulle vuoren kantanut ei katse
ja jyrkemp' oli rinne sen kuin viiva,
mi osoittavi puolet suoraakulmaa.

Väsynyt olin, siksi lausuin: »Isä,
ah armas, käännä, katso, kuinka jälkees
ma yksin jään, jos käy et hitaammasti!»

Hän vastas: »Poikani, koe kestää tuonne!»
ja viittas reunaa vähän matkan päässä,[37]
mi koko vuotta vyönä kiersi. Mua

sanansa nuo niin innostutti, että
kapusin kaikin voimin jäljessänsä,
sikskuin ma seisoin paasiparvekkeella.

Istuimme tuohon kumpainenkin, kasvot
päin itää, josta oli käynyt kulku;
on usein ilo katsoa näät taakseen.

Loin silmän ensin ala-äyrähille,
ja sitten ylös, sekä ihmettelin,
kun vasemmalta meihin paistoi Päivä.

Vergilius näki, kuinka tyrmistytti
mua vaunut valkeuden nuo, kun siinä
ne edessämme pohjan äärtä vierä,

ja virkkoi: »Jospa Castor ynnä Pollux[38]
ois seurassa tuon suuren kuvastimen,
min valo ylös niinkuin alas virtaa,[39]

näkisit Eläinpiirin punertuvan
viel' lähempänä Karhuja, jos suistu

ei Päivä radaltansa muinaiselta.

Tää kuink' on mahdollista, selviääpi,
kun mieles kooten muistat, ett' tää vuori
ja Zion, eri pallonpuoliskoilla,

omaavat silti horisontin saman;
jos järkeäs nyt kirkkahasti käytät,
sa johdat siitä, että rata, jota

osannut Phaëton[40] ei oikein ajaa,
näkyisi sieltä nähden käyvän toiseen
ja toiseen suuntaan täältä katsottuna.»

»Varmasti, Mestari», ma virkoin, »koskaan
niin selvään nähnyt en kuin nyt ma näen
asiat, joissa paljon puutuin ennen.

Näen, että keskikehä taivasliikkeen,
jot' tiede kutsuu Päiväntasaajaksi
ja etelästä talven erottavi,

syyn vuoks, min sanot, täältä yhtä paljon
käy pohjoiseen kuin juutalaiset näkee
sen heistä käyvän ilmansuuntaan kuumaan.

Mut tietää tahtoisin, jos sallit, matka
kuin pitkä meill' on eessämme; näät vuori
ylemmä nousevi kuin katse kantaa.»

Hän mulle: »Moinen on tään vuoren laatu,
ett' alhaalt' on se vaivaloinen, mutta
sen helpompi, mit' ylemmäksi noustaan.

Siks kun se sulle suloiselta tuntuu,
niin että kevyt on sun käydä sitä
kuin laivan mennä purjetuulen mukaan,

sa silloin huomaa, määränpäässä seisot;
levätä siell' on aika uupunehen.
En vastaa enempiä. Tään totta tiedän.»

Sai sanat nuo hän lausuneeksi, silloin
läheltä ääni meille soi: »Kentiesi
sit' ennen istahtaa on pakko sinun.»

Käännyimme ääntä kohden, äkkäsimme
kädellä vasemmalla paaden suuren,
jot' emme ennen olleet huomannehet.

Menimme sinne, näimme ihmisiä,
jotk' istuivat tuon kiven siimeksessä
lojuen tapaan laiskojen. Ja eräs,

mi mielestäni uupuneelta näytti,
syleili käsivarsin polviensa,
välillä niiden päätään riiputtaen.

»Ah, armas Mestari», ma lausuin, »katso,
tuo kuinka näyttää kuhnurilta aivan
kuin oisi hänen sisarensa laiskuus.»

Hän silloin meihin kääntyi, katsoi meitä,
kohotti kasvot sääristään ja virkkoi:
»Sa mene, astu ylöspäin, kun jaksat!»

Ma silloin tunsin hänet. Eikä tuska,
mi vielä hieman salpas henkeäni,
mua pidättänyt menemästä luokseen.

Kun liki päässyt olin, tuskin päättään
hän nosti, lausui: »Nähnyt ootko, kuinka
vasenta puolta Päivän vaunut vierii?»

Sanansa lyhyet, asenteensa laiskat
hymyhyn kiersi hiukan huuliani.
Ma sitten virkoin: »Enää en, Belacqua,[41]

sua surkuttele. Mutta lausu, täällä
miks istut? Seuraa odotatko? Taikka
sun vanha laiskuutesi langettiko?»

Hän mulle: »Veikko, ylöspäin miks nousta?
Ei päästäis sentään puhdistuksen piinaan
mua Luojan enkeli, mi portill' istuu.

Kun viime hetkeen katumuksen jätin,
sen ulkopuolla kiertää täytyy Päivän
niin monta kertaa kuin ol' ikävuotein,[42]

mua ellei ennen sitä auta rukous
sydämen armoitetun. Muita Taivas
kun kuule ei, muut eivät hyödyks mulle.»

Jo edelläni Runoniekka kiipes
ja sanoi: »Tule, ehtinyt on Päivä[43]
jo korkeimmalle kohdalleen, ja tumma

yön jalka astuu jo Marokkon rantaa.»

Viides laulu

Nuo varjot jättänyt jo olin, jälleen
jälessä Oppahani astuin eespäin,
kun takanani, sormell' osoittaen,

yks huusi: »Katsokaapa, vasemmalla
alemman tuon[44] ei valo päivän paista,
elävän lailla kulkevan hän näyttää.»

Kun sanain noiden kaiun kuulin, käännysin
ja heidän katsovan näin kummastuksin
vain mua, mua ynnä varjoani.

»Mi niin sun sielus hämmentää, sa että
hidastat käyntiäs?» näin Mestarini.
»Sua liikuttaako, mitä moiset suhkaa?

Mua seuraa, heidän laverrella anna!
Lujana seiso niinkuin torni, jonka
ei huippu taivu myötä tuulenhumun.

Näät mies, joll' aate aatteen päällä kuohuu,
päämäärästänsä loittonee, kun toinen
vie aatos hältä aina toisen voiman.»

Mitä ma saatoin sanoa kuin: »tulen»?
Sen sanoin, puna poskillain, min vuoksi
me anteeks-annon joskus ansaitsemme.

Mut nytpä, meitä hiukan ylempänä,
vaelsi poikki vuorta joukko,[45] jonka
huuililta säkeet _Misereren_[46] kaikui.

Kun huomasivat, ettei ruumihini
lävitse paistaa päivä voinut, huuto
käheä, pitkä: »Oh!» tuon laulun särki.

Ja kaksi heistä airueiden lailla
päin meitä juoksi, pyysi: »Selittäkää,
keit' ootte ynnä mikä on tää tapaus?»

Näin Mestarini: »Palata te voitte
ja virkkaa niille, jotka vartoo teitä,
tään ruumis ett' on todellista lihaa.

Jos häntä nähdäkseen he seisahtuivat,
niinkuin ma luulen, vastaus tää riittää;
he häntä kunnioittakoot, hän heitä

voi hyödyttää.»[47] Niin nopsaan tähdenlennon,
kalevan tulten elokuisin illoin
en nähnyt taivast' ole halkaisevan

kuin nuo nyt nousi ylös vuorta jälleen
ja muihin yhdyttyään meitä kohden
taas rajun ratsasparven lailla syöksyi.

»On noita monta, jotka tänne ryntää
sua pyytämään», nyt virkkoi Mestarini,
»mut mene vain ja käyden kuule heitä!»

Tulivat huutain: »Sielu oi, mi samoot
jäsenen syntymässä saaduin tietä
autuuden, askelias hiljentäös!

Ja katso, tokko meistä tunnet jonkun,
hänestä että viedä viestin voisit!
Mut miksi menet? Miks et seisahdukaan?

Me kaikki oomme murhan kautta kuolleet
ja olleet syntisiä viime hetkeen;
silmämme silloin valo taivaan aukas,

niin että katuen ja anteeks antain
elosta erosimme, luottain Luojaan,
mi meille suo nyt kaipuun nähdä häntä.»

Ma virkoin: »Vaikka kuinka katson teitä,
en ketään tunne, vaan jos suvaitsette,
te puhukaa, ja vannon kautta rauhan,

jota ma maailmasta maailmahan
tään Oppahani johdoll' etsin, että
teen minkä taidan, sielut onnelliset!»

Ja eräs[48] alkoi: »Kukin meistä luottaa
myös valattakin lupaukseesi hyvään,
kun tahtos vain ei mahdotonta kohtais.

Ma siis, ken yksin ennen muita puhun,

sua pyydän, maan jos koskaan nähnyt lienet
välillä Kaarlen maiden ja Romagnan.[49]

sa että kehoittaisit Fanon kansaa
mun puolestani rukoilemaan paljon;
näin saisin anteheksi synnit raskaat.

Ma sieltä olin. Mutta haavat syvät,
joist' tippui veri--siinä asuin silloin--
sain alueella Antenorin poikain.[50]

ma varmin missä luulin olevani.
Sen teki Esten miehet. Kauan kantoi
hän vihaa mulle, mutta kohtuutonta.

Paennut jospa Miraan[51] oisin silloin,
kun tavattiin ma Oriacon luona,
viel' oisin siellä, missä hengitetään.

Mut suolle juoksin, jossa kaaduin mutaan
ja kaislikkoon, ja kohta järven näin ma
jo hurmeestani maahan muodostuvan.»

Näin toinen nyt: »Niin totta kuin sun toivees
tään vuoren päälle päästä täytyköhön,
minulle ollos armias ja auta!

Buonconte[52] olen, Montefeltron Kreivi;
Giovanna ei, ei muutkaan huolta pidä
minusta, siksi allapäin nyt astun.»

Ma hälle: »Turma, väkivalta mikä
niin kauas vei sun Campaldinon luota,
sun hautas paikkaa ettei tiedä kukaan?»

»Oh!» vastasi hän, »Gasentinon juurta
käy joki, Archiano, jonka lähteet
on Apennineilla, pääll' luostar-talon.[53]

Nimensä missä muuksi muuttuu,[54] sinne
pakenin jalan, haava kurkussani,
punaten verelläni virran rantaa.

Mun siinä sumentuivat silmät, viime
sanani oli nimi Neitseen; siihen
ma kaaduin, jäi vain sinne ruumis kuollut.

Ma totta puhun, eläville kertaa:
Jumalan enkel' otti mun, mut piru
pimeyden huus: 'Miks viet sa saalihini?

Ijäisen hänestä, laps Taivaan, saanet
vuoks kyneleen, mi hänet multa riistää,
mut muuhun nähden mull' on toiset tuumat.'

Sa hyvin tiedät, että höyryt kosteet,
joit' ilmaan kertyy, jälleen veeksi jäähtyy,
kun ovat nousseet kylmiin kerroksiin.

Tajusi paha-tahto[55] tuo, mi pahaa
vain miettii, keinotkin, ja tuulen nosti
ja usman voimallansa luontaisella.

Hän päivän päättyessä laakson peitti
ain Pratomagnost'[56] asti vuoriin suuriin

sumulla, tihentäin niin taivaan kaiken,

veeks että muuttui ilma kohdullinen,
ja sade lankesi, ja mit' ei juoda
maa voinut, vieri virroin ynnä puroin,

ja kun ne suistui jokiin suuriin, syöksyi
nääh vihdoin kyymiin kuninkaalliseen[57]
vauhdilla vastaan-pitämättömällä.

Ruumiini kylmän Archiano hurja
löys alajuoksustaan, sen heitti Arnoon,
ja hajos rinnaltani risti, jonka

tein käsistäin, kun tuska voitti minut;
näin pitkin rantoja ja pohjaa vierin,
mun kunnes peitti muta virran tuoma.»

»Palannut päälle maan kun olet jälleen
ja tiestäs pitkästä taas levähtänyt»,
näin kolmas alkoi heti toisen jälkeen,

»mua silloin muistele, ma Pia[58] olen,
Siena siitti, murhas mun Maremma;
sen tietää hän, mi hohtokivellänsä

mun, kerran ennen kihlatun jo, kihlas.»

Kuudes laulu

Kun päättyy noppapeli, paikallensa
hävinnyt tuskaisena jää ja toistaa
taas heittojaan ja murhemielin tutkii.

Mut voittajaa muu seura kaikki seuraa:
takana tuo, tuo eellä käy, tuo kolmas
sivulta sulkeuupi suosioon.

Pysähdy ei hän, kuulee tuota, tätä;
kenelle kättä antaa hän, se tyytyy,
näin ahdingosta pelastuu hän vihdoin.

Samaten minä joukon sankan kesken
nyt käänsin kasvojani sinne tänne
ja luotain heitä lupauksin torjuin.

Näin siellä tuon Arrezzon miehen,[59] jonka
Ghino di Tacco käsin julmin tappoi,
ja toisen,[60] joka paetessaan hukkuu.

Ojensi siellä käsiänsä Fredrik
Novello[61] sekä Pisan mies,[62] min kuolo
toi ilmi lempeän Marzuccon voiman.

Näin kreivi Orson, ja sen sielun,[63] jonka
ol' erottanut ruumihiesta kateus
ja viha, ei syy oma--niin hän kertoi--

Pier dalla Broccian[64] nimittäin. Ja olkoon
varuilla eläissään Brabantin nainen,
hän että joukkoon pahempaan ei joutuis!

Kun vapaa varjoista ma noista olin,
mua jotka pyysi muita pyytämähän,
ett' eestyis heidän pyhyytensä polku,

ma aloin: »Muistan jonkun lauselmasi,[65]
Valoni oi, sa jossa kiellät, että
päätöstä Taivaan muuttaa voisi rukous.

Ja sitä vain nää sielut pyytelevät.
Siis onko turha toivehensa? Vaiko
en sanojas lie oikein ymmärtänyt?»

Hän mulle: »Säkeheni selvät ovat,
mut silti toivo noidenkaan ei petä,
jos seikkaa tutkistelet järjin tervein.

Alene ylin oikeus ei siitä
jos polttaa rakkaus pois synnin jonkun,
mi sovittava ois tänne-tulleen.

Ja siellä, missä lauseen tuon ma laadin,
ei sovittanut sydän-syytä rukous;
se näät ei päässyt Luojan luokse asti.

Mut tosiaan, niin korkeaan sa ällös
epäilyyn eksy, jos ei virka sitä
hän, jok' on valos totuuteen ja tietoon.

Beatricea tarkoitan, sa ymmärtänet.
Näkevä olet hänet autuaana,
hymyileväisnä kukkulalla vuoren.»

Ma hälle: »Rientäkäämme, Opas hyvä!
En enää väsynyt ma ole lainkaan,
ja huomaan, että vuori luo jo varjon.»

Hän vastasi: »Me tänään kiipeämme
niin paljon kuin vain jalka jaksaa; mutta
on asemamme toinen kuin sa luulet.

Taas Päivän, joka törmän taa nyt peittyi,
niin ettet enää säteitänsä taita,
saat nähdä ennen kuin me vuorell' ollaan.

Mut katso, sielu ypö yksinäinen
nyt meitä tuolta kiinteästi katsoo;
lyhimmän meille näyttäköön hän tiemme.»

Päin käytiin. Sielu oi lombardialainen,
kuink' oli ryhtis ylväs ynnä korska
ja silmänluontis arvokas ja tyyni!

Sanonut ei hän ensin mitään, antoi
vain tulla meidän, katsoi vain ja katsoi
kuin korven jalopeura, kun se lepää.

Läheni häntä Mestari ja pyysi,
tien että parhaimman hän meille näyttäis;
hän vastannut ei tiedusteluun tuohon,

vaan kysyi maatumme ja vaiheitamme.
Suloinen Oppahani alkoi haastaa:
»Mantova...» Silloin varjo umpimieli

tuo paikaltansa ponnahti päin häntä
ja sanoi: »Mantova! Ma oon Sordello,[66]
sun kansalaises!» Ja he syleilivät.

Italia orja ah, sa tuskan koti,
sa laiva myrskyssä ilman ruorimestä,
et maiden valtiatar, mutta portto!

Niin valmis, kas, tuo oli sielu hieno,
kun maansa vain hän sulosoinnun kuuli,
sylihin syöksymään sen kansalaisen.

Mut sun on asukkaillas aina sota,
ja toinen toistaan siellä syö ja kalvaa
sisällä saman muurin, kaivoshaudan.

Sa katso, kurja, mertes rannikoita
ja sitten silmää maasi sydämehen,
siellä onko paikkaa rauhallista yhtään.

Mit' auttaa, että Justinianus[67] ohjiin
opetti sun, kun satulassa ei ketään?
Hänt' ilman häpeämme pienemp' oisi!

Voi teitä, joiden olla pitäis hurskaat
ja suoda satulansa keisarille,
jos tietäisitte, mik' on tahto Luojan![68]

Te nähkää, kuink' on käynyt hurjaks hepo
siit' asti kuin te suitset[69] saitte käteen,
kun siltä puuttuu kahle kannuksien.

O, Saksan Albert,[70] joka orhin jätit,
niin että villiks, vihaiseks se muuttui,
vaikk' ois sun ollut sitä hillittävä,

vanhurskas tähtein tuomio sun heimos
ylitse tulkoon, ennen tuntematon
ja selvä, että jälkeläises säikkyy!

vuoks sun ja isäs, jotka ahmailitte
mait' Alpein tuoltapuolen, autioksi
on jäänyt valtakunnan yrttitarha![71]

Käy, katso, huoleton, kuink' on Montecchit,
Monaldit, Filippeschit, Cappelletit,[72]
surussa toiset, toiset pelvon alla!

Tule ja katso, julma, ahdistusta
sun ylhäistes ja hätää kuule heidän,
ja nää, mik' on nyt suoja Santaforan![73]

Käy, katso, Roomas nää, mi yksin itkee
nyt leskenä ja yötä päivää huutaa:
'Mun keisarini, miks et luonain ole?'

Käy, katso kansaas, sovussansa sorjaa!
Ja jos ei liikkeelle sua sääli saane,
sa tule mainettasi häpeämään!

Lupa jos kysyä on mulla, Luoja,
mi edestämme ristipuulla kuolit,
pois ootko kääntänyt vanhurskaat silmäs?

Tai viisautesi syvyydessä ehkä

jotakin hyvää valmistatko, vaikka
se kaukana on meidän katseeltamme?

Italian maa näät hirmuvaltiaita
on täys, ja moukka jokainen, mi rupee
pukariks puolueiden, on Marcellus![74]

Firenzeni, voit tyytyväinen olla,
kun ei sua nämä ajanharhat koske;
voit siitä kiittää järjellistä kansaas!

Monell' on oikeus mielessään, mi nuolen
varoen ampuu, ettei iskis harhaan;
mut sun on kansallas se kielellänsä!

Monikin välttää tointa valtiossa;
mut sunpa kevyt kansas kutsumatta
jo vastaa, huutaa: 'Mulle, mulle taakka!'

Siis iloitse, sull' onhan syytä siihen,
sa, joll' on varaa, viisautta, rauhaa!
Jos totta puhun, näyttäytyy sen seuraus.

Ateena, Sparta, jotka muinen laati
lakeja yhteiskunnan ylvään, hienon,
niin pitkälle ei edistykseen päässeet

kuin sa, mi laadit säännökset niin sorjat
ett' usein puoliväliin marraskuuta
ei kestä, minkä lokakuussa punoit!

Kuink' usein muuttanut miesmuistiin yhteen
sa ootkaan lakis, rahas, virkas, tapas
ja vaihtanut myös kansalaisiasi![75]

Jos muistat tään ja sull' on järki selvä,
sa huomaat itses naisen kaltaiseksi,
mi sairaana ei vuoteellaan saa rauhaa,

vaan käännehtien tuskiansa torjuu.

Seitsemäs laulu

Kun kolme, neljä kertaa syleillehet
he oli riemuiten ja kunnioittain,
Sordello taantui, kysyi: »Keitä ootte?»

»Jo ennen kuin tää vuori sielut näki
luo Luojan pääsemähän ansiokkaat,
mun luuni hautasi Octavianus.

Vergilius olen. Kadotin ma taivaan,
syyn vuoks en muun, vain uskon puuttuvaisen.»
Noin hälle silloin vastas Oppahani.

Kuin se, mi eessään jonkun seikan äkkää
niin oudon, ettei tiedä, uskoako
vai ei, ja virkkaa: »Totta on! Ei totta»,

näin nyt Sordello. Sitten päänsä painoi
tää nöyrästi ja kohti astui, halas

alemman lailla hänen polviensa.

»Oi kunnia Latiumin!» hän lausui, »sinä,
latinankielen kirkkain laulu-mahti,
ijäinen kaune synnyinkaupunkini!

Mink' ansion tai armon vuoks sun kohtaan?
Sua kuulemaan jos lienen arvollinen,
sa virka, miltä tulet teiltä Manan!»

»Kaikk' käyden piirit tuskan valtakunnan»,
näin Mestari, »ma tänne tullut olen,
mua auttoi, seuraa yhä voima Taivaan.

Tekoni ei, vaan mit' en tehnyt, multa
epäsi ikävöimäs Päivän ylvään,
kun liian myöhään tuntemaan sen tulin.

Alhaalla siell' on paikka,[76] jota painaa
yö vain, ei tuska; jossa vaikerrukset
soi huudoin ei, vaan huokauksin haikein.

Siell' asun syyttömien lasten kanssa,
jotk' kuolon hammas ennen ehti purra
kuin kaste heistä perisyntin pestä.

Siell' asuu kanssa niiden, joille oudot
ol' hyveet pyhät kolme nuo, mut jotka
muut kaikki tunsu, täytti vailla vikaa.

Mut jos sa tiedät ja voit virkkaa, virka,
mist' alkaa oikein polku Kiirastulen,
nopeemmin että ehtisimme sinne.»

Hän vastas: »Paikkaa tääll' ei pantu varmaa;
mun ylös, ympäri on käydä lupa,
niin kauas kuin ma voin, sua tahdon saattaa.

Mut katso, kuinka alenee jo päivä!
On yöllä käydä mahdotonta, siksi
tyyssija hyvä nyt on tuumittava.

Eräitä tääll' on oikealla, heidän
luo sinut johdan, jos niin tahdot; luulen,
kun heihin tutustut, sun ilahtuvan.»

»Kuink' oli?» kysyi Mestari. »Jos joku
yletä yöllä tahtois, estäisikö
hänt' toinen? Vaiko hältä voima puuttuis?»

Sordello maata[76] sormellansa piirsi
ja sanoi: »Katso, et ees viivan yli
tään päästä voisi päivänlaskun jälkeen.

Muu kyllä ei, vain pimeys öinen estää
mäkeä nousemasta, mutta sepä
vie voiman kaiken, vaikk' ois tahto altis.

Sen sijaan alaspäin voi astuskella
ja vuorenrintehiä pitkin kiertää,
vaikk' kammitsoikin taivaanranta valon.»

Kuin kummastellen virkkoi Mestarini:
»Vie meidät sinne siis, sa jossa sanot
iloa tuottaa voivan viipymyksen!»

Vain vähän matkaa käytyämme siitä,
näin että halki oli vuori, kuten
maan päällä rotkopaikat muodostuvat.

»Kas tuonne», varjo lausui, »astukaamme,
miss' onnto näkyy luola uurtuvaksi;
me siellä vartokaamme uutta päivää.»

Vei alhon suulle meidät polku kiero,
ei jyrkkä eikä tasainenkaan; siinä
puolt' alemmaksi painui rotkon seinä.

Hopea, kulta, puna-, valkoväri,
puu Intian, mi kirkkahasti kiiltää,
smaragdi, saatu juuri louhimosta,

kaikk' kalvenneet ois eessä kasvein, kukkain,
joit' oli täys tää laakso kirjavia,
kuin aina pienempänsä suuri voittaa.

Eik' yksin maalannut siellä ollut luonto,
vaan tuoksuin tuhantisin, vienoin, oudoin
sen hyvähajuseksi suitsuttanut.

Salve Regina[77] kaikui kaikkialta,
kukista, kentiltä, miss' istui sielut,
näkyen vasta sisäpuolelle laakson.

»Kun painunut on päivänkehrä», virkkoi
mies Mantovan, mi meidät tänne johti,
»on aika käydä heidän joukkohonsa.»

Äyräältä tältä liikkeet, kasvot kaikki
paremmin nähdä voitte te kuin ollen
alhaalla laaksossa, miss' itse ovat.

Tuo, joka ylimpänä istuu, näyttäin
kuin oisi tehtävänsä unhottanut
eik' yhdy huulillansa muiden lauluun,

ol' Rudolf keisari, mi voinut hoitaa
Italian sairaan haavat ois, ne jotka
nyt myöhään muiden kautta paranevat.

Tuo, joka näyttää häntä lohduttavan,
kuningas maan sen, josta pursuu vesi,
min Moldau Elbeen, Elbe mereen kantaa,

on Ottokar.[78] Hän kapaloissa oli
parempi jo kuin parrallisna Wentzel,
poikansa, torkku, toimeton ja irstas.

Ja Nykänenä[79] tuo, ken neuvottelee
keralla tuon niin kaunis-katsantoisen,
paeten kuoli, polkein Ranskan liljan.

Kas, kuinka lyö hän rintoihinsa! Toista
myös katsokaa, mi huokaellen tehnyt
on poskellensa vuoteen kämmenestään!

Isä ja appi on he 'Ranskan turman'.
Sen riettaaksi ja likaiseks he tietää,
ja siit' on tuska, heitä tutjuttava.

Tuo vankka-vartinen,[80] mi rinnan laulaa
kerällä tuon, joll' on niin suuri nokka,
hyveillä kaikill' oli sonnustettu.

Jos kuninkaaks ois hänen jälkeen jäänyt
tuo nuori mies,[81] mi istuu taempaan,
ois hyve käynyt porras portahalta.

Sanoa samaa ei voi veljistänsä.
Jakob ja Fredrik peri valtakunnan,
mut kumpikaan ei sitä, mik' on paras.[82]

Harvoinpa haarautuvi ihmiskunto
tyvestä oksiin; tuo on tahto Hänen,
mi antaa sen: se Hält' on rukoiltava.

Mitä ma puhunut oon Pietarista,
suur-nenäistä myös koskee kumppaliaan,
min vuoks Provence, Apuliakin itkee.

Niin paljon pahemp' oli juurta vesa
kuin paremp' olla voi Constanzan[83] miesi
Beatricen sekä Margaretan miestä.[84]

Englannin Henrik,[85] tavoiltansa karu,
te nähkää myös, hän tuolla yksin istuu;
paremmat hälle vesat versoi puusta.

Ja tuo,[86] mi alempana mui' on tuolla,
mut ylös katsoo, on markiisi Wilhelm,
min sota vastaan Alessandriata

sai suruun Monferraton, Canavesen.

Kahdeksas laulu

Jo oli hetki, jolloin kaiho herää
ja sydän heltyy merimiehen, koska
on ollut päivä armaan hyvästelyn,

ja jolloin uuden pyhiinvaeltajan
sulavi mieli kaukokellon soiden,
mi murehtivi päivää kuolevata.

Nyt melkein kuurousin ma laulannalle
ja katsomaan jäin yhtä vainajista,
mi seisten viittas häntä kuuntelemaan.

Kätensä risti, nosti hän ja siirsi
päin itää silmänsä kuin Jumalalle
ois virkkaa tahtonut: ma muust' en huoli!

Te lucis ante[87] nyt niin hartahasti
ja suloisesti hänen suustaan kaikui,
ett' unohtamaan sai se itsenikin.

Myös toiset hurskaina ja lempeästi
yhtyivät hymniin, loppuhun sen laulain,
päin katse taivaan iki-tähtivöitä.

Lukija, totuuteen nyt järkes hijo;

sen huntu tosin niin on hieno, että
lie helppoa sen läpi nähdä varmaan.

Tuon joukon jalon, valjun, nöyrän yhä
näin ylös katsovan ma äänetönnä
kuin ois se odottanut sieltä jotain.

Ja kaksi enkeliä[88] taivahilta
näin alas käyvän, kädessänsä miekat
tuliset, mutta tylsät, kärjettömät.

Viherjät niinkuin urpulehdet heillä
olivat vaatteet, joita siivet vihreet
takana hulmuttivat ilman alla.

Pysähtyi yks meit' ylemmäksi hiukan
ja toinen päälle äyrään vastapäisen,
niin että joukko heidän välill' oli.

Erotin hyvin kultakutrit heidän,
mut kasvot huikaisivat katseheni
kuin liika aina aistivoiman murtaa.

»He saapuu helmasta Marian», sanoi
Sordello, »laakson vartioiksi tämän
kyykämeeltä, mi kohta, koht' on täällä.»

Kun tiennyt en, se mistä, milloin tulis,
ma jääksi jähmettyen käännyn, liityin
likemmä ystävääni uskolliseen.

Sordello näin: »Luo varjoin suurten noiden
nyt astukaamme, haastakaamme heille;
he teitä mielellänsä tervehtävät.»

Askelta kolme astuneeni luulen,
niin olin pohjalla, ja yhden näin ma,
mi mua niinkuin tunteakseen katsoi.

Pimennyt oli ilta jo, mut silmä
näin vasten silmää vielä nähdä saattoi,
mit' erottaa ei ennen ollut voinut.

Kuin hän mua päin, päin häntä kuljin minä:
»Ylevä tuomari, oi Nino,[89] kuinka
iloitsen, ettet kadotettu ole!»

Vaihdoimme tervehdykset kohteliaat,
Hän sitten kysyi: »Milloin vuoren juureen
vesiltä saavuit etäisiltä sinä?»

»Oi», vastasin, »kautt' tuskan paikkain tulin
tän' aamuna ja eloon ensimmäiseen
ma kuulun, vaikka toista käyden tutkin.»

Kun vastaukseni he kuuli tämän,
hän ja Sordello taapäin astahtivat
kuin joku, jonka äkki-seikka iskee.

Yks kääntyi Mestariini, toinen huusi
eräälle istuvalle: »Kuule, Konrad,
käy katsomahan Luojan armotyötä!»

Ja mulle näin: »Kautt' ihmeen, josta kiittää
saat Häntä, joka alkusyynsä salaa,

niin ettei siihen tunge tutkiminen,

kun pääset tuollepuolen laajan laineen,
kehoita tytärtäin,[90] ett' eestäin sinne
rukoilis, miss' on syyttömille korva.

En luule, että rakastaa mua enää
emonsa, heitettyään leskenhunnun,[91]
takaisin toivova jot' on hän kurja.

Hänestä havaita on helppo varsin,
kuin kauan kestää naisen lemmenliekki,
jos silmä, kosketus ei lietso sitä.

Niin hänen hautaansa ei kaunistane
kyykääme Viscontin, Milanon herran,
kuin kaunistanut kukko ois Galluran.»

Näin puhui hän, ja kasvoillansa oli
tuo leima harmin oikean, mi palaa
rajusti voi, mut kahleitaan ei katko.

Ma silmilläin sit' ahmin taivaankantta,
miss' ovat tähdet hitaisemmat, niinkuin
on pyörä hitain liki akseliaan.

Nyt Oppaani: »Mit' ylös katsot, poika?»
Ma hälle: »Soihtua nään kolme siellä,
joist' eteläinen taivas kaikki palaa.»

Hän mulle: »Painuneet on tähdet kirkkaat
nuo neljä,[92] näkemäsi aamun suussa,
nääh kolme nousseet ovat niiden sijaan.»

Sordello haastajan nyt luokseen veti
ja sanoi: »Katso, siin' on vainoojammel!»
Samalla sitä sormellaan hän näytti.

Puolelta alhon avoimelta kääreme
esihin luikerti, sen kaltahinen,
mi Eevan syödä palan karvaan antoi.

Lomitse kukkain kulki juova häijy;
se silloin tällöin päätä käänsi, nuoli
selkäänsä niinkuin peto peseytyvä.

En nähnyt enkä voi siis kertoakaan,
kuin siivilleen nous haukat taivahiset,
mut kummankin näin kohonneena lentoon.

Pakeni kyy, kun huomasi, että ilmaa
viherjät siivet halkoi; paikoillensa
palasi silloin enkelitkin heti.

Mut varjo, joka Nino tuomaria
totellut oli, kun tää kutsui häntä,
sill' aikaa mua katsomast' ei laannut.

Hän alkoi: »Kautta lampun, joka johtaa
sua korkeuteen, ja kautta tahtos öljyn,
mi kestäköhön Taivaan saliin saakka,

jos Valdimagrasta tai lähistöltä
sa tiedon tiennet toden, virka mulle!
Mies olin merkitsevä siellä kerran.

Nimeni oli Konrad Malaspina,[93]
tuo vanhemp' en, vaan jälkeläinen hänen;
sovitan täällä sukurakkautta.»[94]

»Oi», virkoin, »maissanne en ollut koskaan
ma ole, mutta koko Europassa
ei paikkaa, missä mainittais ei niitä!

Sukunne suuri maine kuuluttanut
on kauas seudun tuon ja seudun herrat,
se että oudollekin onpi tuttu.

Kautt' ylvään määränpäni vannon, että
vähennyt heimonne ei kunniasta
lie kiitos miekan eikä kukkaronkaan.

Sit' tottumus ja luonto suosii, tietä
se suoraa käy ja väärää välttää, vaikka
maailman kuinka pahan Päämies[95] kääntää.»

Ja hän: »No niin, ei käypä seitsemästi[96]
Aurinko ole vuotehelle, jonka
pääll' Oinas neljin hajasorkin seisoo,

kun kohtelias mielipitees tämä
tuleva on sun päähäs isketyksi
jo nauloin vankemmin kuin muiden puhe,

jos pysähdy ei pyörä oikeuden.»

Yhdeksäs laulu

Titonen[97] vanhan jalkavaimo sylin
jo jättänyt ol' armaan ystävänsä
itäistä vaalentaen taivonkantta.

Sen kulmaluilla hohtokivet kiilsi
eläintä kylmää[98] tuota hahmotellen,
mi ihmisiä pyrstöllänsä pistää.

Kaks askeltansa[99] astunut jo oli
yö siinä, missä oli paikka meidän,
ja kolmannen jo siivet siirtyi alas.

Ma, jossa Aadam vielä jäljell' oli,
nukahdin silloin ruohikolle, minne
olimme kaikki viisi[100] istunehet.

Ol' hetki, jolloin aamun suussa alkaa
jo pääsky[101] laulaa murhevirsänsä
ehk' ensi tuskiensa muiston vuoksi;

ja silloin ruumihista kauimpana
on sielumme ja vähin vanki järjen,
sen nä'yt[102] että jumalaistuu melkein.

Unessa näin ma silloin liitelevän
taivaalla kotkan kultahöyhenisen
avoimin siivin alas laskeakseen.

Minusta tuntui kuin ma ollut öisin
kedolla, jolta keskelt' omaistensa
jumalten pöytään Ganymedes vietiin.

Ma mietin: Ehk' on tapa vaakalinnun
vain täällä erästä, ehk' ylenkatsoo
muualta mitään kynsissään se kantaa.

Näin sitten, liidelyään, laadeltuaan
se kuinka salamana iski alas,
mun tempas, kohotti mun tulen kotiin.[103]

Ja tuntui kuin ois tuli meidät syönyt;
ja niin nuo liekit kuvitellut poltti,
ett' tuokiossa unen valta päättyi.

Niin mahtoi herätä Akilleus kerran
haralla silmin, sieluin säikähtynein
ja tietämättä paikkaa, missä oli,

kun Keironilta[104] hänet nukkuvana
aitinsä kantoi sylissänsä Skyroon,
pois mistä sitten hänet vei helleenit.

Ma ylös ponnahtin, pois kasvoiltani
pakeni uni, tuli kauhu sijaan,
ja kalpenin kuin miesi jähmettyvä.

Vain Lohduttaja vierelläin mun seisoi;
kolmatta hetkeään jo paistoi Päivä
ja meri siinsi eessä silmiäni.

»Ei pelkäämistä!» lausui Mestarini.
»Pois epäily! On asiamme hyvin;
syy kasvaa voimas on, ei surkastua.

Ovelle tullut olet Kiirastulen;
kas, tuoss' on seinä sitä kaartavainen,
ja mist' on halki se, on siinä kynnys.

Rusossa aamun, ennen aurinkoa,
kun sielu ruumiissasi nukkui päällä
tuon laakson kukkasien, jossa oltiin,

läheni nainen, lausui: 'Oon Lucia,[105]
mun suokaa viedä se, mi tuossa nukkuu,
ma häntä auttaa tiellä tällä tahdon.'

Sordello jäi ja muutkin varjot jalot.
Hän otti sun ja päivän koittaessa
näin tänne nousi, jäljessään minä.

Sun tuohon laski, ensin silmin kaunein
osoitti ovea hän aukinaista;
samalla haihtui pois kuin unesikin.»

Kuin mies, mi pääsee levottuudestansa
ja pelvostaan, mi turvan tuntee vaihtuu,
kun totuus täys on hälle ilmoitettu,

niin muutuin ma; ja kun mun huolta vailla
oleva näki Oppaani, hän läksi
nyt vuorta astumaan, ma jäljessään.

Lukija huomaa, kuinka kohoo aihe

runoni tään, siks ällös ihmettele,
jos ylhemmän myös olla täytyy taiteen!--

Me paikkaa lähestyimme, loitommaxi
mi näytti ensin muurin-murrokselta
tai vuorelta, mi oli mennyt halki,

Nyt siinä portin näin ja portaat: kolme[106]
niit' oli, kaikki eri värein välkkyi,
näin myöskin portinvahdin, vielä mykän.

Kun silmä aukes aukeemistaan, näin ma,
hän että portaall' ylimmällä istui,
mut katsantoaan kestää en ma voinut.

Kädessä hällä paljas miekka oli,
mi säteet säihkytti niin meitä kohden,
ma että turhaan tuonne nähdä mielin.

»Ei etemmäks!» hän loihe lausumahan.
»Mit' tahdotte? Miss' onkaan saattajanne?
Tulonne teille vahingoks voi olla.»

Hänelle Mestarini: »Nainen Taivaan,
mi hyvin tuntee nämä seikat, juuri
näin sanoi: 'Tuonne menkää, siin' on portti!'»

»Hän teidän askeleenne siunatkohon»,
nyt lausui laupiaasti portinvahti,
»siis tulkaa, nouskaa meidän portaitamme!»

Niin teimme. Valkeata marmorია
ens porras olija niin kirkas, puhdas,
ett' itseni näin siinä kuvastuvan.

Mut toinen tumma, punatumma oli,
kiveä karkeaa, kuin poltettua
ja rosopintaa pitkin ynnä poikin.

Ja kolmas, muita ylin, näytti tehdyn
porfyyrista niin punahehkuvasta
kuin veri, joka valtimosta syöksyy.

Nojaten siihen jalkapohjin kaksin
Jumalan enkel' istui kynnyksellä,
mi näytti kuin ois timantista ollut.

Nuo kolme porrasta ma johdoll' Oppaan
alittiisti astuin. Näin hän virkkoi: »Pyydä
nyt nöyrästi, hän että avaa lukon.»

Hartaana heityin pyhän jalkain juureen,
löin kolme kertaa rintaani ja anoin
hält' armoa, ett' aukaisis hän mulle.

Otsaani P:tä seitsemän[107] hän piirsi
odalla miekkansa ja lausui: »Pese
näa haavat, päästyäsi sisään tuonne!»

Pukunsa alta, jonka väri oli
kuin tuhka tai maa lapioitu, kuiva,
avainta kaks[108] hän sitten otti; toinen

kultainen oli, hopeainen toinen.
Nyt ensin valkeaa hän koetti lukkoon

ja sitten keltaista, näin pyynnön täyttäin

Hän meille: »Jos vain toinen avain pettää
eik' oikein käänny reiässäsä, silloin
tää portti pysyy pyytävälle kiinni.

On toinen kalliimpi, mut toinen vaatii
älyä, taitoa taas käyttäjältään,
näät siitä riippuu, tokko pulma aukee.

Ne Pietarilta sain. Hän käski, että
pikemmin erehtyisin avaamahan
kuin sulkemahan polvin pyytäville.»

Nyt pyhän aukaisi hän portin meille
ja sanoi: »Sisään! Mutta muistakaatte,
ken taakseen katsoo, palajaa taas ulos.»

Kun puolet aukenivat kaksois-oven
ja kääntyi haat tuon pyhän portin, jotka
olivat vankat, vaskiset ja soivat,

jyminä kaikui kauemmaks kuin kerran
Tarpeian vuoren,[109] koska turhaan hyvä
Metellus puolusti sen aartehtia.

Ma tarkkaan kuuntelin tuot' ensi ääntä,
mut sitten tuntui kuin _Te Deum laudamus_[110]
ois sieltä soinut sulosoiton kanssa.

Se minuun moisen teki vaikutuksen
kuin kulkee kuvat kuulijalla, koska
kanss' urkuin laulu soi, niin että sanat

välistä kuuluu, väliin taas ei kuulu.

Kymmenes laulu

Olimme sisäpuolia portin, jonka
saa unhoon sielun huono aistirakkaus,
min silmin nähden kiertotie on suora.

Sen sulkeutuvan jymillä kuulin.
Jos nyt ma taakse oisin katsahtanut,
ma miten anteeks oisin voinut pyytää?

Nousimme halkinaista vuorenrintaa,
mi milloin sinne, milloin tänne kääntyi
kuin aalto ees ja taakse lainehtiva.

»On tässä liikuttava taitavasti»,
näin virkkoi Mestari, »ja pysyttävä
likellä paasiseinää mutkikasta.»

Se askelemme hidastutti; jälleen
kuunkaira ehtinyt jo vuoteellensa
ol' lempeähän lepohonsa, ennen

kuin päästy oltiin onkalosta tuosta.
Mut koska taivaan avon alla seistiin,
miss' sola takanamme kiinni meni,

tasanko eessä aukes, autiampi
kuin korpipolku; uupunut ma olin,
molemmat tiestä epävarmat aivan.

Äyräältä, jota avaruus vain saarsi
juurelle törmän jyrkän, jylhän, leveys
sen oli kolme ihmisruumiin mittaa.

Ja kauas niin kuin katseen siivet kantoi
vasempaan taikka puoleen oikeahan,
tuo kallas näytti samankaltaiselta.

Viel' emme käyneet olleet askeltakaan,
kun huomasin ma vuoriseinän pystyn
ja nousta mahdottoman, marmorina

olevan valkeaa ja kirjaellun,
niin ettei yksin Polykletus,[111] mutta
myös luonto kadehtia tuot' ois voinut.

Se enkeli,[112] mi kera rauhanviestin
niin kauan kaivatun maan päälle saapui
ja mursi Taivaan pitkän pääsykiellon,

hän asenteessa suloisessa siinä
nyt oli eessämme niin elävänä
kuin kuva mykkä ollut ei hän oiskaan.

Ois voinut vanhoa, hän sanois _Ave_!
Näät vuoreen piirretty myös Nainen oli,[113]
min avain aukas meille Luojan lemmen.

Ja hänen asenteessaan näkyi sanat
Ecce Ancilla Dei, niin selkeästi
kuin kuvio, min leima piirtyy vahaan.

»Yhtäänne yksin ällös mieltäs suuntaa»,
näin lausui Opas lempeä, jost' olin
samalla puolla ma kuin ihmissydän.

Ma siksi siirsin katsettain ja näinpä
takana Maarian, puoll' oikealla,
samalla, jolla seisoi Oppahani,

hakatun kiveen toisen korkokuvan.
Sivuutin Mestarini siks ja liki
sit' astuin, että erottaisin tarkkaan.

Kuvattu siinä samaan marmor-paateen
ol' härjät, vankkurit ja Liiton arkki,
mi viran väärält' ottajalta epää.[114]

Sen eessä näkyi kansa seitsen-kuoro,
mi kaksi aistintain sai kiistelemään:
Yks sanoi: »Laulavat!» »Ei!» toinen sanoi,

Samalla tapaa savu suitsutusten,
kuvattu vain, myös nenän ynnä silmät
välillä ei:n ja jaa:n sai riitelemään.

Edessä arkin siunatun sen tanssi,
koholla liepeet, nöyrä psalmin-seppo,[115]
täll' erää enemp' ollen valtiasta

ja vähempi. Mut akkunasta suuren
palatsin katsoi, vastapäätä sitä,
Mikhal[116] kuin nainen synkkä, halveksuva.

Sijalta, missä seisoin, siirryin sitten
ma nähdäkseni kuvan toisen, joka
Mikhalin takaa paistoi valkeana.

Esitti kunniaa se korkeata
tuon Rooman ruhtinaan, min suuren kunnon
Gregorius saattoi voiton kukkulalle.

Trajanus-keisarista kerron.[117] Seisoi
lähellä ratsun ohjain leski raukka,
kuvattu asenteessa itkun, surun.

Tunkeili ympär' raisu ratsasparvi,
min päällä kultahiset kotkat kaarsi
kuin oisi tuulessa ne liikkunehet.

Ja kesken kaikkien tuo vaimo kurja
sanovan näytti: »Herra, kosta, kosta
mun kuollut poikani, min vuoksi näännyin!»

Vastaavan hälle valtias: »Siis varro,
ma kunnes palajan!» Ja vaimo, lailla
sanovan sen, jot' tuska kiirehtivi:

»Mut ellet palaja?» Ja toinen: »Tekee
sen joku sijastain.» Ja vaimo: »Mitä
sua auttaa sijaises, jos laiminlyöt sen?»

Ja valtias: »Siis ollos lohdutettu,
ma työni täytän, ennen kuin ma lähden;
niin oikein on, mua pidättää vain sääli.»

Hän, ken ei koskaan mitään uutta nähnyt,
tuon kuvakielen oli luonut, meille
niin uuden, kun ei moista täällä voida.

Mun katsellessa tuota taidetyötä,
niin monen nöyryys-esimerkin kuvaa,
jotk' oli rakkaat Tekijän jo tähden,

Oppaani kuiskas: »Katso, kansaa paljon
tulevi tänne verkkaan vaeltaen;
he meille neuvoo asteet korkeammat.»

Mun silmäni, jotk' ahnaat katsomahan
olivat uutta, siinä harhaellen,
nopeesti kääntyivät nyt häntä kohden.

En tahdo, lukija, sa että säikyt
hyvästä aikeestas, kun kuulet, kuinka
syy sovitetaan Luojan tahdon mukaan.

Sa ällös kiinny kiusan muotoon, muista,
mit' tulee sitten! Muista: päättyy vaiva
pahinkin ennen Tilinpäivää suurta.

Ma virkoin: »Mestari, min meitä kohti
nään liikkuvaks, ei ihmisiltä näytä.
Mitä se lie? Niin tuijotan ma turhaan.»

Hän mulle: »Painaa kohti maata heitä[118]

niin laatu vaivan vaikean, mun että
myös ensin silmäni ol' erehtyä.

Mut katso tarkkaan, silmin seivästäös,
ken tulee painamana paatten noiden;
nyt nähdä voit jo, kukin kuink' on kuuru.»

Oi, ylväät kristityt, oi, kurjat raukat,
sokeat sielun-silmiltänne, jotka
uskotte kulkuhun, mi johtaa taapäin!

Matoja oomme, ettekö jo huomaa?
On työmme luoda perho taivahinen,
mi vanhurskauteen suojatonna lentää.

Miks sielunne siis ylvästellen kerskaa?
Elikot oottehan niin puutteelliset
kuin toukat, joilta muodon-muutos puuttuu.

Kuin katon taikka räystäään kannattava
kuvio, jonka nähneet ootte varmaan,
useinkin rintaan saakka polvet vetää,

ja vaikk' ei tosi, todellista tuskaa
herättää näkijässä; niin ma heidät
näin vaivatuiksi, kun ma katsoin tarkkaan.

Sen mukaan olivat he kuurut, kuinka
syy vähempi tai vaikeampi painoi;
ja kyynelöiden kärsivällisinkin

sanovan näytti: »Enempää en jaksa!»

Yhdestoista laulu

»O, Isä meidän, jonk' on koti taivas,
ei siks, ett' ois se rajas, vaan kun siellä
rakastat ensin ensi tekojasi.

Nimeäs, voimaas ylistäköön luotu
jokainen, koska kiitos sorja sopii
Sun suloiselle henkäyksellesi.

Lähestyköön sun valtakuntas rauha,
näät jos se tulis ei, me emme koskaan
vois koko järjellämme päästä sinne.

Kuin enkelisi, hosiannaa laulain,
sinulle tuovat oman tahtons' uhrin,
niin ihmisetkin ihmistahtoinensa.

Mannamme jokapäiväinen suo meille,
jot' ilman erämaassa autiossa
vain taapäin kulku käy, vaikk' eespäin pyrkii.

Ja kuin me anteeks suomme jokaiselle
vääryydet karsimamme, anna Sinä
myös armo katsomatta synteihimme.

Hyveemme lankee helposti; sit' älä
vanhalla vainoojallamme sa kiusaa,

vaan päästä tuosta, joka kietoo pahaan.

Tää viime rukous, rakas Herra, nouse
ei meidän vuoks, kun ei se meille tarpeen,
vaan niiden, jotka meidän taakse jäivät.»

Noin hyvää matkaa itselleen ja meille
rukoillen kulki varjot kuorman alla
senkaltaisen, kuin uness' usein tutaan.

Lajinsa mukaan kukin lastattuna
ja uupuneena kiersi ensi kehää
maailman usmista näin puhdistuen.

Siell' aina eestämme jos rukoillahan,
mit' eestä heidän täällä tehdä voivat
ne, joiden tahdolla on juuret hyvät!

Heit' auttaa tulee pesemään pois tahrat
mukana menneet, että puhtahina,
keveinä tähtitarhoihin he nousis.

»Kautt' oikeuden ja säälin, jotka pian
kuormanne keventäköön, että voitte
halunne mukaan siivet nostaa lentoon,

osoittakaa, miss' suurin portahille
on polku, ja jos tiet' on monta sinne,
te meille loivin niistä näyttäkäätte!

Näät häntä, joka kanssain kulkee, painaa
viel' liha Aadamin, siks nousemahan
hän vastoin tahtoaan on hidas varsin.»

Nää sanat Saattajani suusta läksi,
mut vastaus, min niihin sai hän, vielä
ei selvään puhujaansa ilmi tuonut.

Mut näin se kuului: »Oikealle törmää
kerällä meidän käykää, siell' on sola,
min kautta kiivetä voi kuolevainen.

Ja jos ei estäis mua paasi, joka
niskaani ylpeää niin pahoin painaa,
ett' täytyy kasvot maata kohden käydä,

katsoisin häntä, joka vielä elää
eik' itseänsä nimitä: ehk' oisi
hän tuttu, säälisi mun tuskiani.

Latinalainen olin, poika suuren
toskanalaisen, Vilhelm Aldobrandescon;
en tiedä, liekö nimi tuttu teille.

Vereni vanha ja työt kuulut isäin
mun tekivät niin ylpeäksi, että
emoa yhteistä en muistanutkaan.

Jok' ihmistä niin ylenkatsoin, että
sen vuoksi kuolin, kuten Siena tietää
ja Campagnaticossa lapset kaikki.

Ma Humbert[119] oon; eik' ole turmaks ollut
vain mulle ylpeys, myös muille: kaikki
sukuni joutui samaan onnettuuteen.

Kun tehnyt eloss' en, nyt kuolemassa
mun siksi täytyy tätä kuormaa kantaa
niin kauan kuin on lepytetty Luoja.»

Ma pääni painoin häntä kuunnelllessain;
ja heistä yks (ei hän mi puhui) kiersi
nyt varttaan alla taakan tuskallisen,

ja näki mun ja tunsi huudahtaen;
katseensa vaivoin nyt hän kiinti minuun,
mi kuljin kuuruna kuin muutkin siinä.

»Oh!» sanoin, »etkö Oderisi[120] ole,
Agubbion kunnia ja taidon, jonka
'_enluminer_' on Parisissa nimi?»

Hän vastas: »Veikko, liedommat on lehdet
ne, joita Franco Bolognese maalaa;
on hänen koko kunnia, mun osa.

En elossani ehkä ollut oisi
näin vaatimaton, koska kaihoin kaikin
ja sydänpyytein maineesen ma pyrin.

Tuost' ylpeydestä tää on sakko; enkä
ehk' oisi täälläkään, jos synnin aikaan
en oisi kääntynyt ma Jumalahan.

Oi turha maine ihmistaidon, kuinka
nopeesti kuihtuu kukoistukses korkein,
jos sit' ei seuraa huonon taiteen kausi!

Kyll' uskoi Cimabue maalareista
etevin olevansa; nyt jo tummuu
maineensa, koska huudossa on Giotto.[121]

Yks Guido toiselta[122] näin vienyt myöskin
on kielen kunnian, ja kenties elää
jo mies, mi pesän molemmilta valtaa.

On maine maailman vain tuulenhumu,
mi milloin sieltä, milloin täältä tulee,
ja muuttaa nimeä, kun muuttaa suuntaa.

Mit' oisit kuulumpi, jos harmaapäänä
lihasi riisuisit tai mennyt hautaan
olisit piimäsuuna pikkaraisna,

kun kuluu vuosituhat? Ijäisyyteen
se nähden sentään on' kuin räpäys silmän
on taivaan piiriin hidas-käänteisimpään.

Tuon mainetta, mi eelläni niin verkkaan
vaeltaa, soi Toskana kaikki kerran;
nyt sitä Siena tuskin kuiskii enää.

Siell' oli herra hän, kun kukistettiin
Firenzen raivo, joka siihen aikaan
ol' yhtä ylpeä kuin nyt on halpa.

On kuuluisuutemme kuin ruoho kedon,
mi kukkii, kuihtuu, ja sen paahtaa sama
aurinko, mi sen maasta nosti nuorna.»

Ma hälle: »Sydämeeni sanas todet
nöyryyttä valaa, puhkaisten sen paiseen;
mut virka, ketä tarkoittit sa juuri.»

Hän mulle: »Mies on Provenzan Salvani;[123]
hän täällä on, kosk' upeudessaan tahtoi
ikeensä alle Sienan kaiken saada.

Levähtämättä noin hän käy ja käynyt
on kuolinhetkestään; saa siten maksaa
se täällä, jok' on siellä ylväs liian.»

Ma hälle näin: »Jos sielu, jok' ei kadu,
vaan jättävi sen viime hetkehensä,
jää alhaalle eik' ylös pääse aikaan

niin pitkään kuin ol' elämänsä mitta,
hänt' ellei hurskaat rukoukset auta;
kuink' auennut on tuolle armon ovi?»

Hän vastas: »Aikaan kunniansa kerran
torille Sienan asettui hän, aivan
vapaasti, häpeästä huolimatta,

ja pelastaakseen ystävän, mi kitui
tyrmässä Kaarlen,[124] teki moista, että
se joka valtimon saa vapisemaan.

En kerro enempää, vaikk' epäselvää
puheeni on; mut pian kansalaises
niin laittaa, että selvittää sen voit sa.[125]

Tuo teko teljet hälle aukas tänne.»

Kahdestoista laulu

Kuin härjät parittain käy alla ikeen
ma kuljin kera sielun kuormitetun,
luvalla Opettajan arinaan. Mutta

jo sanoi hän: »Nyt jätä tuo ja joudu,
näät tässä on purjein sekä airoin paras
voimainsa takaa purttaan hoitaa kunkin.»

Ma silloin suoristausin käynnin ryhtiin
taas tavalliseen, mutta mietteheni
ne jäivät nöyriksi ja kuurupäiksi.

Niin astuin, seuraellen mielelläni
Oppaani askelia; kumpainenkin
nyt näytti, kuinka nopsat olla voitiin.

Hän mulle: »Tänne silmäs käännä! Hyvä
voi olla taivaltasi keventämään,
jos katsot maata kantapäittees alla.»

Kuin kantaa kirjoitusta maiset haudat
ja kertoo vainajasta, ken hän oli,
ett'ei tuon muisto mureneisi, joten

tapahtuu, että kyynel kuuma virtaa

haavasta haikeen jälleen-muistamisen,
mut tuosta hurskaille vain kannus koituu;

niin näin ma kuvakirjoitusta täynnä,[126]
mut taidetyöltään kauniimpaa, kaiken
sen vuorenpinnan, joka tieksi jouti.

Näin sen, mi luotu oli kaikkein muiden
edellä jaloksi, ma taivahasta
lankeevan alas ukonvaajan lailla.

Ja Briareuksen näin ma toisahalla,
salaman taivahisen satuttaman,
makaavan maassa, jäisnä niinkuin kuolo.

Näin Tymbreuksen, näin ma Marsin, Pallaan,
aseissa vielä, isän ympärillä
imehtimässä jätti-jäseniä.

Näin Nimrodin ma tornin juurell' ylhän
kuin hourupäisnä katsomassa kansaa,
mi Sinearissa myötä ylvästeli.

Oi, Niobe, oi kuinka murhesilmin
sun näin ma kesken lastes surmattujen;
kaks kertaa seitsemäst' ei jäänyt ketään!

Oi, Saul, sa kuollut omaan miekkaas, miltä
sa näytit Gilboassa, jok' ei sitten
sadetta, kastett' ole saanut tuta!

Arakne hullu oi, sun myöskin näin ma
jo puoleks hämähäkkinä; sa olit
omihin käynyt turman verkkoihisi!

Oi, Rehabeam, ei kuvas täällä ole
uhkaava, mutta sentään kauhistava,
vaunuissa, joita vainoojat ei tapaa!

Esitti vielä kova paasi, kuinka
Alkmeon äidillensä kallihiksi
tuon turmaa-tuovan kaulanauhan teki.

Kuvasi, kuinka Sanheribin pojat
isänsä kimppuun kävi temppelissä
ja hänet kuollehena jätti sinne.

Kuvasi voitollisen, julma-töisen
Tomyriksen, mi sanoi Kyrokselle:
»Joiit verta, saat nyt juoda kylläksesi.»

Kuvasi, kuinka parvin pakenivat
assyrialaiset Holoferneen kuollen,
ja heidän tappionsa kauhut kaikki.

Näin Troijan tuhkana ja raunioina.
Oi, Ilion, kuink' olit halpa, vähä
kuvassa, jok' on siellä nähtävänä!

Mik' oli mestari se maalin, kynän,
jok' oli luonut asenteet ja varjot,
ett' ihmetteli joka hieno sielu?

Elävät eli, kuolleit' oli kuolleet;
näin kaikki niinkuin olleet oisi totta

ma siinä kuuru-selin kulkiessa.

Siis ylvästelkää, pystypäinä käykää,
te Eevan lapset, katsomatta alas,
tuo ettei näkyis elontienne huono!

Olimme enemmän jo vuorta nousseet,
enemmän vaatinut tuo Päivän rataa
kuin luullut aatoksein ois askartava.

Hän, jonka sielu aina eespäin tähtäs,
nyt lausui: »Pääsi ylös nosta, aika
ei enää ole aprikoiden käydä.

Kas, tuolla enkel' eräs aikoo tulla
päin meitä: katso, Päivän kuudes piika[127]
jo palaa armahilta askareiltaan.

Sa kunnioittavainen ryhti ota,
ett' ylös meidät suvaitseis hän päästää;
tää päivä, muista, uudestaan ei koita.»

Ma olin tottunut jo neuvoihinsa,
hukata ettei aikaa saanut; siksi
sanansa heti oli selvät mulle.

Läheni meitä nyt tuo luotu kaunis
valkeissa vaatteissa, ja kasvoiltansa
hän oli kuin on hohde aamutähden.

Sylinsä aukas hän ja aukas siivet
ja sanoi: »Tulkaa! Liki täss' on portaat,
nyt helppo teille niit' on nousta ylös.»

Mut harva hänen kutsuansa seuraa.
Oi, ihmisheimo, luotu taivas-lentoon,
miks heikoin tuuli noin sun maahan painaa?

Hän meidät johti suulle vuorensolan;
otsaani sitten siivellään hän koski
luvatun mulle vaelluksen varman.

Kuin vuorta nousten,[128] jonka kirkko yli
kohooi hyvin-hallitun tuon paikan—
tarkoitan paikkaa Rubaconten luona!—

puoll' oikealla jyrkkä nousu kätkee
portaiksi, jotka siihen aikaan tehtiin,
kun varmat oli mitat, pöytäkirjat.

Näin mukavustuu portahiksi täällä
myös muuten jyrkkä törmä toisen piirin,
mut sentään seinät kahdenpuolin hipoo.

Kun käännymme nyt noita kulkemahan,
Beati pauperes spiritu[129] niin kaikui
kauniisti, ettei kertoa voi kieli.

Ah, kuink' on ovet erilaiset täällä
ja helvetissä! Täällä lauluin käydään
sisälle, siellä tuskan huudoin hurjin.

Pyhiä nousimme jo portahia,
ja keveämmältä mun tuntui olla
kuin äsken tuntui tasaisella maalla.

Siks kysyin: »Mestari, mi paino multa otettu pois on, kun en juuri mitään ma tunne rasiusta taivaltaissa?»

Hän vastasi: »Kun kaikki P:t nuo, jotka jäi otsalles, jo puoli-hävinnehet, poiss' ovat aivan, kuten nyt on yksi,

niin jalkas voittava on tahto hyvä, ne ettei yksin väsymättä ole, vaan vielä iloitsevat nousennastaan.»

Nyt tein kuin mies, mi kulkee, kummallista jotakin päässänsä, jot' ei hän tiedä, mut min hän toisten viittauksist' arvaa,

ja siksi hällä käsi nousee, etsii varmuutta, löytää sen ja täten täyttää sen toimen, jot' ei täyttää silmä voinut:

levitin sormet kädess' oikeassa ja löysin kuus vain kirjaimista niistä, jotk' avain-enkel' oli kirjoittanut.

Tuon nähden Opas veti suunsa nauruun.

Kolmastoista laulu

Olimme yläpäässä portahien, miss' uusi piirtyy kaarros vuoren pintaan, tuon, joka nousevalta synnit poistaa.

Myös täällä kiertää reuna kukkulata kuin piiriss' ensimmäisessä; se ero on vain, tää että nopeammin kaartuu.

Näy tääll' ei varjoa, ei kuulla kuvaa; sileä seinä on ja polku samaa väriä lyijyntummaa[130] kuin on kivi.

Nyt Mestari: »Jos odotamme kansaa, joit' tietä tiedustaa, ma pelkään, liian on kauan valintamme viivähtävä.»

Hän sitten aurinkohon kiinsi katseen; sivunsa oikean hän keskukseksi nyt otti, sitä vasemmalla kiertäin.

»Oi, armas valo, jota luottavaisna lähestyn tiellä oudolla, sa johda kuin tääll' on kulkijata johdettava.

Valaiset maailman, suot lämmön sille; muu syy jos suuntaan vastaiseen ei aja, säteesi meille aina johdon antaa.»

Niin pitkän kuin maan pääll' on peninkulma olimme kulkeneet me siellä matkan vähässä aikaa, tahdoll' alttiilla.

Tulevan tuntui, vaikk' ei nähty mitään,
päin meitä lentäin sieluja; ne meitä
pyys lempeästi rakkaus-atrialle.

Ens ääni ohi lentäin selkeästi
Vinum non habent[131] lausui ynnä meidän
taas takanamme toisti samat sanat.

Ja ennen kuin sen kaiku laannut oli,
»Orestes olen», [132] ääni toinen huusi,
kuin edellinen ohi menen meistä.

»Oi, Isä», lausuin, »mit' on äänet nämä?»
Ja juur' kun kysyin, kolmas puhui: »Hyvää
te niille tehkää, jotka teille pahaa.»

Näin Mestari: »Tää piiri rankaisevi
kateuden synnin, siksi rakkaudesta
punotut täällä ovat piiskan säikeet.

On kurin oltava näät vastakkaisen
kuin syyn, ja luulen, sen sa ennen huomaat
kuin päästään päähän sovituksen polun.[133]

Mut katso kiinteästi nyt sa ilmaan,
ja eessämme näät istuvan sa kansaa,
jokainen joista nojaa kalliohon.»

Teroitin silmäni nyt oikein, katsoin,
näin edessämme varjot vaippoinensa,
jotk' oli samankarvaiset kuin vuori.

Ja vähän tuonemmas kun tultu oli,
ma kuulin: »Maaria, meit' auta!» Pyhää
Mikaelia, Pietaria huudettavan

ja muita. Luule en, maan päällä että
käy ihminen niin kova, jok' ei sääliin
sulaisi siitä, mitä sitten näin ma.

Näät niin kun liki heitä tullut olin,
ett' erottaa voin asenteensa tarkkaan,
suur' tuska silmistäni kiersi veden.

Puetut halpaan karva-kankahasen
he oli, toinen toisen olkaa tuki
ja heitä kaikkia taas vuorensinä.

Noin sokeat, kun heiltä kaikki puuttuu,
kerjäävät kirkkoin luona elatustaan
ja toinen päänsä yli toisen pistää,

ett' ihmisiss' ei sääli nopsa heräis
vain sanain kaiunnasta, mutta myöskin
näöstä, joka vähemmän ei pyydä.

Ja kuin luo sokeain ei Päivä tule,
niin luokse varjoin, joista haastan juuri,
ei taivaan valo tahdo virtaella;

siks silmäluomet kunkin rautalangoin[134]
on kiinni ommeltu kuin jahtihaukan,
mi osannut ei muuten olla hiljaa.

Ma luulin tekeväni väärin heitä

läheten nähden enkä nähdyks tullen,
siks käännyn Neuvojaani viisahasen.

Hän hyvin ties, mit' tahdoin mykkänäkin;
siks ei hän varonut mun kysymystäin,
vaan sanoi: »Puhu, mutta lyhyeen, selvään!»

Vergilius sillä puolen seisoj mua
äärellä, joit' on putoaminen helppo,
kun mikään kaide sit' ei kaarra, estä.

Mun toisell' oli puolellani varjot
nuo hurskaat, jotka vuoksi neuleen julman
niin itki, että heiltä posket kastui.

Ma heihin käännyn, lausuin: »Oi te, joilla
on varmuus nähdä valo korkein kerran,
päämäärä ainoo ikävöimisenne!

Kautt' armon, joka tunnon vaahdot teiltä
niin pois on valistava, että kirkas
sen läpi virtaava on muiston kymi,

nyt virkkakaa--ois mieluisaa se mulle--
tääll' onko ketään lasta Latiumin;
vois häntä hyödyttää, jos saan sen tietää.»

»Oi, veikko, kukin tääll' on kansalainen
vain ainoon toden kaupungin;[135] kai kysyt,
ken matkamies Italian meist' oli?»

Nuo sanat kuulevani luulin kaukaa
ja siitä kauempaa, miss' seisoin; siksi
lähenin, lähempää ne kuullakseni.

Näin muiden kesken varjon, vartovalta
mi näytti, ja jos kuka kysyy, kuinka:
hän nosti leuan sokeoiden tapaan.

»Oi, sielu, joka kohotakses kärsit»,
ma lausuin, »jos sa äsken sanoit jotain,
ilmoita nimes taikka maasi mulle!»

»Ma Sienast' olin», vastas hän, »ja näiden
kerällä pesen elonsyytä synkkää,
Hänt' itkein, joka itsens' suo, kun saapuu.

En viisas ollut, vaikka tais Sapia[136]
nimeni olla; vahingosta muiden
enemmän iloitsin kuin onnestani.

Ja ettet uskois, että valhettelen,
sa kuule, olinko, kuin sanoin, hullu!
Jo alas vaipui kaari vuosieni,

kun luona Collen miehet kaupunkini
olivat vainolaista vastaan menneet
ja minä rukoilin, mit' tahtoi Luoja.

Väkemme lyötiin, syöstiin synkän paon
poluille, ja kun näin tuon metsästyksen,
iloa suurempaa kuin koskaan tunsin.

Kohotin kasvot julkeat ma ylös
ja huusin: 'Luoja, en sua pelkää enää!'

kuin teki rastas hyvän ilman tullen.

Ma etsin rauhaa kanssa Jumalani
eloni päättyessä, mutta vielä
katuen ei ois sovitettu syyni,

mua ellei muistanut Pier Pettinagno[137]
pyhissä oisi rukouksissansa,
kun hän mua rakkaudesta surkutteli.

Mut sa ken oot, mi asemaamme meidän
kyselet, käyden täällä silmin avoin,
kuin luulen, ynnä hengität, kun puhut?»

Ma hälle: »Kerran kadotan kai näön,
mut vähäks aikaa vain, kun vähän syypäät
näät silmät syntiin kateuden lie olleet.

Siks pelko suurempi mun sieluani
alemman piirin vaivan vuoksi painaa,
kun nyt jo tunnen tuon ma taakan kuorman.»

Hän mulle: »Ken siis sinut tänne saattoi,
kun palata sa alas aiot sinne?»
Ja minä: »Hän, mi vait on vierelläni.

Elävä olen, siksi virka, sielu
valittu, tahdotko, ma että eestäs
maan päällä jotain kuolevaista toimin.»

Hän vastas: »Oh, tää kuulla on niin uutta!
Se suur' on merkki Luojan rakkaudesta
sua kohtaan; rukoile mun eestäin joskus.

Ja kaiken nimessä, mit' toivot, pyydän,
jos milloinkaan Toskanan maata poljet:
maineeni korjaa luona omaisten!

Sa heitä tapaat kesken kansan turhan
min toivo Talamone[138] on, mut tuossa
enempi hävii kuin Dianaa[139] etsein;

mut amiraaleille se maksaa enin.»

Neljästoista laulu

»Ken kukkulaamme ennen kiertelevi
kuin kuolema on hälle siivet suonut
ja mielen mukaan silmät avaa, sulkee?»

»En tiedä; tiedän vain, ei käy hän yksin.
Sa hältä kysy, jok' oot häntä lähin,
ja tee se kiltisti, hän että puhuu.»

Kaks vainajaa näin, olka vasten olkaa,
minusta oikealla haastoi; sitten
he päänsä nosti puhuakseen mulle.

Yks virkkoi: »Sielu oi, mi sidottuna
ruumiiseen vielä taivas-tietä kuljet!
Jumalan tähden lohduksemme lausu,

ken olet, mistä; ihmetyttää meitä
niin armo sulle osoitettu, kuten
se ihmetyttää, jot' ei ollut koskaan.»

Ja minä: »Keskitse Toskanan virtaa
vuo pieni,[140] Falteronan synnyttämä,
pitempi kuin on peninkulmaa sata.

Sen rantamalta saavun elävänä;
ois turhaa sanoa, ken olen, koska,
vähäinen vielä nimelläin on kaiku.»

»Jos tarkoituksesi nyt tajullani
lävistän oikein», haastajista virkkoi
nyt ensimmäinen, »Arnosta sa puhut.»

Ja toinen häälle: »Miksi meiltä salas
tuon virran nimen hän kuin tehdä tapa
on seikkain suhteen pöyristyttävien?»

Ja varjo, jolta tätä tiedusteltiin,
selitti näin: »En tiedä, mutta oikein
on, että katoaa tuon laakson nimi.

Näät alustansa asti, kussa vuoret,
joist' irti on Pelorus, vesirikkaat
niin ovat, muuall' että tuskin missään,

ain siihen saakka, vedellänsä kussa
merelle korvaa se, min pilvet imee,
ja joilta taas sen joet, virrat saavat,

hyvettä vihataan niin kaikkialla
kuin käämettä, lie sitten synnä seudun
tään onnettuus tai kansan paha tapa.

Ja siks niin muuttunut on myöskin luonto
tään laakson kurjan asukkaiden, että
vois luulla Kirken[141] heitä paimentavan.

Keskeltä röhky-sikain,[142] joiden sopis
rehua syödä eikä ihmisruokaa,
se vähää vettään ensin vierittävi.

Eteenpäin käy se, kohtaa piskit[143] pienet,
räkkyttäväiset yli voimiensa,
ja heistä halveksuen kuonon kääntää.

Käy kulku alaspäin, ja kasvaessaan
susiksi[144] näkee koirain muuttunehen
tuo kiron kuoppa, turman tuiman kymi.

Kun alas syössyt syvin on se kuiluin,
se tapaa kettuja[145] niin viekkahia,
älyä ettei pyytäjän ne pelkää.

En vaikene, ken mua kuulkohonkin;
voi hyväks olla häälle, jos hän muistaa,
min mulle henki totuuden toi ilmi.

Nään pojanpoikas,[146] kuinka pitkin rantaa
tuon joen ylpeän hän metsästävi
susia noita, kaikki kauhull' lyöden;

myö heidän lihansa viel' elävänä,
ne sitten teurastaa kuin vanhat raavaat,
muilt' elon riistää, arvon itseltänsä;

metsästä turman hurmehisna tulee,
jälkeensä sellaiseks sen jättää, että
ei tuhatvuoteen ennalleen se verso.»

Kuin kuullen turmioita tulevia
mies kuunteleva hahmoltansa muuttuu,
taholta miltä uhanneekin vaara;

niin näin tuon varjon toisen, kääntyneenä
mi kuuli, kauhistuvan, murhettuvan,
kun ilmi saanut oli sanain mielen.

Herätti puhe toisen, toisen kasvot
minussa halun nimet tietää heidän,
siks niitä kysyin, vastausta pyy täin.

Ja sielu, joka mulle ensin haastoi,
nyt jatkoi: »Tahdot tekemään mun sulle,
mit' itse mulle tahtonut et tehdä.

Mut koska Luoja tahtoo, että loistais
sun kauttas armonsa niin suuri, teen sen;
siis tiedä, että oon Guido del Duca.

Kateus niin mun hiiksi hurmettani,
iloisen että ihmisen kun näin ma,
se kasvoni löi kalman-karvaisiksi.

Nyt viljan tään ma niitan kylvöstäni.
Oi, ihmisheimo,[147] miksi mieles hehkuu
sellaiseen, jossa esteheks on toinen?

Tää Rinier on; hän kunnia ja maine
huoneelle Calbolin on, miss' ei kukaan
perinyt sitten hänen kuntoansa.

Eik' yksin hänen heimoltansa mennyt
välillä vuoren, Pon, ja meren, Renon
perintö totuuden ja tosi ilon.

Maa näillä äärillä niin täynnä kasvaa
näät myrkkyputkiä, ett' tuskin koskaan
ees viljelys voi tehdä niistä lopun.

Miss' on Pier Traversaro, kunnon Lizio,
Henrik Manardi, Guido di Carpigna?[148]
Romagnalaiset epatoiks on tulleet!

Milloin Bologna synnyttää taas Fabbron!
Milloin Faenza Bernardin di Foscon,[149]
vähästä siemenestä vesan uljaan?

Äl' ihmety, Toskanalainen, vaikka
ma itken, muistain aikalaiset jalot,
Guido da Pratan, Ugolino d'Azzon,

Fredrik Tignoson seuralaisinensa
ja Traversaran, Anastagein perheet--[150]
jo molempain on niiden kunto kuollut--

ritarit, naiset, ilot, murheet, joista

jalous ynnä lempi sieluun syttyi;
nyt siell' on sydämet vain kylmät, pahat.

Ah, Brettinoro, kuinka pois et karkkoo,
kun pois on heimos karkonnut ja muita
myös paljon, synnin-syytä välttääksensä?

On oikein, kun Bagnacaval ei heelmöi,
mut väärin, että Castrocaro, Conio[151]
lukua lisää moisten ruhtinaiden.

Pagani-heimo,[152] kun sen poiss' on Piru,
on hyvin hallitseva, vaan ei koskaan
niin, että siitä muisto kirkas jäisi.

Oi, Ugolin de' Fantoli! On varma
nimesi, odottaa kun tarvis ketään
ei ole perijääs, ei pimentäjääs.

Mut tietäs käy, Toskanan mies, jo itkuun
haluni suuremp' on kuin haastelohon:
niin maamme järkyttänyt mult' on mielen.»

Tiesimme, että askelemme kuuli
nuo sielut kalliit, vaan kun vaikenivat,
se meidät sai tien suuntaan uskomahan.

Kun kaksin taas me astuimme, nyt ääni
kuin ukkosen, kun halkaisee se taivaan,
taholta vastaiselta soija sanoi:

»Mun murhatkoon, ken minut kohdanneekin!«[153]
Ja pakeni kuin jyly loittoneva
äkisti pilven puhki iskettyään.

Ja kun se laannut oli korvistamme,
jo toinen tuossa pauhinalla tuli
kuin ukkos-säällä jymy seuraa toistaan:

»Ma oon, ma oon Aglauros[154] kivettynyt!«
Nyt hiipiäksin Runoniekan turviin
taa enkä eteen askeleen ma otin.

Ol' ilma hiljennyt jo kaikkialla.
Hän mulle virkkoi: »Tuo ol' ohja kova,
min tulis riittää rajaks ihmiselle.

Mut te, te syötte syötin, niin ett' onkeen
te käytte vanhan vainoojanne; siksi
ei teille auta suksutus, ei suitsi.

Teit' taivas kutsuu, päilyy pääanne päällä
ja näyttää, tarjoo ikikauneutensa,
mut teidän silmänne vain maahan katsoo;

siks teitä lyö Hän, joka kaikki tutkii.»

Viidestoista laulu

Niin paljon kuin voi hetki kolmas[155] näyttää
alusta päivän käyneen valoradan,

mi maata kiertävi kuin lapsi leikkii;

niin paljon Auringon nyt astumatta
olevan näytti tietä illan suussa:
maan päällä keski-yö, mut täällä 'vesper'.

Löi vasten kasvoja sen säteet meitä;
niin olimme näät vuorta kiertänehet,
nyt että suoraan länttä kohti käytiin.

Valosta vaivan tunsin silmissäni
ma suuremman kuin ennen ollut oli,
ja jokin uusi mua oudoksutti.

Käteni siks ma päälle kulmakarvain
kohotin, tehden niistä varjostimen
valoa liian voimakasta vastaan.

Kuin vesi taikka peili heittää säteet
taholle vastaiselle, ja ne nousee
lakien samain mukaan kuin ne lankes,

ja ne taas yhtä paljon etääntyvät
molemmin puolin kiven putousviivaa,
kuin todistavat kokemus ja tiede;

näin tunsin kuin ois heijastettu valo
edestäpäin mua iskenyt, siks pakoon
olikin nopsa kohta katseheni.

»Isäni armas», kysyin, »ken hän lienee,
ma joi' en kaihtaa katsettain voi kyllin?
Hän meitä kohden näyttää kiirehtivän.»

»Äl' ihmety», hän vastas, »silmiäsi
jos vielä huikaiseekin heimo Taivaan;
hän airut on, on hällä viesti: 'nouskaa!'

Kuluva kauan ei, kun et sa karsein,
vaan riemuin näkevä oot seikat nämä,
mikäli luonto sun on luonut siihen.»

Kun eessä pyhän Enkelin me oltiin,
soi sulo-ääni: »Tästä nouskaa, portaat
täss' ovat loivemmat jo entisiä.»

Me nousimme, hän meiltä haihtui, kuului
nyt takanamme _Beati Misericordes_[156]
ja sitten laulu _lloitse, ken voitat_.

Oppaani kanssa kahden kiipesimme
nyt ylöspäin, ja minä mietin käyden
etua saada hänen sanoistansa.

Kysyen käännyn hänen puolehensa:
»Mit' tarkoitti Romagnan henki tuolla,
kun puhui 'toisesta' ja 'estehestä'?»

Hän mulle: »Syynsä suurimman hän tunsu,
sen turman myös; siks ihmekö, jos meitä
hän moittii, vähemp' ett' ois ihmis-itku?

Kun pyytehenne kiinnitätte moiseen,
min osat, muille jakain, hupenevat,
on kateus palje huokauksienne.

Mut rakkaus jos kaarten korkeampain
vois ylös johtaa ikävöimisenne,
ei painais poveanne pelko tämä.

Näät hyvän mitä useampi omaa,
sit' enemmän vain kullakin on hyvää,
sen palavampi majan moisen rakkaus.»

»Enemmän nyt ma selitystä halaan»,
ma virkoin, »kuin jos vaiennut ma oisin
ja enempää ma kannan epäilyä.

Jaettu hyvä kuinka omaajansa
voi useammat tehdä rikkaammiksi
kuin jos sen harvat yksin omistavat?»

Hän mulle: »Siksi että mieles jälleen
sa kiinnät asioihin maallisiin,
pimeyttä saat sa tosi valkeudesta.

Tuo hyvyys ääretön ja sanomaton,
mi ylhääll' on, päin rakkautta rientää
kuin päivänsäde kohti heijastintaan.

Niin paljon antaa se kuin toinen ahmii,
niin että kuinka laajentuisikin lempi,
enempi aina kasvaa ikihyvyys.

Ja mitä useammat pyrkii ylös,
sen suurempi on hyvyys ynnä rakkaus
ja toinen toistansa ne heijastavat.

Ja jos ei sanani sua tyydyttäne,
Beatricen näät, mi sulle täysin tämän
on toivees täyttävä kuin kaikki muutkin.

Huolehdi vain, pois että otsaltasi
nuo haihtuis haavaa viis kuin nyt jo kaksi;
näät kärsimällä vain ne sulkeutuvat.»

»Mua tynnytät sa», sanoa ma tahdoin
mut äkkäsin, ol' eessä kolmas piiri,
ja vaikenin, kun silmä vaani uutta.

Minusta tuntui siellä, että näkyyn
ma mystilliseen haltioiduin;[157] templin
ma näin ja siinä paljon ihmisiä.

Sen kynnyksellä nainen seiso, äidin
sulous asenteessansa, ja sanoi:
»Miks, poikani, tään olet tehnyt meille?

Näät surren taattosi ja minä oomme
sua etsineet.» Ja heti vaiettuaan
tuo esiintyjä ensimmäinen haihtui.

Mut sitten toinen näkyi, poskillansa
veet moisen tuskan tuottamat, mi syntyä,
kun toista vastaan suuri kauna kasvaa.

Hän sanoi:[158] »Herra kaupungin jos olet,
nimestä jonka jumalat niin kiistas
ja josta tieteet kaikki säteilevät,

Peisistratus, nuo käsivarret kosta
herjaiset, jotka tytärtämme kauloi.»
Ja valtias noin lempeästi vastas

hänelle kasvoin hiljaisin ja vienoin:
»Mit' teemme sille siis, ken vihaa meitä,
jos tuomitsemme sen, ken meitä lempiä?»

Näin sitten kansaa vihan-villitsemää
kivittämässä nuorukaista, huutain
kovasti toisilleen: »Hänt' iske, iske!»

Ja hänet näin ma kuolon painamana
jo kumartuvan maata kohden, silmäin
vain ovi auki taivahalle oli.

Ett' anteeks antais vainoojille Herra,
rukoilevan hän näytti vaivassansa,
näöllä, jot' ei vastustaa voi sääli.

Kun sieluni taas unestansa kääntyi
totuuteen, jok' on unen ulkopuolia,
näin harhani, mut totuuden myös niissä.

Oppaani, jolle ihmiseltä näytin
ma unestansa juuri heräävältä,
nyt sanoi: »Mik' on sun, kun noin sa hoiput?

Oot yli puolen peninkulmaa käynyt
sa silmät kiinni, kompuroivin jaloin
kuin mies, mi unen on tai viinin vanki.»

»Isäni armas», hälle virkoin, »mua
jos kuulet, kerron, mitä mulle näkyi,
kun jalkani niin oli multa poissa.»

Ja hän: »Vaikk' kantais sata naamiota
sun kasvot, eivät vähimmätkään oisi
minulle salatut sun miettehesi.

Näkysi näit, siks ettei sydämesi
vesiltä rauhan sulkeutuisi, jotka
lähteestä ijäisestä virtailevat.

En kysynyt: 'Mik' on sun?' kuin se tekee,
mi katsoo silmin vain, jotk' eivät näe,
kun hengetönnä kuollut ruumis lepää.

Mut kysyin vahvistaaksein jalkojasi;
näin kannustettava on kuhnureita,
kun heräävät, he ettei aikaa tuhlais.»

Astuimme illan suussa, tarkkaavaisna
niin kauas kuin voi silmä kantaa, kohti
säteitä kirkkahia päivänlaskun.

Mut katso, silloin savu[159] sankka nousi
päin meitä, pimeämpi yötä, eikä
paeta paikkaa meille ollut missään.

Se meiltä näön vei ja ilman puhtaan.

Kuudesta laulu

Ei pimeys helvetin, ei yö, miss' ykskään
ei tähti loista alla soukan taivaan,
min kokonansa pilvet synkät kattaa,

niin paksuun, raakaan peittoon hunnuttanut
näköä multa ei, ei aistimia,
kuin savu tuo, mi täällä päälle lankes.

Ei silmää sietänyt ees auki pitää;
siks Oppahani viisas, uskollinen
läheni, tarjos tueks olkapäänsä.

Kuin sokko seuraa saattajaansa tarkkaan
ett' eksyis ei, ei esineihin töytäis,
joist' olla vaara vois tai tulla turma.

Niin halki ilman kitkerän ja tuiman
ma kuljin, kuullen Opastain, mi sanoi:
»Vain varo, ettet minusta sa eroo!»

Älysin ääniä, ja kukin tuntui
anovan rauhaa ynnä armahdusta
Jumalan Karitsan, mi synnit pesee.

Siks _Agnus Dei_[160] oli alku kunkin;
samoja sanat oli, nuotti sama,
näin heillä oli sopusointu suurin.

»Kuulenko henkiä vai keitä?» kysyin
Oppaalta. Mulle hän: »Sa oikein kuulet,
ne täällä käyvät vihan paulaa päästäin.»

»Ken olet, savun halki samoovainen,
mi meistä puhut niinkuin oisit vielä
sa maailmassa ajallisten mittain?»

Näin huusi ääni eräs. Lausui mulle
nyt Mestarini: »Vastaa hälle, kysy
häneltä, viekö ylöspäin tää polku!»

Ja minä: »Luotu oi, mi puhdistaudut
kauniina palatakses Luoja luokse,
saat kuulla ihmehen, jos seuraat mua.»

»Niin kauas seuraan kuin on mulla lupa»,
hän vastas, »ja jos savu silmät peittää,
on korvakuulo meitä yhdistävä.»

Ma hälle: »Vielä tässä hahmossani,
min kuolo poistaa, ylöspäin ma kiipeen
ja käynyt kauhut helvetin ma olen.

Kun ottanut mun laupeuteensa Luoja
niin on, ett' tahtoo kartanonsa näyttää
tavalla nykyisestä poikkeavalla,

sa ällös salaa, kuka ennen olit,
vaan nimes virka, suunta suora neuvo,
solalle että sanas meitä johtais!»

»Ma Marcus[161] olin, mies lombardialainen;
maailman tunsin, pyrin kuntoon, johon

nyt enää joustaan jännitä ei kukaan.

Tiell' olet oikealla noustaksesi.»
Näin vastas, lisäs hän: »Ma pyydän, että
rukoilet eestäni, kun ylhääll' olet.»

Ma hälle: »Mitä multa pyydät, täyttää
lujasti lupaan; vaan mun halkaisevi
epäily muuan, jos en pääse siitä.

Se ensin oli yksi-syinen, nyt se
on kaksi-syinen; sanas varmentavat
sen, mitä kuullut oon[162] ja itse tunnen.

Maailma tosiaan on tuiki tyhjä
hyveestä kaikesta, niinkuin sa sanot,
ja alta, päältä pahaa tulvillansa.

Mut pyydän, että virkat syyn, sen että
näkinsin itse, näyttäisin myös muille;
yks syyttää taivasta[163] ja toinen maata.»

Hän huokas syvän, tuskan pusertaman
»ah»-huudon ensin, sitten lausui: »Veli,
maailma sokko on, sa sieltä tulet.

Te lapset maan, te joka seikan syyksi
taivaita luulette, kuin kaikki liike
ois pakkoseuraus niiden liikunnasta.

Jos oisi niin, ois vapaa tahto teiltä
myös temmattu, eik' oikein ois, ett' ilo
on palkka hyvän, pahan palkka tuska.

Sysäyksen antaa liikkeisiinne tähdet,
en sano: kaikkiin; vaan jos sanoisinkin,
on suotu teille tieto hyvän, pahan.

Ja tahto vapaa, kun se urheasti
ens taistelonsa tähtein kanssa kestää,
voi hyvin hoidettuna kaikki voittaa.

Paremmen luonnon, voiman korkeamman
te vapaat ootte alammaiset; teihin
se sielun luo, jot' eivät tähdet määrää.

Siks jos on maailma nyt mennyt harhaan,
syy teidän on, on teistä etsittävä,
ja siitä sulle totuuden nyt sanon.

Kädestä Luojan, joka silmin sitä
hyväilee ennen syntymistä, sielu
kuin laps, mi itkee, nauraa, naljalee,

käy viatonna eikä tiedä mitään,
vain ett' on Isän iloisen hän luoma
ja mielellänsä huvitusta etsii.

Sen himo ensin pienehen on hyvään,
jälestä pettäväisen tuon se juoksee,
jos suitsi, ohjaus ei mieltä muuta.

Siks ohjaks täytynyt on panna laki,
omata kuningas, min silmä nähdä
totuuden kaupungin[164] ees tornit voisi.

On laki, mutta kuka käyttää sitä?
Ei kukaan; sillä esipaimen hyvin
märehtii, mut on hällä sorkat huonot.[165]

Siks kansa, joka oppahansa näkee
moist' etsivän, mit' ikävöi se itse,
vain siitä syö eik' enää muuta pyydä.

Tajuta taidat siis, ett' ohjaus huono
on syynä syntiin maailman, ei luonto,
mi teissä tullut oisi turmelluksi.

Loi Rooma hyvän maailman; mut kaksi
sill' oli Aurinkoa,[166] jotka kahta
valaisi rataa: maailman ja Luojan.

On toinen sammuttanut toisen, miekka
on pantu saattajaksi paimensauvan;
ne kaks ei koskaan hyvin yhteen sovi.

Näät yhtyneinä ei ne pelkää toistaan;
jos mua et usko, katso tähkähäitä,
kun joka kasvi siemenestä tutaan.

Tienoilla Pon ja Etschin[167] kastamalla
vallitsi kunto, tapa kaunis, ennen
kuin Fredrik joutui tasapäähän taistoon.

Nyt taivaltaa voi turvallisna siellä
jokainen, joka puhutella kehtaa
ei kunnan ihmistä, ei lähestyä,

Viel' ukon kolmen kautta uutta aikaa
muinainen nuhtelee; mut hekin nurkuu,
kun eloon parempaan ei kutsu Luoja.

On Konrad da Palazzo, Gerhard hyvä
ja Guido da Castel,[168] hän, jota 'kunnan
lombardialaiseks' ranskalaiset kutsuu.

Siks sanottakoon, että Rooman kirkko,
sekoitus kahden hallituksen, lokaan
on langennut ja kumpaisetkin tahraa.»

»Oi kelpo Marcus», lausuin, »haastat hyvin,
ja nyt ma huomaan, miksi pelto-osuus
pojilta Levin[169] kerran kiellettiin.

Mut ken on Gerhard, jonka kerrot jääneen
näytteeksi aikain entisten ja nuhteeks
tään vuosisadan häijyn, hurjistuneen?»

»Mua pettää taikka koettelee sun puhees»,
hän vastasi; »toskanankieltä puhut,
et muka tunne hyvää Gerhardia!

Nimeä muut' ei mulla hälle; toisen
on ehkä luonut tyttärensä Gaia.[170]
Jumalan haltuun! Etemmäks en tule.

Kas, kirkkaus jo läpi usman loistaa,
yö valkenee; mun täst' on erottava,
en eteen Enkelin tuon tulla saata.»

Pois kääntyi, kuunnellut ei enää mua.

Seitsemästoista laulu

Lukija, muista, koskaan vuoristossa
jos sumuun jouduit, jonka halki nähnyt
et enempää kuin myyrä luomen läpi,

kuink' auetessa usmain kosteoiden
ja sankkain alkoi niiden puhki Päivän
kuvastin ensin himmeästi kiiltää,

ja mielessäs on kuvitella, nähdä
sun helppo, kuinka Auringon ma ensin
näin jälleen, ehtoolle jo painuvaisen.

Opasta seuraten näin uskollista
sumusta tulini, sädemereen menin,
jo sammuneesen alavilta mailta.

Oi, mielikuvitus, mi meidät tempaat
niin usein ulkomaailmasta, että
tuhannen torven ääntä emme huomais!

Sua mikä lennättää, kun aistit lepää?
Valoko, taivahilla valmistuva,
vai tahto Tuon, ken sitä siellä johtaa?

Mieleeni kangastui[171] nyt julmuudessaan
hän,[172] joka muuttui muotoiseksi sen linnun,
mi laulamaan on halukkain ja hartain.

Ja tässä sieluni niin painui umpeen,
ett' ulkopuolelta ei tullut mitään,
jot' ois se tahtonut nyt vastaan ottaa.

Syvyyteen kuvausvoiman syöksyi miesi[173]
nyt ristiin-naulittu ja ylväs, yrmy
näöltään, sama saakka kuolemahan.

Vierellä seisoi Ahasverus suuri,
tuon vaimo Esther, Mardokai myös jalo
ja nuhteheton sanoissa ja töissä.

Ja kun tuo kuva itsestänsä särkyi
kuin kupla särkyy puuttehessa veden,
se josta luotu on, näyn toisen näin ma.

Nous sielun-silmän eteen tyttö pieni,[174]
mi ääneen itki, huus: »Oi valtiatar,
vihassa miks sa tahdoit tuhaks tulla?

Sa itses tapoit, ettet kadottaisi
Laviniaa; nyt kadotit mun, äiti!
Sun surmaas enemmän kuin sulhon itken.»

Kuin uni särkyy, uuden äkkivalon
lyödessä luomehen, mut särkyneenä
viel' leikkii, ennen kuin se täysin haihtuu,

katosi niin tuo kangastus nyt multa,

kun valonleimaus nyt kasvojani
kirkkaampi löi kuin päällä maan on nähty.

Ma käännyin katsomaan, miss' olin; silloin
soi ääni: »Täss' on ylöspääsyn paikka!»
Tuo aiheet muut nyt kaikki poisti multa

ja teki tahtoni niin nopsaks häntä,
ken haastoi, katsomaan ja löytämähän,
se ettei lepää, ennen kuin se täyttyy.

Mut niinkuin Päivä silmät huikaisevi
ja hunnuttaupi valohonsa liikaan,
niin tämä multa näkövoiman otti.

»Taivainen henki on hän, ohjoava
meit' ylös pyytämättä, tietä suoraa,
mut piileväinen valkeuteensa itse.

Hän tekee meille,[175] me mink' itsellemme;
ken vartoo pyyntöä, kun näkee tarpeen,
näät viekkahasti valmistuu jo kieltoon.

Siis kutsuansa jaloin seuratkaamme!
Nouskaamme nopsaan, ennen kuin yö lankee,
tai estyy tiemme aamunkoittoon asti.»

Noin puhui Oppaani; nyt askeleemme
päin portahia yhdess' ohjasimme,
ja heti ensi asteella kun olin,

ma tunsin lähellän kuin siivenlyönnin,[176]
kuin leyhkän kasvoillain, ja soi: _Beati
Pacifici_,[177] jotk' ovat vailla vihaa.

Niin paljon nousseet oli päämme päälle
jo viime säteet, joita pimeys seuraa,
ett' tuolla täällä tähtönen jo syttyi.

»Ah, voimani, miks multa niin sa menet?»
ma sanoin itseksein, kun tunsin, että
jalkaini kunto kangistui jo kovin.

Olimme siinä, missä nousseet portaat
ei enää; seisoiimme jo liikkumatta
kuin laiva, joka laskenut on rantaan.

Nyt hiukan kuullostin ma kuullakseni
jotakin pyöröstä tään piirin uuden,
mut sitten käännyin Mestariin ja lausuin:

»Isäni armas, virka, mitkä synnit
pois pestään piirissä, miss' oomme? Jalka
jos seisahtuikin, jatkukoon sun puhees.»

Hän mulle:[178] »Hyvän rakkaus, mi niukka
tekoihin oli, täällä täydellistyy,
ja sounti liian hidas rangaistahan.

Mut että selvemmin viel' ymmärtäisit,
minuhun mieles käännä; ehkä heelmän
hyvänkin saat sa tästä viivykistä.»

Ja jatkoi: »Luoja ei, ei luotu kukaan
vaill' ole ollut rakkautta luonnon

tai sielu, poikani, sen tiedät hyvin.

Erehdy rakkaus ei luonnollinen;
esine huono toisen harhauttaa
tai into liian suuri, liian pieni.

Jos suuntauu se hyvään taivahiseen
eik' kiinny liiaks hyvään halvempahan,
ei syynä voi se olla synninhimon.

Mut kun se pahaan kääntyy, ahnehtien
liiaksi taikka liian vähän hyvää,
niin Luojaa vastaan luomakunta sotii.

Sa tästä ymmärrät, ett' teissä rakkaus
on joka hyveen alkusyy, ja siemen
jokaisen myöskin teon rangaistavan.

Mut kun ei rakkaus voi omaajansa
onnesta kääntää kasvojansa, luodut
kaikk' itsevihaltaan on varjeltuja.

Ja kun ei kuvitella olentoa
voi itsekseen, ei Jumalasta irti,
evätty Tuot' on vihaamasta myöskin.

Jällelle jää, jos oikein jaoittelen,
rakastaa turmaa lähimmäisen; teissä
tavalla kolmella tuo rakkaus syntyy.

Yks naapurinsa turmiosta toivoo
etuja itselleen ja siksi soisi,
tää että kukistuisi korkeudesta.

Yks pelkää vallan, kunnian ja maineen
kadottavansa, jos vain toinen nousee,
siks synkistyy ja hälle suopi pahaa.

Yks loukkauksesta niin vihaan syttyy,
hän että kosta vain himoo; moinen
tietysti toivoo toisen onnettuutta.

Vuoks rakkauden tään kolminaisen alla
tuoll' itketään. Nyt kuule toisestakin,
mi hyvään pyrkii, mutta nurinkurin.

Jokainen himmeästi aavistelee
ja toivoo hyvää, jossa sielu lepäis,
ja sitä saavuttaakseen ponnistelee.

Mut hidas jos on rakkaus, mi teitä
vetävi tuohon pyrkimään, tää piiri
katujan hurskaan siitä rankaisevi.

On vielä hyvää,[179] jost' ei onni koidu
inehmon; onni ei, ei hyvä olo
lie kaiken hyvän heelmä eikä juuri.

Se rakkaus, mi sille liiaks hehkuu,
kehässä kolmess' ylemmässä surraan,
mut kuinka kolmeen jakautuu se osaan,

en sano, että keksisit sen itse.»

Kahdeksastoista laulu

Ol' esityksensä nyt lopettanut
tuo syvä Tietäjä ja tarkkaan katsoi
mua silmiin, tokko tyytyväinen olin.

Ma, jota poltti jano uus jo, kielen
vait pidin, mutta mietin mielessäni:
»Kysellen liikaa ehkä häntä vaivaan.»

Mut tosi taatto tuo, mi huomasi hyvin
mun aran tahtoni, min peittää aioin,
puhuen rohkaisi mua puhumahan.

Siis virkoin: »Mestari, sun valostasi
niin silmä selkenee, ma että selvään
tajuun puhees kuvauksen ja ponnien.

Siks sua pyydän, Isä armas, mulle
ett' esittäisit rakkauden, sa josta
jokaisen hyvän työn ja huonon johdat.»

»Minuhun», lausui, »järjen silmät tarkat
teroita, huomaa sokeoiden haira,
kun ryhtyvät he muiden oppahiksi.

On sielu luotu rakastamaan; kaikkeen
se huvittavaan herkkä on, ja pian
sen tekoon tempaisevi mielihyvä.

Älynne tosi olevaisuudesta
saa vasta kuvan, kehittää sen teissä,
siks kunnes sitä kohden kääntyy sielu.

Ja jos näin kääntyen se siihen taipuu,
tuo rakkautt' on, luonnon rakkautta,
min teihin jälleen sitoo mielihyvä.

Kuin korkeuteen vuoks olentonsa kohoo
tuli, mi luotu nousemaan on sinne,[180]
kauemmin missä ainehensa kestää,

niin sielu hurmutunut syttyy haluun,[181]
mi hengen liike on, eik' ennen lepää
kuin nautinnon suo rakastettu seikka.

Nyt huomaat, kuinka piilotettu totuus
on niiltä, jotka väittää, että rakkaus
jokainen itsessään ois kiitettävää.

Kentiesi siks, ett' ainehensa näyttää
olevan aina hyvää; vaan ei leima
jokainen hyvä, vaikk' on hyvää vaha.»

»Sanasi ynnä tarkka huomioni»,
ma näin, »on rakkauden nyt selittäneet,
mut myöskin suurentaneet epäilyni.

Jos ulkoa näät rakkaus meihin tulee
ja ainoo on se sielun jalka, syytön
on sielu, käyköön oikeaan tai väärään.»

Hän mulle: »Kaikki, minkä järki näkee,
voin sulle virkkaa; muuhun nähden toivees
Beatriceen kiinnä, jok' on uskon seikka.

Jokainen muoto henkinen,[182] mi eri
kuin aine on, mut ainehessa kiinni,
sisässään voiman erikoisen kätkee,

mi näy ei muualla kuin työssä eikä
käy ilmi muun kuin tulostensa kautta
kuin lehdin vihrein näkyy kasvin elo.

Siks ihminen ei tunne, mistä tullut
on häneen tieto ensi selviöiden
ja ensi pyytehien vaistovalta,

mi teiss' on, niinkuin mehiläisessä into
on mettä tehdä; ja tuo ensi tahto
siis ulkopuoli' on kiitoksen ja moitteen.

Mut että tuohon kaikki muukin yhtyis,
on teille synnynnäistä määräskyky,
min tulee kynnys hyväksynnän olla.

Tuo alku on, ja siitä kumpuavi
syy edesvastuunne, sen mukaan, kuinka
se hyvää, pahaa hyväksyy tai seuloo.

Ne, joiden aatos pohjaan tunki, tahdon
vapauden luojan-luoman huomias tämän,
ja heistä syntyi maailmalle siveys.

Vaikk' otaksumme, ett' on joka halu,
mi teissä syttyy, teille pakollinen,
siis sitä vastustaa on teissä voima.

'Kyvyllä ylhäisellä' Beatrice
vapautta tahdon tarkoittaa; tuo mielees
visusti paina, jos hän siitä puhuis.»

Kuu, myöhästynyt melkein keski-yöhön,
nyt nousi niinkuin kulho, kauttaaltansa
palava, harventaen tähdet meiltä.

Ja vastapäivää rataa kiersi, jota
käy Aurinko, kun laskevan sen näkee
Sardein ja Korsein saarten väliin Rooma.

Tuo jalo hahmo, jonka vuoks Pietola[183]
kuulumpi Mantovan on kaupunkia,
nyt vapaa kuormast' oli kyselyni.

Ma, saatuani vastauksen selvän
ja kirkkaan joka ongelmaani, seisoin
kuin ihminen, mi horroksessa tuumii.

Mut poistui multa horros tuo, kun kansaa
äkisti huomasiin ma hartiaimme
takana, jäljestämme saapunutta.

Kuin rannoillaan Ismenus ja Asopus[184]
näkivät öisen, hurjan ihmisvilkkeen,
kun apuun Bakkos-luojan Teba turvas,

niin heidän, joita hyvä tahto ajoi

ja rakkaus oikea, näin askeliaan
kehässä tässä sirpiks koukistavan.

Pian meidät saavuttivat, koska juosten[185]
tuo liikkui koko suuri kansanjoukko;
kaks heistä muiden eellä huusi itkein:

»Maria nopsaan juoksi vuoristohon!»[186]
Ja sitten: »Caesar, voittaakseen llerdan,[187]
Massilian saarsi ja Espanjaan riensi.»

»Ees, eespäin, ettei aika kuluis vuoksi
rakkauden liian pienen!» huusi toiset,
»aherrus hyvä armon uudistavi!»

»Oi te, joiss' ehkä nykykiihko kiivas
hitauden korvaa ynnä penseyden
hyvihin töihin, jotka laiminlöitte,

tää, joka elää--en ma haasta turhaa--
tahtois nousta, taas kun Päivä koittaa;
siks virkkakaa, miss' ovat vuoriportaati!»

Nuo sanat suulta soivat Oppahani;
ja eräs sieluista noin vastas hälle:
»Käy jäljessämme, niin sa löydät solan!

Niin meidät täyttää tahto rientämisen,
ett' emme saata seisahtaa; siks anteeks,
jos karkeutena oikeuttamme pidät.

San Zenon apotti[188] Veronass' olin;
hallitsi hyvä Barbarossa silloin,
Milano josta vielä surren puhuu.

Eräällä haudass' on jo toinen jalka,
mi pian luostarin tuon vuoksi itkee
ja murehtii, ett' ollut on sen herra,

kun pannut tosi paimenen on sijaan
hän poikansa, tuon ruumiiltansa ruman,
rumemman sielultaan ja halpa-synnyn.»

En tiedä, vaikeniko, vaiko vielä
hän puhui, niin jo kauas juossut oli,
mut tämän kuulin sekä päätin muistaa.

Hän, Auttajani joka pulman tullen,
nyt lausui: »Tänne käänny, katso kahta,
jotk' kiroo hitautta jo kiireellänsä!»

Ja takaa kaikkein kuului: »Ennen täytyi
sen kansan kuolla, jolle aukes meri,
kuin lapset[189] sen sai nähdä Jordan-joen.»

Ja sitten: »Kansa,[190] mi Ankiseen pojan
kerällä kestänyt ei loppuun saakka,
elämän itselleen loi maineettoman.»

Kun meistä loitonneet nuo varjot oli
niin paljon, ettei näkyneet ne enää,
mun sisälläni aatos uusi syntyi,

ja siitä muita eri miettehiä;
yhdestä toisehen näin harhaelin,

sikskunnes nautinnolla silmät suljin

ja uneks vaihtui mielen mietiskely.

Yhdeksästoista laulu

Hetkellä, jolloin lämpö Päivän jaksa
kuun kylmyyttä ei enää vastustella,
kun haittaa sitä Maa tai myös Saturnus,[191]

ja jolloin, ennen aamukoita, velhot[192]
idässä näkee 'Suuren Onnen' merkin
radalle nousevan, mi tummuu pian,

unessa luoksein nainen[193] sammalkieli
ja kierosilmä, vääräsääri tuli,
ja käsirikko ynnä kalman-karva.

Ma häntä katsoin; ja kuin Päivän alla
jäsenet virkoaa yön jähmettämät,
niin alla katseeni tuon kieli kirpos

ja sitten varren koko ryhti nousi
vähässä ajassa ja kasvot valjut
sai värin, jota niille toivoo rakkaus.

Kun irti saanut kielenkannat oli,
hän alkoi laulaa niin, ett' tuskin kääntää
hänestä huomiotain voin ma enää.

»Ma oon», hän laului, »oon seireeni armas,
mi merimiehet ulapalla hurmaan,
niin olen kuulla suloinen ja lempee.

Ma laulullani harhaisalta tieltään
Odysseun käänsin, ja ken minuun tottuu,
ei pyri pois, niin hänet laulan lepoon.»

Viel' ehtinyt ei sulkea hän suutaan,
kun nainen pyhä[194] nopeasti näkyi
tulevan luoksein, tuota häväisemään.

»Vergilius, Vergilius, ken tuo on?»
hän kysyi suuttuen; tää esiin astui
ja kiinti katseensa vain naiseen jaloon,

mi toiseen tarttui, eestä aukas hänet,
repäisi rikki vaatteet, vatsan näytti;
sen hajuun heräsin ma hirveähän.

Loin silmäni ma Mestariini hyvään,
mi lausui: »Kolme kertaa kutsuin sua,
käy, joudu, etsikäämme sisäänkäyntis!»

Ma nousin; kaikki pyhän vuoren piirit
säteili uutta, korkeaa jo Päivää,
mi meille selkään paistoi matkallamme.

Nyt häntä seuraten mun otsa oli
kuin sen, min päätä miettehet niin painaa,
ett' taipuu puoliskoks hän sillankaaren.

Ma silloin kuulin: »Tulkaa, tästä noustaan!»
Sen sanoi ääni suloinen ja armas,
min moista kuule ei tää kuolon alho.

Avoimin, valkein joutsen-siivin johti
se, joka puhui noin, nyt meidät ylös
välitse ankarien vuoriseinäin.

Hän sitten siivin meitä viuhkoi, virkkoi:
»On autuaat ne, jotka murehtivat,
näät heidän sielunsa saa lohdutuksen.»

»Mik' on sun, että maahan vain sa katsot?»
Oppaani loihe mulle lausumahan,
kun oli päästy ohi Enkelistä.

Ma hälle: »Mietin niin ma käydessäni
näkyä äskeistä, mi kiehtoo mua,
niin ettei aatokseni siitä eroo.»

»Tuon näit», hän lausui, »velhon vanhan, jonka
vuoks yksin ylhäällä täällä itketähän;
myös näitkö, kuinka inhas' irti päästään?»

Sa siihen tyydy, maahan kantas iske,
luo silmäs lumoon, jota pyörittävi
ijäinen valta taajoin tähtitarhoin.»

Kuin haukka ensin kynsiänsä katsoo
ja sitten, kutsun kuullen, jännittyvi
halusta saaliin, sitä houkuttavan;

niin minä, yhtä innokkaana, nousin
niin ylös kuin tuo kesti vuorisola,
sikskunnes tie taas kiemurrella alkoi.

Kun edessäni piiri viides aukes,
sen täynnä kansaa näin ma itkeväistä[195]
ja maassa kasvoillansa makaavata.

Adhaesit pavimento anima mea[196]
ma kuulin siellä ilmi ähkyttävän
niin vaivoin, että sanat tuskin kuului.

»Oi, Luojan valitut, te, joiden tuskaa
oikeus ja toivo toki lievittävät,
meit' opastakaa nousuun korkeahan!»

»Jos tarvis teidän tässä ei maassa maata
ja tahdotte tien nopeimmin te löytää,
te aina käykää käteen oikeahan!»

Näin pyys Vergilius, näin vastattihin
vain vähän matkan päästä; siksi tunsin
puheesta puhujan ma piilevänkin.

Katseeni käänsin sitten Mestariini;
hän merkill' iloisella siihen suostui,
mit' tahtoi kaipaus mun kasvoillani.

Kun oma herrani siis olin, astuin
luo luodun tuon, mi puhunut ol' äsken
ja johon kiintynyt ol' huomioni.

Ma lausuin: »Henki, joka kypsyt karsein
ja teet, mit' ilman Luojan luo ei tulla,
mun vuoksein hetkeks huoles suuri heitä!

Ken olit, virka, ylöspäin miks selät
makaatte, ynnä voinko eestäs mitään
ma maassa, josta lähdin elävänä?»

Hän mulle:[197] »Selkämme päin itseänsä
miks taivas käänsi, tietää saat; mut ensin:
Scias quod ego fui successor Petri.[198]

Välillä Chiaverin ja Sestrin joki[199]
kaunoinen juoksee, jonka mukaan nimen
sukuni saanut on, mi tuost' on ylpee.

Kuukauden tunsin paavinviitan taakkaa;
jos tahtoo säilyttää sen saastumasta,
sen rinnalla muu kaikki on kuin höyhen.

Voi mua, myöhään synnin tieltä käännyn!
Mut tultuani Rooman Paimeneksi,
elämän valheen vasta näin ma pohjaan.

Näin, ettei siellä sydän saanut rauhaa
eik' ylemmäksi enää nousta voinut;
minussa siksi syntyi rakkaus tähän.

Mut siihen saakka kurja, kaiken ahnas
ja irti Luojust' oli sydämeni;
nyt, niinkuin näät, ma siitä täällä kärsin.

Mit' ahneus aikaan saa, käy täällä ilmi,
miss' sielut kääntynehet puhdistuvat;
ei tuskaa tuimempaa tää vuori tunne.

Kuin sammui rakkautemme hyvään kaikkeen
vuoks ahneuden, mi työmmä turhaks teki,
niin meidät täällä orjuuttaa nyt oikeus,

kädet ja jalat meiltä kahlehtien;
niin kauan kuin vanhurskas Herra tahtoo
makaamme tässä liikkumattomina.»

Puhua tahdoin, olin polvistunut;
mut kun ma yritin ja hän sen huomasi,
vain korvin kuullen kunnioitukseni,

hän lausui: »Mistä syystä maahan vaivuit?»
Ma hälle: »Soimas omatunto mua,
kun eessä Teidän arvonne ma seisoin.»

»Oikaise jalkasi ja nouse, veli!»
hän vastas, »huomaa, oomme palvelijat
ma, sa ja muutkin, saman valtaherran.

Jos joskus evankeliumin sanat
nuo _Neque nubent_[200] olet ymmärtänyt,
tajuta myös sa voit, miks näin ma puhun.

Nyt mene! Tahdo en, ett' enää viivyt,
näät viipymykses estää itkuani,
min kautta kypsyy hyvä mainitsemas.[201]

Maan päällä heimoa mull' on, Alagia,[202]

siveä luonnostaan, jos huoneemme
hänt' turmele ei esimerkillänsä;

mut hän on ainoa multa sinne jäänyt.»

Kahdeskymmenes laulu

On tahto[203] turha parempaansa vastaan;
siks vasten mieltäin, myöten mieltä hänen,
ma veestä vedin sienen, viel' ei täyden.

Niin lähdin sieltä, samoin Mestarini;
vapaata äärtä pitkin vuorta käytiin
kuin liki harjain muureill' astutahan.

Ne, jotka pisar pisaralta pahan,[204]
mi vaivaa koko maailmaa, pois itkee,
näät ulko-äärtä ovat liian liki.

Kirottu ollos, susi vanha,[205] joka
enempi erästät kuin peto mikään
vuoks nälkäsi, mi milloinkaan ei täyty!

Oi taivaat, joiden kierto, niinkuin luullaan
myös maankin olot, elin-ehdot muuttaa,
tuon suden milloin saapuu karkoittaja?

Hitaasti käytiin, varovasti; pidin
silmällä vainajia, joiden kuulin
ma ähkyn kurjan, itkun säälittävän.

Ja kuulin käydessäni: »Maaria armas!»
niin itkein edessämme huoattavan
kuin nainen huokaa synnytyksillänsä.

Ja sitten: »Köyhä siihen määrään olit
kuin meille näyttää soppi seimen, jonne
sa pyhän kätkit kerran saalahasi.»

Ja sitten seuras: »Oi, Fabricius[206] kelpo,
mi ennen tahdoit hyveen köyhän pitää
kuin pahein saada suurta rikkautta!»

Nuo sanat minua niin miellyttivät,
ett' astuin luo ja tuta tahdoin sielun,
mi näytti olleen niiden lähtökohta.

Hän vielä puhui auliudesta, jota
osoitti Nikolaus[207] impyeille,
hyveeseen johtain heidän nuoruutensa.

»Oi sielu», lausuin, »joka haastat hyvää
niin paljon, virka, kuka oot, miks yksin
tuot' ylistystä toistat ansaittua![208]

Puheesi palkatta ei jääpä ole,
jos pääsen päättämähän tietä elon
tään lyhyen, joka loppuhunsa kiittää.»

Ja hän: »Sen kerron, en siks että maista
vartoisin lohdutusta, vaan kun armo

niin suuri paistaa sulle ennen surmaas.

Tuon olin kasvin huonon[209] kantajuuri,
mi koko kristillisen maan niin varjoo,
siit' että harvoin hyvä heelmä kypsyy.

Mut jos Douai ja Lille ja Gent ja Brügge[210]
ois vankat, pian kosto kohtais; Hältä,
ken kaikki tuomitsee, ma tuota anon.

Hugo Capet[211] mun oli siellä nimi;
minusta johtuu Ranskan valtaheimo,
tuo sarja Filipein ja Ludvigien.

Parisist' olin, poika teurastajan.
Kun kuoli heimo kuningasten[212] vanhain,
pait' yhtä, joka otti munkinviitan,

käteeni kiertyi hallituksen ohjat
ja valtakunnassa niin paljon mahdoin
ma ystävin ja uusin rikkauksin,

mun poikan' että korotettiin kruunun
tuon herrattoman haltiaiks; näin alun
sai sukupolvet muiden voideltujen.

Niin kauan kuin Provencon myötäjäiset[213]
siveyttä heimoni ei olleet vieneet,
se vähän mahtoi, mut ei tehnyt pahaa.

Siit' alkoi väkivalloin ynnä valhein
se ryöstämään, ja kohta syynsä lunnaiks
Normandian otti,[214] ja Ponthieun, Gascognen.

Karl sai Italiaan; ja syynsä lunnaiks
tapatti Konradinon se, ja Tomaan
lähetti taivahasen,[215] syynsä lunnaiks!

Nään ajan, joka etäinen ei liene,
kun saapuu toinen Ranskan Karl,[216] min kautta
enemmän vielä heimon maine kasvaa.

Hän tulee aseetonna, peistä kantaa
vain sitä, jolla soti Judas; iskee
sen niin, Firenzen että halkee rinta.

Siit' ei hän maata saa, vaan häpeätä,
rikosta vain, sen raskahampaa hälle,
min keveämp' on aatoksensa tuosta.

Tulevan toisen nään ma, laiva-vangin,[217]
mi tyttärensä myö ja kauppaa hieroo
kuin merirosivot kauppaa orjatarten.

Voi, ahneus, mit' enempää voit tehdä,
kun vereni niin kiehtonut sa olet,
lihaansa omaa ettei enää helii!

Syyt että vanhat, uudet vaipuis, liiljain
nään liehuvan Alagnassa ja kuinka
on Kristus vanki hahmoss' sijaisensa.[218]

Nään, kuinka herjataan hän vielä kerran,
juo sappea ja etikkaa hän jälleen
ja kuolee keskell' uutten ryövärien.[219]

Nään, kuinka julma, uus Pilatus[220] tyydy
ei tuohonkaan, vaan oikeus-perusteitta
himoisin purjein ohjaa Temppelihin.[221]

Oi, Herra, milloin nähdä riemukseni
saan koston, vielä kätketyn, mi vihaas
sun salaneuvossasi viihdyttävi?

Mit' äsken Pyhän Hengen morsioista
ainoosta sanoin ja mi johti sinut
mua kohti saamaan selitystä jotain,

on sitä säättö rukoella meidän
niin kauan kuin on päivä; mutta öisin
sen sijaan toiset viritämme soinnut.[222]

Pygmalionia toistelemme silloin,
min varkaaks, rosvoks, sukumurhaajaksi
keltaisen kullan himo häijy teki.[223]

Kurjuudet kuvailemme Midaan[224] ahnaan,
mi seuras haluaan niin suunnatonta,
ett' iki joutui naurun-alaiseksi.

Myös muistelonsa Akan[225] hullu saapi,
mi saaliist' osan vei, niin että viha
Josuan vielä häntä siitä vainoo.

Saffiraa[226] ynnä miestään syytelemme;
soi kiitos, että Heliodoros[227] estyi,
häpeä kaikuu kautta vuoren kaiken,

kun Polydoruksen löi Polymnestor.[228]
Ja viimeks huudamme: 'Sa, Crassus,[229] joka
sen tiedät, virka, miltä kulta maistuu!'

Yks milloin kovaa, toinen hiljaa haastaa,
ja mukaan tunteen, meitä kannustavan,
hitaampi tahti on tai kiihkeämpi.

Ma yksin siis en hyvää kuuluttanut,
mi päivin täällä soi; mut lähelläni
ei ääntään kohottanut kukaan toinen.»

Olimme hänen jättäneet jo, eespäin
nyt käydä polkua me ponnistimme,
mikäli salli voimamme, kun tunsin

ma vuoren järkähtävän, niinkuin jotain,
mi putoaa, ja kylmä karsi mua
kuin miestä, joka kuolemaansa kulkee.

Niin liikkunut ei Delos[230] liene ennen
kuin sinne pesänsä Latona laitto
nuo synnyttääkseen kaksois-silmät taivaan.

Tahoilta kaikilta nyt huuto nousi;
mua kohden painui Mestari ja virkkoi:
»Äi' epäile, sa nääthän, johdan sua!«

Gloria in excelsis Deo![231] lauloi
ne kaikki, joita olin tullut liki,
niin että kuulla voin ma virren sanat.

Seisoimme epäröiden, liikkumatta
kuin paimenet, sen ensi kuuntelijat,
sikskunnes jyrinä ja laulu loppui.

Jatkoimme sitten vaellusta pyhää
ohitse varjoin, jotka maassa maaten
taas kääntyneet ol' itkuun allapäiseen.

Mua tietämättömyys ei liene mikään
niin tiedonhaluiseksi tehnyt eikä
niin mua vaivannut, jos muistan oikein,

kuin silloin polton tunsin povessani:
kysyä tohtinut en vuoksi kiireen,
en itse asiaa ma ymmärtänyt.

Näin astuin arkana ja miettiväisnä.

Yhdeskolmatta laulu

Tuo jano luontainen[232] ja sammumaton,
jos emme vettä saa, min armolahjaa
aneli kerran Samarian vaimo,

mua kiusasi, mut eespäin kiire ajoi
jälestä Oppaan, varjo-täyttä tietä;
ja säällitti mua kosto oikeakin.

Ja katso, niinkuin kirjoittaapi Lukas,
ett' tiellä Kristuksen he kaksi näki
jo nousnehena luolahaudastansa,

niin meille varjo näkyi, seuras meitä
silmaillen joukkoa, mi maassa makas;
hänt' emme huomanneet, hän ensin puhui

ja virkkoi: »Veljet, Luojan rauha teille!»
Me äkin käännyimme; Vergilius vastas
tuon tervehdykseen niinkuin vaati hienous

ja lausui: »Pyhän yhteyteen ja rauhaan
sun päästäköön se tosi oikeus-istuin,
mi minut ikuiseen maanpakoon säätää!»

»Miten?» hän kysyi, meidän kiirehtäissä,
»jos Luoja teit' ei taivoon huoli, kuka
sen portaita niin ylös johti teidät?»

Ja Mestarini: »Merkkejä jos katsot
tään otsalla, joit' Enkel' yksin piirtää,
sa näät, hän että hyvän joukkoon kuuluu.

Mut hän,[233] ken yötä päivää kehrää, päässyt
viel' ei tään miehen elonlangan mittaan,
min kullekin suo Kloto värttinästään.

Siks sielunsa, mi sisar sun on sielus
ja mun, ei nousta ylös yksin voinut,
kun nää ei maailmaa hän meidän tavoin.

Kidasta Tuonen avarasta tuotiin

ma niin hänt' ohjaamaan, ja ohjaelen,
niin kauas kuin mun taitoni voi kantaa.

Mut virka, jos sa tiedät, miksi järkkyy
niin äsken vuori ja miks kaikki, aina
sen juureen märkään asti, huus yht' aikaa?»

Kysyen noin hän naulanpäähän osas
minunkin kaihoni, ja vain vuoks toivon
janoni paljon sammui äskeisestäään.

Tuo vastasi: »Ei mitään täällä ole,
jok' ilman järjestystä kuuluis vuoren
tään pyhyteen tai tavatonta oisi.

Tääll' ikivapaat vaihteloista ollaan;
mit' itsestään luo itsellensä Taivas,
ei muu, voi olla täällä syy tai tapaus.

Siks lankee tääll' ei sade, rakeet, lumi,
ei kaste, härmä yläpuolia portaan
tuon pienen, lyhven, kolmi-astehisen.[234]

Näy tääll' ei pilviä, ei hattaroita,
ei salamaa, ei tytärtä myös Taumaan,[235]
mi päällä maan niin usein muuttaa majaa.

Ei kuiva höyry myöskään nouse yli
tuon portaan äsken mainitun, min päässä
sijainen Pietarin on vartiana.

Kai alempaa se joskus järkähtelee;[236]
mut tuulen vuoks, mi maassa syntyy–kuinka,
en tiedä–täällä ei se järky koskaan.

Se täällä järisee, kun sielu joku
on puhdas nousemaan tai liikkumahan
taas ylöspäin; nuo huudot häntä seuraa.

Puhtauden todistaapi tahto yksin,
vapaana seuraa vaihtamaan, kun sielun
se valtaa ja sen ilahduttaa intoon.

Se ensin tahtois, vaan ei salli halu,
min sille tuskaan tahdon-vastaisehen,
kuin ennen syntiin, säätää Luojan oikeus.

Ja ma, ken maannut vuotta viisisataa
täss' olen vaivassa, nyt vasta tunsin
tyyssijaan parempahan tahdon vapaan.

Siks tunsit, että järkkyy maa, ja Herraa
ylisti kautta vuoren sielut hurskaat,
hän että heidät pian kutsuis kotiin.»

Näin hän; ja koska janon mukaan juoman
on nautinto, en sanoa ma saata,
se mulle minkä teki mielihyvän.

Ja viisas Mestari: »Nyt verkon näen,
mi teitä kietoo, ja kuin siitä päästään,
miks vuori järkkyy ja miks iloitsette.

Suvaitse virkkaa mulle nyt, ken olit;
sanoihis sisältyköön myös, miks täällä

niin monta maannut olet vuosisataa.»

»Ma olin kuulu», vastas toinen,[237] »aikaan,
kun hyvä Titus[238] kosti naulanreiät
ne, joista juoksi Judaan myömä veri.

Sen salli Korkein. Maailmassa maine
mull' oli tuo, mi kunniaa suo enin
ja enin kestää, vaan mull' usko puuttui.[239]

Niin suloisesti lauloin, mies Toulousen,
mun että Rooma omaksensa otti
ja myrtein kulmaluuni seppelöitsi.

Nimeni päällä maan on vielä Statius;
ma Tebaa lauloin, suurt' Akilleusta,
mut taakka toinen tää mun tielle mursi.

Se runohenki, joka paahtoi mua,
sai alun kipinästä taivas-tulen,
mi syttännyt on enemmän kuin tuhat.

Mainitsen 'Aeneiin', mi äiti mulle
ja imettäjä runo-innon oli;
sit' ilman en ma painais drakman vertaa.

Ja että elänyt ma oisin aikaan
Vergiliuksen, tuosta mielelläni
tääll' oisin vuoden enemmän kuin tarvis!»

Nuo sanat kuullen mua Vergilius katsoi
kuin virkkaa oisi aikonut: vait ole!
Mut tahtokaan ei ole kaikkivoipa;

näät nauru ynnä itku aina seuraa
niin liki tunnetta, mi syy on niiden,
ett' tahto voimaton on suoran luonteen.

Hymyilin vain ma vilaukselta vähän;
mut varjo vaikenä, mua katsoi silmiin,
miss' aatos aina kirkkahinna näkyy.

»Niin totta kuin työs suuren käyköön hyvin»,
hän virkkoi, »miks nyt juuri kasvoiltasi
salama naurun mua kohden sinkos?»

Taholta kummaltai nyt kiinni olen:
mua toinen vaientaa ja toinen vaatii
mua puhumaan; siks huokaan. Mestariini

tuon tajuu, virkkaa: »Puhu, ällös pelkää,
puhuhan toki ynnä kerro hälle,
mit' innokkaasti niin hän tiedustavi!»

Ma siis: »Ehk' ihmettelet, muinaishenki,
mun nauruani, jonka äsken nauroin;
mut kohta suuremman saat kummastuksen.

Näät tää, mi ylös ohjaa katseheni,
on tuo Vergilius, sa jolta voiman
sait laulaa jumalia, ihmisiä.

Syyn muun jos naurussani näit, se hylkää,
ei totta se; mua nauratti vain sanat,
jotk' itse hänestä sa juuri lausuit.»

Kumartui polvia jo palvomahan
hän Mestarin, mut tämä virkkoi: »Veli,
ei niin, sa varjo oot, on varjo eessä.»

Hän nous ja lausui: »Siitä ymmärtänet,
kuin suurta tunnen rakkautta sinuun,
kosk' unohdan tään tyhjän turhuutemme,

lujiksi kappaleiksi varjot luullen.»

Kahdeskolmatta laulu

Jo Enkeli, mi piiriin kuudentehen
meit' oli ohjannut, ol' seishtunut,
minulta merkin ohimoilta poistain.

Sanonut oli 'Autuaiksi' niitä,[240]
jotk' oikeutta halas; toisen sanan,
ei muuta, vielä oli tainnut: 'jano'.

Ja minä, päästen helpommin kuin muiden
solien kautta, vaivatonna nousin,
nopeita seuraten näin vainajia.

Vergilius virkkoi: »Rakkaus, min hyve
on syttänyt, myös aina toisen syttää,
jos vain sen liekki ulkopuolle näkyy.

Siit' asti siks kuin esikartanohon
Manalan astui Juvenalis,[241] joka
ilmaisi mulle kiintymyses ylvään,

sua kohtaan samaa tunsin niin, ett' outoon
se tunne henkilöön vain harvoin syttyy;
ja siks nää portaat nyt on lyhyet mulle.

Mut lausu, anteeks anna ystävänä,
jos liika rohkeus multa ohjat ottaa,
ja ystävyksin nyt me haastelkaamme:

Kuink' olla saattoi sijaa ahneudelle
sun sielussas, min oma huoles oli
niin täyteen luonut viisautta syvää?»

Nuo sanat ensin hymyilytti hiukan
Statiusta, vaan hän vastas: »Kallis merkki
rakkauden mulle on sun joka sanas.

Esiintyy, totta, asioita usein,
jotk' antaa aiheen moneen harhaluuloon,
salassa kun syyt oikeat on niiden.

Tuo kysymyses ilmi, että uskot
elossa toisessa mun olleen ahnaan,
kai vuoksi piirin tuon, miss' ollut olen.

Siis tiedä, että liian loitoll' oli
minusta ahneus, ja tuopa liika
tuhannet kuut nyt kiusannut on mua.

Ja jos en ohjannut ois oikein mieltäin,
kun luin sen kohdan, missä huudat sinä
kuin ihmisluontehelle suuttuneena:

'Kirottu kullan nälkä, kunne johdat
maan päällä, ah, sa kuolevaisten himot!'[242]
vihaista vieläi taakkaa vyöryttäisin.[243]

Ma silloin huomasin, ett' antamaankin
käs' olla liian auki voi, ja kaduin
tuon synnin sitten kaikkein muiden kanssa.

Kuin moni ylösousee kaljupäänä,
kun tietämättömyys heilt' esti synnin
tään katumisen kuolinhetkelläkin!

Ja tiedä, että syy, mi vastakkainen
on suoraan syyllä jollekin, sen kanssa
yhdessä täällä kuihtuu, kuivatetaan.

Siis puhdistuaksein jos joukoss' ollut
ma olen ahneuttaan itkeväisten,
sen vastakohta mulle tuon on tehnyt.»

Ja Laulaja nyt paimenvirten virkkoi:
»Mut julmat kun sa taistot lauloit ynnä
lokasteen myös murheet kaksipäiset,[244]

ei siitä, jota kanssas haastaa Klio,
näy viel', ett' ollut ois se usko sulla,
jot' ilman eivät kevättyömme riitä.

Jos niin on, mikä aurinko, mi soihtu
niin poisti pimeytes, ett' tohdit purjees
suuntailla suoraan jälkeen Kalastajan?»[245]

Näin hälle toinen: »Sa mua kutsuit ensin
Parnasson luolain lähtehistä juomaan
ja sitten valaisit mua Luojan luokse.

Teit niinkuin se, mi kulkee öin ja kantaa
takana lyhtyä eik' itseänsä
valaisekaan, vaan jälkeentulevia,

kun sanoit: 'Vuosisata uudistuvi;
taas palaa oikeus ja ens ihmiskausi,
ja alas astuu heimo uuden taivaan.'[246]

Sa teit mun laulajaks, sa kristityksi;
mut että käsittäisit piirrokseni,
sen kädelläni värittää nyt tahdon.

Jo hedelmöittänyt maailman kaiken
ol' usko tosi, jonka kylvi kerran
ijäisen valtakunnan kuuluttajat;

ja sanas, jotka äsken toistin, sattui
niin yhteen uutten saamamiesten kanssa,
ett' usein heitä kuulemassa kävin.

Pyhiltä niin he minuun vaikuttivat,
ett' itkin, nähden heidän kyyneleitään,
kun heitä vainosi Domitianus.

Ja ollessain maan päällä aina autoin

ma heitä, ja muut lahkot kaikki multa
he himmensivät tapain-puhtaudellaan.

Sain kasteen, ennen kuin ma kreikkalaiset
jo'ille Teban johdin laulussani;
mut kauan, pakanuutta teeskennellen,

pelosta pysyin salakristittynä;
ja penseys tää mun kiertämään sai kehää
neljättä yli neljä vuosisataa.

Nyt sa, ken poistit multa verhon, joka
niin paljon peitti hyvää kertomaani--
kun aikaa meill' on nousessamme--virka,

jos tiedät, missä on Terentius vanha,
Cecilius, Plautus, Varro; virka, onko[247]
he tuomitut ja mihin kuolonkuiluun?»

Oppaani näin: »He ynnä Persius, ma, ja monta muuta
tuon oomme kera kreikkalaisen,[248] jota
imetti enemmän kuin muita Musat;

ens ympyrässä tyrmän tumman oomme.
Siell' usein haastelemme kukkulasta,[249]
joll' aina asuu ruokkijamme armaat.

Euripides ja Antiphon on siellä,
Simonides ja Agaton ja monta
myös muuta seppelpäistä poikaa Hellaan.[250]

Runoutes henkilöistä siellä ovat
Antigone, Deïphile, Argia,
Ismene myös, kuin muinen murheellinen.

On hän,[251] mi osoitti Langia-lähteen,
tytärkin on Teiresiaan[252] ja Tetis
ja Deidamia sisaruksinensa.»

Molemmat vaikenä nyt runoilijat,
taas tahtoivat he nähdä ympärilleen
vapaina noususta ja seinämistä.

Ja neljä oli Päivän neittä[253] jäänyt
jo taakse, viides vehmarolla oli
ja ylös päätä palavaa sen ohjas.

Oppaani lausui: »Luulen, reunan puoleen
on olka oikea nyt käännettävä
ja vuorta kierrettävä niinkuin ennen.»

Näin tapa entinen nyt meitä johti;
ja tietä taivalsimme rohkeammin,
kun suonut oli sen tuo sielu ylväs.

He eellä kulkivat, ma yksin astuin
takana, kuullen heidän haasteloaan,
mi mulle antoi runoudesta opin.

Mut kesken armahan tuon keskustelun
polulla näimme puun,[254] mi hedelmiä
hyviä kantoi, sulotuoksuisia.

Kuin kuusi kapenee päin latvaa oksa
oksalta, tämä pienentyi päin juurta;

siks, luulen, ettei kiivettäisi siihen.

Taholla, jolta tiemme kiinni oli,
äyräältä korkealta neste kirkas
solisi läikkymen sen lehtein yli.

Läheni puuta Runoniekat; silloin
sen lehväin läpi ääni huusi muudan:
»Puun tämän ruoka teiltä puuttukohon!»

Noin sitten: »Enempi Maria[255] muisti,
hääät kuinka kunnollisiks sais ja suuriks
kuin suutaan, mi nyt puolestanne pyytää.

Ja vanhat roomattaret tyytyi juomaan
vain vettä;[256] halveksuipa herkkupöytää
myös Daniel[257] ja viisahaksi tuli.

Ens kausi kaunis oli niinkuin kulta;
makeiksi nälkä tammenterhot teki
ja jano nektariksi joka puron.

Hunaja ynnä heinäsiirkat oli
eväänä erämaassa Kastajalla;[258]
siks niin on suuri hän ja kunniaassa

kuin evankelium sen teille kertoo.»

Kolmaskolmatta laulu

Kun puun tuon vehmastohon vehreähän
upotin silmäni laill' lintumiehen,
mi vaanintahan elämänsä tuhlaa,

näin lausui hän, mi isää enempi oli:
»Nyt tule, poikasein! On jaettava
paremmin aika, mik' on meille suotu.»

Ma käänsin kasvoni ja nopsin jaloin
lähenin Viisahia, joiden puhe
minulta poisti matkan vaivat tyysti.

Kas, silloin kuului itku ynnä laulu
Labia mea, Domine! niin että
se ilahdutti sekä murhetutti.

»Ah, isä armas, mit' on tuo?» ma kysyin.
Hän vastas:[259] »Varjoja vain kulkevia;
kenties näin kirvoittaa he synnin kuormaa.»

Kuin pyhiinvaeltajat mietteissänsä,
jos jonkun oudon kohtaavat he tiellä,
pysähdy eivät, jälkeen katsahtavat,

niin takanamme, kiirehemmin käyden,
tuli ja meni, kasvoi, kulki ohi
nyt hurskas, vaikeneva varjojoukko.

Syvällä silmät oli heillä, synkät,
ja kasvot kalpeat ja ruumis laiha,
niin että nahka luuta myöten liittyi.

En luule, että Erysikton[260] oli
niin nihki laiha nikamiinsa saakka,
kun enemmän hän nälän tunsu tuskaa.

Ma sanoin itsekseni: Tää kai kansa
on se mi kadotti Jerusalemin,
kun lihaa poikansa Maria nokki.[261]

Olivat silmäkuopat heillä niinkuin
kivetön sormus; ja ken lukee _omo_[262]
kasvoilta ihmisen, nyt m:n näki.

Ken uskois, että halun suuren nostain
niin vaikuttais veen näky, heelmän tuoksu,
joll' ei hän tietäis, kuinka tapahtuu se?

Ma siinä kummeksuini, mi heitä kalvoi,
näät vielä mulle syy ei selvä ollut
laihuuden tuon eik' ihon kuivanehen?

Kas, silloin päänsä syvyydestä silmät
mua kohden varjo muudan käänsi, katsoi
mua tarkkaan, huus: »Mik' on tää armo mulle?»

En koskaan tuntenut ois kasvojansa;
mut hänen äänensä toi ilmi mulle,
mik' oli haihtunutta hahmossansa.

Kipuna tuo mun kokonansa sytti,
niin että alta muodon muuttuneenkin
taas muistaa voin Foresen kasvopiirteet.

»Äi' ällistele», pyys hän, »kuivanutta
kanahkaa ihon valjun, vaisun tämän,
äläkä liikaa lihanpuutettani,

vaan virka mulle totuus itsestäsi
ja keit' on sielut kaks nuo seuralaises;
äläkä enää vaikene, vaan puhu!»

Ma häälle: »Kasvos, joita kuollehina
jo itkin, yhtä tuskaisasti mua
taas itkettää, kun nään ne vääntyneinä.

Siks lausu Luojan tähden, teitä mikä
noin kuorii! Kummastelen; voi ei haastaa,
ken muuta miettii, siks en vastatakaan.»

Hän mulle: »Luojan ikineuvo luonut
taaksemme jäänehesen puuhun, veteen
on voiman, josta niin me näivetyimme.

Tää kansa kaikki, joka itkee, laulaa,
janoa ynnä nälkää nähden täällä
taas pyhitty vuoks kurkun ahmattiuden.

Herättää halun syödä, juoda tuoksu
tuon heelmän ynnä vesisuihkun vihma,
mi pirskuu yli lehtein vihreöiden.

Eik' yhtä kertaa vain, tät' uraa kiertäin,
uudistu meille tuska tuo--ei 'tuska'
mun tulis sanoa, vaan 'onni korkein'--

näät meidät saa puun luokse tahto sama,
mi ilohuutohon _Eli_ sai Hänet,
ken verellänsä vapautti meidät.»

Ma vastasin: »Forese, vierähtänyt
ei viittä vuotta siitä päivästä ole,
kun maisen elon parempaan sa vaihdoit.

Jos ennen tuskan hyvän tuokiota,
mi meidät Luojaan liittää, voima loppui
sinulla syntiin enempään, kuink' olet

sa tänne ylös tullut jo? Ma luulin
tuoll' alhaalla sun vielä näkeväni,
ajalla aika kussa korvatahan.»

Hän mulle: »Nopsaan näin mun tänne tuonut
suloista tuskan mettä maistelemaan
on Nellani,[263] mi eestäin paljon itki.

Hän hurskahilla huokauksillansa
mun otti odotuksen rantamalta
ja lunasti mun[264] muista kiertoteistä.

Sen kallihimmin Jumalalle kelpaa
mun lempimäni pikku, leino leski,
min yksinäisemp' on hän kainoudessaan.

Näät siveämmät on Sardiniassa
Barbagian[265] naiset kuin on naiset siinä
Barbagiassa, jonne jätin hänet.

Ah, veljyein, mit' ois mun lausuttava?
Tuleva kangastuu jo aika eessäin,
etäinen jolle ei tää hetki ole,

kun saamastuolista Firenzen naiset
nuo riettaat kielletähän näyttämästä
niin rintojansa, että nännit näky.

Barbaarein, Saraseenein naiset koska
kuria tarvinneet on hengellistä
tai muuta verhottuina käydäksensä!

Mut jos nuo julkeat jo tietäisivät,
mit' Taivas nopsa valmistaapi heille,
suut heillä auki ois jo ulvomahan.

Näät ennustaitoni jos ei mua petä,
he ennen huolta saa kuin parroittuvat
nyt laulateltavien lasten posket.

No, veli! Mutta ällös piile enää!
Kas yksin minä en, vaan kansa kaikki
tää sinne katsoo, missä Päivän peität.»

Ma hälle siis: »Jos mielees johdat, mitä
elimme yhdessä ja haastelimme,
sen muisto vieläi sua murhetuttaa.

Elosta tuosta mun tää käänsi, joka
käy eelläin, joku ilta sitten; silloin
tuon sisar»--ja ma näytin Aurinkoa--[266]

»pyöreänä teille paistoi. Hän mun johti

pimeyteen synkkään tosi kuollehien
lihassa tässä, joka häntä seuraa.

Sielt' tänne nosti sanoin valmistavin
hän minut, vuorta kiiveten ja kiertäin,
jok' oikaisee, min elo väänsi väärrään.

Niin kauas hän mua seuraavansa sanoo
kuin pääsen sinne, missä nään Beatricen;
mun siellä hänestä on erottava.

Vergilius on se, mi moista sanoo
ja toinen tää on varjo se, min vuoksi
vapisi äsken kaikki vuoren äyräät,

kun hänet luotaan nyt se kirvoittavi.»

Neljäskolmatta laulu

Suu meill' ei käyntiä, ei käynti suuta
hidastanut, vaan haastain kiirehdimme
me eteenpäin kuin pursi purjetuuleen.

Ja varjot, jotka näytti kaksikertaa
kuolleilta, kummastuvin silmäkuopin
mua ahmi, huomattuaan, että elin.

Ja minä, jatkain puhettain, nyt lausuin:
»Hitaammin ehkä nousee hän kuin nousis
hän yksin; vaan on siihen syy tuo toinen.[267]

Mut virka, tiedätkö, miss' on Piccarda[268]
ja onko huomattavaa henkilöä
tään kansan joukossa, mi niin mua katsoo?»

Hän vastas: »Sisareni kaunis, hyvä–
en tiedä, kumpaa enempi ollut lie hän–
Olympon korkeudessa riemuitsevi

jo kruunustaan.» Ja lisäs: »Suotu täällä
on julki tuoda nimi kunkin, koska
näkömme kuihduttanut niin on paasto.

Ja tää»[269]--hän näytti somellansa--»Luccan
on Buonagiunta, ja tuo lähin,[270] jolta
enempi muit' on kasvot kaventuneet,

käsivarsin kantoi Pyhää kirkkoamme;
mies Tours'in oli, ja hän paastoo vuoksi
Bolsenan viinin nyt ja ankeriaan.»

Nimitti monta yksittäin hän muuta,
ja kaikki näytti tuosta iloitsevan,
niin etten yhtään yrmykästä nähnyt.

Pureksi nälkäisenä tyhjää ilmaa
Ubaldin dalla Pil'[271] ja Bonifacius,[272]
mi kansaa paljon kaitsi sauvallansa.

Marchese-herran[273] näin, nyt janoisemman
kuin muinen juodessaan Forlissa, jossa

hän kuitenkin ei koskaan kylläks saanut.

Mut niinkuin se mi valikoiden katsoo,
valitsin nyt ma Luccan miehen, joka
mua enemmän kuin toiset tirkisteli.

Hän kuiski jotakin; ja kuin 'Gentucca'[274]
ma kuulin sieltä, missä kärsi vaivaa
hän oikeuden, tuon heitä kalvavaisen.

»Oi sielu», sanoin, »sa, mi kiihkeältä
niin näytät kanssain haastamaan, nyt äänes
kohota, puhu iloks kumpaisenkin!»

»On nainen, vielä hunnuton», hän vastas,
»min kautta mieltyvä oot kaupunkiini,
sit' ihmiset vaikk' kuinka moittineekin.

Tää ennus myötä ota matkallesi;
ja jos mun kuiskeeni sun harhautti,
sen tosiseikat sulle selvittävät.

Mut virka, näänkö edessäin sen miehen,
mi säkeet uudet loi, näin alkavaiset:
Ah, naiset, joill' on tieto lemmen taian»[275]

Ma hälle: »Olen mies, mi vaarin otan
kun lempi haltioi, ja minkä sydän
edellä sanelee, sen panen kirjaan.»

»Oi veikko», virkkoi hän, »nyt nään sen solmun,
mi sulki mun, Notarion, Guittonen[276]
tuon uuden, armaan tyylin suloudesta.

Ma hyvin huomaan, kuinka sanelijaa
kynänne tarkkaan, liki saattelevat;
mut niin ei varmaan kynät tehneet meidän.

Ja syvemmin jos katsoo, aavat alat
on meidän tyylistämme teidän tyyliin.»
Ja nyt hän vaikenä kuin tyytyväisnä.

Kuin linnut, Niilin virran talvivieraat,
keräytyy parviin joskus taivahalle
ja rivitysten nopeammin lentää,

niin koko joukko varjo-vainajien
pois kääntyi, kiirehtäen askeleitaan,
keveinä tahdon vuoks ja laihuutensa.

Ja niinkuin mies, mi juoksemaan jo väsyi,
jää jälkeen seurastaan ja harvaan astuu,
siks kunnes rauhoittuvat rinnan palkeet,

niin päästi eellensä nyt lauman pyhän
Forese, jäljessä mun kanssain tullen,
ja virkkoi: »Milloin nähdä saan sun jälleen?»

»En tiedä», vastasin, »kuink' kauan elän;
mut niin ei paluuni lie nopsa, että
sit' ennen tahtoni ei rannall' oisi.

Näät paikka,[277] johon asumaan oon pantu,
käy päivä päivältä vain kurjemmaksi
ja näyttää tuomitulta perikatoon.»

Hän mulle:[278] »Heistä syyllisimmän näen
hevosen hännässä ma laahautuvan
päin laaksoa, miss' sovitust' ei synnin.

Rutommin aina joka askeleella
elikko rientää, kunnes murskaa hänet
ja jättää ruumiin rujan, muodottoman.

Nää kierrä kauan kappaleet ei taivaan»–
täss' ylös katsoi hän–»kun selväks sulle
se käy, jot' en voi selvemmin nyt virkkaa.

Sa jälkeen jääös nyt! Näät niin on kallis
tääll' aika, että kadotan ma liikaa,
jos tasajalkaa taivallan sun kanssas.»

Kuin joskus joukost' eroo ratsahien
ritari joku laskein täyttä laukkaa,
ens ryntäyksen kunniaa näin etsein,

erosi meistä askelin hän pitkin;
jäin tielle minä noiden kahden kanssa,
elämän suurten entispäälliköiden.

Kun päässyt eellemme niin kauas oli,
hänt' ettei enää silmä erottanut
kuin järkeni ei sanojansa äsken,

läheltä mulle raskahat ja tuoreet
näkyivät oksat heelmäpuun, nyt toisen,
kun sinnepäin juur' kääntynyt ma olin.

Koholla kourat kansaa näin sen alla,
mi huusi lehdille, en tiedä, mitä,
kuin lapset kiihkeät ja turhakeilet

rukoilevat ja rukoiltu ei vastaa,
vaan oikein heitä himoon yllyttääkseen
ylhäällä pitää, näyttää makupalan.

He sitten poistuivat kuin pettyneinä;
ja me nyt lähestyimme puuta suurta,
mi kyyneleet ja pyynnöt parhaat torjuu.

»Ohitse käykää liki astumatta!
Puu korkeammall' on, jost' Eeva puri,
ja tää on kasvanut sen siemenestä.»

Väliltä lehvien näin lausui joku;
siks sivu lähekkäin Vergilius, Stadius
ja minä käytiin äärtä nousevata.

Se jatkoi: »Kirotuita muistakaatte
te pilven poikia,[279] jotk' kaksin rinnoin
Teseusta vastaan juopuneina soti;

ja juutalaisia, vuoks juomatavan
joit' ottanut ei Gideon, kun kulki
hän vuoriltansa sotaan Midianin.»[280]

Tien puoleen toiseen tungettuina käytiin
näin kuullen syntejä nyt kurkun, joita
mokomat seuraa saavutukset kurjat.

Ja laajetessa ladun yksinäisen
taas tuhat askelt' ehkä astuttihin
vait ollen, vaipuneina mietteisiimme.

»Te kolme, mitä mieltien te käytte?»
äkisti ääni soi; ma siitä säikyin
kuin pelkuri tai hepo pillastunut.

Ojennuin katsomaan, ken olla saattoi,
eik' koskaan puunna metalli tai lasi
sulatus-uunissa niin punaisena

kuin näin ma erään, joka virkkoi: »Nousta
jos tahdotte, on tänne käännättävä;
ken rauhaa etsii, tätä tietä kulkee,»

Näkönsä häikäisi niin silmät multa,
ma että käännyn jälkeen opettajain
kuin mies, mi kulkee korvakuulon mukaan.

Ja niinkuin airueena aamunkoiton
tuoksahtaa tuulen toukokuisen henkäys,
lemulla kukkain, ruohon kyllästetty,

niin tunsin otsallani tuulenleyhkän[281]
ja sulan huomasin ma suihkavaksi,
mi tuoksui Taivahan ambrosialta,

ja sanat kuulin: »Autuaat, joi' armo
niin valistaa, heili' ettei kurkun ilot
halua liikaa lietso rintaluihin,

vaan että korkein heille ain on kohtuus!»[282]

Viideskolmatta laulu

Ol' aika nousta nopeasti: jäänyt
jo Härjän haltuun Auringolta oli
meridiani, Yöltä Skorpionin.[283]

Siks niinkuin mies, mi viivy ei, vaan samoo
tietänsä eespäin, mitä sattuneekin,
kun häntä ajaa pakkotarpeen tutkain,

niin solaan astuimme me soukkaan, yksi
edellä toisen, nousten portahia,
jotk' on niin kaidat, ettei kaksin pääse.

Kuin pikku haikara, mi halais lentää
ja nostaa siipeä, mut tohdi jättää
pesäänsä ei, ja alas taas sen painaa,

kyselyn halu mulla syttyi, sammui,
siks kuin se päättyi liikkeesen, min tekee
mies valmistauva jotain virkkamahan.

Vaikk' oli nopsa käyntimme, näin lausui
Isäni armas mulle: »Joutsu sanan,
jonk' olet jännittänyt, jouahuta!»

Aukaisin suuni silloin turvallisna

ja aloin: »Kuinka siellä laihdutahan,
miss' ole tarvetta ei syödä, juoda?»

»Jos muistaisit sa, kuinka Meleagros[284]
palossa lieden itse paloi loppuun,
tajuisit varmaan seikan tään», hän vastas.

»Ja jos sa muistaisit, kuink' oma kuvas
kuvastimessa liikahtaa, kun liikut,
ois sulle helppo tämä pulma päästää.

Mut että tahtosi sais tyydytyksen,
on tässä Statius, jota pyydän, anon,
hän että haavais haavuriksi ryhtyis.»

»Ijäisistä jos hälle haastan, missä
sa oot, mun olkoon anteeks-anteheni,
evätä etten suita voi», näin Statius.

Ja alkoi: »Poikani, jos painat mielees
sanani, tarkasti ne tallettaen,
ne valon luovat kysymyksehesi.

Täys veri, jota juo ei koskaan suonet
janoiset, vaan mi jällelle on jääpää
kuin ruoka, pöydältä mi korjatahan,

saa sydämessä luomisvoiman luoda
jäsenet kaikki, niinkuin niiden veri
vain siltä muoto-luovan mahdin saapi.

Se vielä hienostuu ja painuu paikkaan
nimettömään ja siitä vereen toiseen
se sekoittuvi luonnon astiassa.[285]

Ne kaksi yhteen yhtyvät, ja toinen
on luotu saamahan ja toinen luomaan,
niin täydellinen tuoss on alkulähde.

Se toiseen liittyneenä työnsä alkaa,
tiivistää ensin, elähyttää sitten,
mink' oli aineksensa muodostanut.

Kun luomisvoima elon saa,[286] min laatu
kuin kasvin on (vaikk' erilainen siinä,
se ett' on tiellä, toinen tien jo päässä),

se luo jo liikunnon ja tuntokyvyn,
mi merisienell' on, ja tehdä alkaa
kyvyille kylvämilleen elimiä.

Nyt, huomaa, laajentuvi, taajentuvi
se voima, jok' on sydäimestä luojaan,
elimet luonnon miss' on ennen valmiit.

Mut kuinka ihmistyy se eläimestä,
et vielä ymmärrä; ja seikka sama
sua viisahammankin[287] on vienyt harhaan,

kun opissaan hän yleisjärjen irti
erotti sielusta, siks ettei sille
elintä omaa löytänyt hän mitään.

Tulolle totuuden luo auki mieles
ja tiedä, että heti kun on valmiit

sikiön aivot sielun-elimineen,

iloiten tuosta luonnon taitehesta
ens-Luoja saapuu, siihen puhaltaen
nyt hengen uuden, ikivoimaa täyden,

mi kaiken siinä toimivaisen ottaa
olentohonsa, _yhden_ sielun siittäin,
mi elää, tuntee, tietoiseksi tulee.

Sa ettet sanojani kummeksuisi,
Auringon katso lämpöä, mi muuttuu
viiniksi yhtyessään köynnösmehuun.

Kun lanka loppuu Lakesiin, se eroo
ruumiista, kanssaan vieden kaiken, mikä
siin' ihmisen ja Jumalan on voimaa.

Muut kyvyt[288] kaikki silloin mykistyvät,
mut muisto, järki ynnä tahto tulee
entistä ehommaksi toiminnassaan.

Kuin ihmeen kautta, itsestään se putoo
nyt heti rantaan toiseen taikka toiseen,[289]
miss' ensi tiedot saa se tuonen-teistään.

Kun paikka sille sääty on, sen samoin
säteilee jälleen muoto-luova voima
kuin ennen eläessä jäsenien.

Ja niinkuin ilma, sade-usmaa sankka,
sätehen sattuen, mi siihen taittuu,
väreillä koristaupi kirjavilla,

niin ilma lähin kuolleen ympärillä
muodoksi muuttuu, jonka siihen painaa
elävän sielun muoto-luova voima.

Ja sitten lailla liekin liikkuvaisen,
mi tulta seuraa, kunne vaan se kulkee,
myös seuraa sielua sen muoto uusi.

Kun tuossa ilmestyy nyt sielu, sitä
varjoksi kutsutaan, ja tuosta kaikki
se itsellensä aistit luo, myös näön.

Me sillä haastamme ja hymyilemme,
huokaamme sillä, kyynelöimme sillä,
kuin kautta vuoren tään sa nähnyt lienet.

Ja varjo muodostuu sen mukaan, kuinka
halut ja vaistot siihen vaikuttavat;
se syy on seikan, jota ihmettelit.»[290]

Olimme tulleet viime piinanpiiriin,[291]
kädelle oikealle kääntynehet,
miss' uudet huolet huomiomme vaati.

Yl' äyrään siellä törmä liekin lyöpi,
mut äyrähältä ylöspäin käy tuuli,
mi taapäin ajaa sen ja luotaan torjuu.

Siis yksitellen avonaista reunaa
ol' astuttava; tuolla puolen mua
pelotti tuli, tällä puolen syvyys.

Oppaani lausui: »Silmät ohjaksissa
paikalla täll' on tarkkaan pidettävä,
voi pienin askel täällä syöstä harhaan.»

»_Summae Deus clementiae_»[292] ma kuulin
palosta suuresta nyt kaikuvaksi,
niin että innokkaana sinne käännyin.

Ja varjojen näin läpi liekin käyvän;
siks vuoroin täytyi heidän askeliaan,
omia vuoroin nyt mun tarkastella.

Lopussa laulun pyhän kaikki kovaa
noin huusivat he: »_Virum non cognosco_!»[293]
ja jälleen alottivat hymnin hiljaa.

Taas huusivat he: »Jäi Diana lehtoon,[294]
mut sieltä karkoitti Helicen, koska
tää maistanut Venuksen myrkyn oli.»

Taas laulu soi, ja sitten huus he kovaa
nimiä siveellisten naisten, miesten,
avio-uskollisten, kunnollisten.

Ja näin he jatkavat, ma luulen, koko
sen ajan, jonka tuli polttaa heitä;
on moiset keinot, moinen muona tarpeen,

jos mieli umpeen mennä viime haavan.

Kuudeskolmatta laulu

Näin käyden äärtä, yksi eellä toisen,
mun hyvä Mestarini usein virkkoi:
»Varo, ja sanoistani oppi ota!»

Mua olkaan oikeaan jo paistoi Päivä,
min säteet koko lännen taivaan sinen
olivat vaihtaneet jo valkoiseksi.

Ja varjoni mun aikaan sai, ett' tuli
punaisemmalta puunsi; mutta senkin
vähäisen merkin monet sielut huomas.

Sen syyksi muodostui, min vuoks he alkoi
minusta puhua ja toisillensa
noin haastaa: »Tuo ei varjoruumis liene.»

Mua kohden eräät lähestyi niin liki,
kuin voivat, mutta aina vaarinottain,
ett' tuli tuima heitä polttais yhä.

»Sa, joka kunnioittavalta näytät etkä
hitaalta, vaikka jäless' astut, vastaa
minulle, jota jano, liekki vaivaa;

enk' yksin minä vastaustas halaa,
vaan kaikki muutkin niinkuin vettä kylmää
mies Intian tai Etiopiankin.

Sa virka, mistä johtuu, että seinän
teet itsestäsi vasten aurinkoa,
kuin käynyt vielä et ois kuolon verkkoon?»

Näin virkkoi yks, ja varmaan ilmoittanut
ma oisin itseni, jos uus ei kumma,
juur' esiintyvä, ois mua kiinnittänyt.

Näät kansaa keskeltä tien leimuavan
nyt saapui, kasvot kohti entisiä,
ja tuota olin katsomaan ma kärkeä.

Taholta kummaltakin näin ma varjoin
päin käyvän toisiaan ja suutelevan
äkisti, tyytyen näin lyhyeen juhlaan.

Noin kuonojansa, käyden parvin ruskein,
myös muurahaiset vastatusten hieroo,
kysellen ehkä vointiaan ja tietään.

Kun ensi askel tuskin erottanut
ol' heidät kohtauksesta herttaisesta,
he äänin voittaa toisiansa tahtoi.

Huus uudet noin: »Sodoma ja Gomorrha!»
Ja toiset: »Lehmähän Pasiphae[295] piilee,
ett' etsis härkä hänen irstauttaan.»

Kuin kurkein parvest' tuntuille Turjan,
peläten Päivää, toiset lentäis, toiset
etelän aavikoille jäätä pakoon,

yks joukko sinne, toinen tänne riensi,
viritti itkien taas virren saman
ja huudon, mikä sopivin ol' heille.

Ja niinkuin äsken lähestyi taas mua
nuo samat pyytäjät ja tarkkaavilta
he näyttivät nyt mua kuuntelemaan.

Kaks kertaa nähtyäni moisen kaipuun,
ma virkoin: »Oi, te sielut, joilla varmuus
on ikirauhan, milloin valjenneekin!

Ei jääneet tuoreina, ei turtuneina[296]
jäsenet multa päälle maan, vaan käyvät
mun kanssa suonineen ja nivelineen.

Ma kiipeen, etten sokea ois enää;
ylhällä nainen on, min armon kautta
ma maailmaanne kuolevaisna tulen.

Mut totta niin kuin teissä toivo korkein
pian täytyköön ja kodiksenne tulkoon
Rakkauden taivas, laajin taivahista,

te lausukaa, sen että kirjoittaisin,
keit' ootte te ja mikä on tuo lauma,
mi selkä kohden selkäänne nyt poistuu?»

Mykisty enemmän, ei hämmästele
asukas vuoriston tuo arka, juro,
kun kömpelönä kaupunkiin hän tulee,

kuin kummastuvan joka varjo näytti;

mut toivuttuaan tuosta hämmingistä,
mi pian mieliss' yleissä tyyntyy,

alotti taas mun ensi kysyjäni:
»Miekkoinen sa, ken kokemusta kokoot
näin mailta meidän, eloon hurskahampaan.

Ne, jotka meistä poistuu, synnin teki,
min vuoksi Caesar voittosaatossansa
sai kuulla huudettavan: 'kuningatar!'[297]

Siks huutain 'Sodomaan!' he loittonevat,
näin syyttäin itseään, kuin kuulit, ynnä,
häveten auttain ahjon hehkumista.

Me kahden sukupuolen synnin teimme;
ja koska ihmislait me loukkasimme
eläinten lailla hekkumaamme etsein,

etääntyessä omaks herjaksemme
nimeä huutelemme tuon, mi tuli
eläimen puisen hahmoss' eläimeksi.

Nyt tiedät syntimme ja työmme pahat;
nimeltä tuta jos sa tahdot meidät,
en niitä tietäis eikä meillä aikaa.

Itseeni nähden täyttää voin sun toivees:
oon Guido Guinicelli,[298] puhdistaudun,
kun kaduin ennen kuolinhetkeäni.»

Kuin tuskassa Lykurguksen kaks poikaa[299]
nuo tuta mahtoi, kun he äidin näki,
niin tunsin, vaikk' en ehkä heidän verroin,

nimeltä kun nyt kuulin tuon, ken oli
mun isäni ja muiden meikäläisten,
joilt' armas syntynyt on lemmenlaulu.

En kuunnellut, en puhunut, vaan kuljin
näin kauan miettien ja katsoin häntä,
mut lähemmäks en tulen tähden tullut.

Ravinnut katseeni kun kyllin olin,
hänelle tarjosin ma palvelustani
nyt vakuutuksin, joita uskoo toinen.

Ja mulle hän: »Mit' olen kuullut suita,
niin selvän jättää minuun jäljen, Lete,[300]
sit' ettei saata himmentää, ei poistaa.

Mut jos sun sanas äsken totta vannoi,
syy virka, miksi sanoin ynnä silmin
ilmoitat, että olen sulle kallis.»

Ma hälle: »Syy on sulolaulujenne;
mikäli kielenkäyttö uus tää kestää,
ne kalliiks tekee teidän musteennekin.»

»Ah veikko», virkkoi hän, »tuo, jonka sulle
osoitan sormellain»--hän näytti yhtä--[301]
»parempi seppä oli äidinkielen.

Säkehet lemmen, tarun suorat sanat
hän kaikki voitti; väittää anna houkkain,

ett' etevämpi ois Limoges'in miesi,[302]

on heille maine enemmän kuin totuus;
näin kanta heill' on valmis kuulematta
sit' ennen taitehen tai järjen syitä.

Näin tehtiin muinen myös Guittonen[303] suhteen,
soi suusta suuhun kunniansa, siksi
kuin hänet voittanut on totuus monen.

Jos niin on laajat sulle suotu edut,
sun että lupa luostariin on mennä,
miss' yhdyskunnan apotti on Kristus,

mun puolestani 'paternoster'[304] lue
niin pitkälle kuin sit' on tarvis täällä,
miss' emme syntiä voi tehdä enää.»

Nyt toiselle ehk' antaaksensa tilaa
lähellä seisovalle, tuleen katos
hän niinkuin veteen kala sukeltava.

Luo astuin varjon viitatun ja virkoin,
ett' toivoni jo oli paikan armaan
nimeä moista varten valmistanut.

Sanella alkoikin hän alttihisti:
»Pyyntönne miellyttää mua kohtelias,
en voi, en tahdo edessänne piillä.

Arnaut ma olen, joka itken, laulan;
nään miettiväisnä hulluudet ma menneet,
mut iloisna myös päivän toivomani.

Nimessä voiman, joka teitä johtaa
huipulle, ilman kuuman, kylmän kiusaa,
tuskaani joskus muistakaa, ma pyydän.»

Näin haastoi, haihtui tuleen puhdistavaan.

Seitsemäskolmatta laulu

Ol' hetki, jolloin Auringon ens säteet
käy sinne, missä veri vuos sen Luojan,
ja jolloin Ebron yli vaaka nousee

ja Ganges hehkuu keskipäivän alla,[305]
noin seisoi Aurinko, ja päivä painui,
kun Enkel' Luojan edessämme seisoi.

Iloisna äyräällä' liekin ulkopuolla
se lauloi noin: »_Beati mundo corde_», [306]
äänellä ihmis-ääntä kirkkaammalla.

Ja sitten: »Ette pääse, sielut pyhät,
etemmä tulta tuntematta; siihen
siis käykää, kuulkaa laulut sieltä soivat!»

Noin lausui meidän liki tultuamme;
mun muuttui mieli tuota kuullen niinkuin
ma öisin elävänä pantu hautaan.

Käteni ristin, katsoin tulta, syntyi
minussa kuvat ihmisruumihiesta,
joit' olin ennen nähnyt poltettavan.

Oppaani hyvät mua kohden kääntyi.
»Mun rakas poikani», Vergilius virkkoi,
»asua täällä vaiva voi, ei kuolo.

Sa muista, muistahan ... ah, enkö turvaan
sua vienyt seläss' itse Geryonin![307]
Lähellä Luojaa näin mit' aikaan saankaan?

Siis usko varmaan, tuhat vuotta vaikka
sisällä seisoisit tuon liekin, päästä
ei karvaa yhtään korventaa se voisi.

Ja jos sa luulet ehkä, että petän,
lähesty sitä, omin kourin koe
tee vaattees liepehellä varmuudekkses.

Nyt poista pelko, poista pelko kaikki,
käy tänne, eespäin, tule turvallisna!»
Ma siinä seisoin, vaikka tunto käski.

Jurona jäävän paikallein mun näki,
ja lausui hiukan suuttuneena: »Muista,
Beatricesta ett' erottaa se sinut!«

Kuin Pyramus, mi kuullen Tisben nimen,[308]
loi häneen silmän vielä kuolemassa,
kun heelmät silkipuun sai veripunan,

niin taipui myös mun jyrkkyytein; ma käännyn
viisaasen saattajaan, kun kuulin nimen,
mi aina kumpuaa mun mielessäni.

Pudisti päätään hän ja virkkoi: »Kuinka?
Tähäkö jäämme?» ja kuin lasta mua
hymyili, jota heelmin houkutellaan.

Mun eellä sitten tulehen hän astui
ja pyys, ett' tulis viime miehenä Statius,
mi meidät koko tien ol' erottanut.

Tulehen tultuani sulaan lasiin
ma syössyt oisin viileyttä etsein,
niin suunnaton tuon palon paahde oli.

Isäni lempeä mua vahvistaakseen
Beatricesta vain puhui käydessänsä;
»On niinkuin näkisin jo silmät hänen.»

Meit' ääni johti, tulen tuolta puolen
mi laulo; ja me tarkaten vain sitä
tulimme liekeistä nyt nousukohtaan.

»_Venite benedicti patris mei_»[309]
sisältä valon soi niin kirkkaan, että
mun voitti se, ei sietää silmä voinut.

Soi vielä: »Päivä painuu, ilta lankee;
siks älkää viipykö, vaan kiirehtikää
niin kauan kuin ei tummu lännen taivas.»

Nous suoraan polku läpi paaden, suuntaan
sellaiseen, että eessäni ma kaihdoin
sätehet Auringon jo alenevan.

Vain harvat noustu oli porras-asteet,
kun varjo haihtui; tuosta oivalsimme,
ma ynnä viisaat, painuneeksi Päivän.

Ja ennen kuin ol' yhdenlaiseks tullut
yön taivas kaikin avaruuksinensa
ja pimeys näköpiirin piirittänyt,

valitsi kukin vuoteeksensa portaan;
näät enempi kuin halun nousta mursi
tään vuoren luonto meissä voiman siihen.

Kuin vuohet märehkien hiljenevät,
vaikk' oli äsken vilkkaat kallioillaan
ja nopsat, ennen kuin ne kyllin söivät;

varjossa vait, kun Päivä paahtaa, lepää
ne kaitsemina paimenen, mi sauvaan
nojauten täyttää tehtäväänsä siten;

ja niinkuin lammaspaimen, yöpyväinen
loitolle kodistansa, luokse lauman,
pedoilta metsän sitä varjellakseen;

olimme sellaiset nyt kaikki kolme:
he niinkuin paimenet, ma niinkuin vuohi,
molemmiin puolin vuoren saartamina.

Vain vähän näkyi ulkomaailmata,
mut siitä vähästä näin tähdet, paljon
suuremmat, kirkkahimmat tavallista.

Noin tuumien ja tähtiin tuijotellen
mun uni valtas, uni ennustava
useinkin uutta, joka viel' ei totta.

Ol' hetki, luulen, jolloin sattui vuoreen
idästä ensi säteet Venus-tähden,
mi näyttää hehkuvan ain lemmen tulta.

Unessa näin ma naisen nuoren, kauniin,
mi kulki numikolla kasteisella
ja poimi kukkia ja laulun lauloi:

»Jokainen tietäköön, ken tietää tahtoo,
ett' olen Lea[310] ja nää sormet sorjat
vain liikkuu seppeltäni solmiaksein.

Kuvastimessa kaunis olla tahdon,
siks kaunistaun, ja Rakel-sisko jätä
ei koskaan peiliään, vaan päivät istuu.

Kauniita nähdä silmiään hän kaipaa
kuin minä soristauta sormin omin;
ilonsa nähdä on, mun toimess' olla.»

Jo hohto, huomenruskon eellä käyvä,
mi pyhiinvaeltajaa riemastuttaa,
kun palajaa hän kotiin lähenevään,

pimeyden poisti joka ilmansuuntaan,

uneni myös sen kera; siksi nousin,
ja nousseet oli suuret mestaritkin.

»Se suloheelmä,[311] jota kuolevaiset
monelta oksalta niin huolell' etsii,
sun nälkäsi on tänään tyydyttävä.»

Vergilius nää sanat mulle virkkoi,
eik' ollut koskaan ole antimia
senvertaisia mieltä miellyttämään.

Niin tuonne päästä halu päälle halun
minussa syntyi, että siivet lentoon
jok' askeleella kasvaviksi tunsin.[312]

Kun käyty oli koko porras-polku
allamme aina viime astehesen,
katseensa kiinnitti Vergilius minuun

ja virkkoi: »Nähnyt tulen ajallisen
nyt oot ja ijäisen; sa paikass' olet,
miss' omin voimin voi en enää mitään.

Älyllä, taidoll' oon sun tänne tuonut;
huvisi oma oppaakses nyt ota,
tiet jyrkät ohi on, on ohi ahtaat.

Kas Aurinkoa, joka otsaas paistaa,
kas ruohoa, kas puita, kukkasia,
joit' itsestään maa täällä ilmi loitsee!

Sikskuin ne silmät kauniit, jotka itkein
sun mulle uskoi, tulee iloisina,
voit istahtaa, voit käydä kesken kukkain.

Nyt sanaa, merkkiä mult' ällös varro;
on tahtosi nyt vapaa, suora, terve,
ja väärin ois sit' olla seuraamatta;

suon sulle itses yli kruunun, mitran.»[313]

Kahdeksaskolmatta laulu

Nyt tahdoin tutkia ma tarkkaan metsän
tuon jumalaisen, kirjavan ja sankan,
mi kaihti katsehelta aamun uuden.

Siks viipymättä jätin reunan jyrkän
ja verkkaan, verkkaan, tasamaata kuljin
taholta jokaiselta tuoksuvata.

Suloinen ilma, jok' ei muutu koskaan,
otsaani onnellista leyhytteli
hyväillen, hiljaa, niinkuin tuuli lempee,

min tietä lehdet herkät, väreilevät
taholle sille kaikki taipui, jonne
ens varjonsa tuo pyhä vuori heittää;

sijaltaan siirtyneet ne eivät sentään
niin paljon, että pikkulinnut laanneet

ois oksapuilla laulutaitheestaan,

vaan vastaan ottivat ne riemurinnoin
ja laulain ensi leyhkät lehvästöhön,
min basso säesteli heidän virttään,

kuin puulta puulle piinjametsän humu
rannalla Chiassin[314] kasvaa, koska irti
sirocco[315] sinkoo kädest' Aeoluksen.

Niin kauas ikimetsän helmaan käynyt
jo olin verkkaan vaeltain, ett' enää
tuloni kohtaa löytää ois en voinut.

Kas, silloin puro askeleeni esti,
min aallot armaat rantojensa heinää
taholle vasemmalle huojuutteli.

Muu vesi puhtain meidän maailmassa
sekoitetulta tuntunut ois varmaan
tuon rinnalla, mi mitäkään ei salaa,

sen vaikk' on juoksu tumma, tumma iki,
ainaisen alla siimeksen, mi päästä
säteitä sinne kuun, ei päivän koskaan.

Ma seisahduin ja silmän juosta annoin
yl' aaltojen ja moninaista katsoin
ma kukkeutta puiden toukokuusten.

Ja mulle sieltä näkyi, niinkuin näkyy
äkisti seikka, jonka kummastelu
muut kaikki karkoittavi mielen mietteet,

nyt Nainen,[316] joka yksin kulki, lauloi
ja taittoi kukan taas ja toisen taittoi
polultaan, joka niitä täynnä kukki.

»Oi, kaunis Nainen, joka lämmittelet
säteissä lemmen, kuten kertoo piirtees,
jotk' olla tapaa sielun heijastajat,

suvaitse tulla lähemmäksi rantaa
ja edetä niin paljon, että kuulen,
sa mitä laulat.» Noin ma hälle lausuin.

Ja jatkoin: »Muistutat Proserpinasta,[317]
millainen, missä oli hän, kun äiti
kadotti hänet, hän taas kukkakevään.»

Kuin nainen karkeloiva kohti liukuu
likellä jalat toisiaan ja maata
ja tuskin toista eteen toisen siirtää,

niin punakelta-kukkain päällä kulki
mua kohti hän nyt lailla nuoren neitseen,
mi ujot painaa alas silmäluomet;

ja täysin tyydytti hän toiveheni
lähelle tullen niin, ett' ääni lempee
minulle soi ja sanat laulun kantoi.

Kun ehtinyt hän oli siihen, missä
jo heinää aallot puron kauniin huuhtoi,
mun palkitsi hän nostamalla katseen.

En luule, että moinen hohti valo
alt' Aphroditen luomen, koska häntä
haavoitti Amor-poika vasten tapaa.[318]

Hymyili rannalta hän oikealta
ja sormi kukkasia kirjavia,
ylänkö joita siemenettä kasvaa.

Vain kolme askelt' oli poikki puron,
mut Hellespontoa, mi tautta Xerxeen[319]
on vielä tutkain ihmis-ylpeyden,

enempi vihannut ei lie Leander,[320]
kun erotti se Sestoon ja Abydoon,
kuin minä vettä, jota tieni esti.

Hän lausui: »Oudot täällä ootte, ehkä
kun hymyilen ma tienohossa, joka
pesäksi valittu on ihmiskunnan,

te kummastutte, epäröitte hiukan;
mut valon antaa psalmi '_Delectasti_',[321]
mi teiltä ymmärryksen pilvet poistaa.

Ja sa, mi eellä käyt ja pyysit mua,
sa lausu, muuta mitä kuulla halaat
ja heti vastaan sulle, sikskuin tyydyt.»

Ma hälle: »Vesi ynnä metsän humu
sotivat vastaan uutta uskoani,
min sain ma jotain vastakkaista kuullen.»[322]

Hän siks: »Ma sanon, mikä syy saa aikaan
sen seikan, joka kummastuttaa sua;
näin poistan pilven sua kaihtavaisen.

Loi Hyvyys korkein, joka itsellensä
vain kelpaa, hyväks ihmisen, ja hälle
tään paikan pantiks ikirauhan antoi.

Syyn oman vuoks hän tääll' ei kauan ollut;
syyn oman vuoksi itkuun, vaivaan vaihtoi
hän leikit liedot, naurun viattoman.

Ett'eivät häiriöt, joit' alla vuoren
luo huurut veen ja maan, nuo pyrkiväiset
takaisin lämpöön voimiensa mukaan,

tekisi haittaa ihmiselle, vuori
tää nous niin ylös korkeuteen, sit' että
ei mikään häiritse, miss' on se kiinni.

Kun kuitenkin maanpiirin kaiken kautta[323]
ens taivaan kanssa liikkuu ilmakehä,
mikäli ei sen esty kiertokulku,

päin tätä kukkulaa, mi taivahille
vapaana nousee, ilman liike sattuu,
niin että siitä soipi metsä sankka.

Ja kasvin voima, satutettu tälleen,
nyt hedelmöittää itse ilman jaksaa,
mi sitten kaartuen sen kauas kylvää.

Ja toinen pallonpuoli, ilmastonsa
ja maansa laadun mukaan, luo ja siittää
näin eri voimin eri puut ja yrtit.

Tään kuultuasi ällös ihmettele
maan päällä siis, jos näkyväistä vailla
siementä siellä juurtuu kasvi joku.

Ja tiedä, että pyhä niittu tämä,
täys siementä on kaiken-kasvullista
ja heelmää kantaa, maan mi pääll' ei heili.

Puroa tätä pulputa ei suoni,
min huurut täyttäis hallan muuntelemat
kuin virrat kuivaen tai kasvain vierii,

vaan ikilähteestä se ilmi läikkyy,
Jumalan tahdosta taas saaden vettä
niin paljon kuin se kadottaa suin kaksin.

Sen toinen haara voimaa vierittävi,
mi poistaa kaiken synnin muiston, toinen
jokaisen hyvän työn taas mieleen johtaa.

Toisaalla nimi sen on Lete, toisaall'
Eunoë, vaan ei vaikuta sen voima,
jos juoda sit' ei vuosta kummastakin,

ja maku sen muut herkut kaikki voittaa;
nyt vaikka tiedonjanos tyydytetty
jo olla voi ja vaieta mun aika,

suon sulle erään johtoväitteen vielä;
et ehkä haasteloain halveksune,
jos yli lupauksen se yltäneekin.

Ne, jotka muinoin kultakautta lauloi,
sen olotilaa onnellista, varmaan
tään paikan Parnassolle uneksivat.

Tääll' oli syytön ensi ihmispari;
tääll' ain on kevät, heelmät kaikkinaiset,
on nektar myöskin, josta kaikki puhuu.»

Nyt taaksepäin ma Mestareihin käännyn,
ja huomasin, he että kuunnellehet
hymyillen oli viime lausehia;

taas sitten käänsin kasvot Naiseen sorjaan.

Yhdeksäskolmatta laulu

Äänellä laulain immen rakastuneen
hän jatkoi vielä sanojaan ja virkkoi:
»_Beati, quorum tecta sunt peccata!_»[324]

Kuin nymfit, jotka yksin käyskelevät
välillä metsän varjojen, ja toinen
paeta tahtoo, toinen nähdä Päivää,

niin rannallaan nyt vasten virtaa liikkui

hän eteenpäin; ja minä askeleeni
sovitin askeltensa pienten mukaan.

Ei luku niiden vielä ollut sata,
kun rannat kaartui yhdenmukaisesti,
niin että itää kohden nyt ma kuljin.

Eik' oltu paljon vielä tietä käyty,
kun Nainen kokonaan mua kohden kääntyi
ja virkkoi: »Veli, kuuntele ja katso!»

Ja kas, nyt leimaus läpi metsän suuren
väkevä välkähti niin kaikkialta,
epäillä että aloin ukkos-ilmaa.

Mut koska ukontuli tulee, menee,
mut tämä jäi ja kasvamistaan kasvoi,
ma mietin itsekseni: 'Tää mit' onkaan?'

Ja kautta ilman hohtavan tuon kulki
suloinen sävel; tuosta into hyvä
mun moittimaan sai Eevan julkeutta,

kun juuri luotu vailla kilpanaista,
hän siellä verhoa ei voinut sietää,[325]
maa, taivas missä Luojaa tottelivat.

Jos hurskahana hunnuttaunut oisi,
näät sanomattomat ma oisin onnet
jo ennen tuntenut ja sitten iki.

Näin aivan hurmauneena käyden kesken
ijäisen auvon ensi esikkojen,
iloja muita ikävöiden vielä,

kaikk' ilma alla oksain vihreöiden
nyt hehkui niinkuin tulta ollut oisi
ja sävel suloinen jo lauluks sointui.

Oi, pyhät Runottaret, nälkää, kylmää
jos teidän vuoks ma näin tai valvoin koskaan,
syy mull' on vaatia nyt siitä palkka!

Vetensä mulle Helikon[326] nyt suokoon,
Urania auttakoon mua kuorollansa
säkeihin saamaan seikat aate-raskaat!

Näkyipä seitsemän nyt kultapuuta
minulle kangastuen matkan takaa,
mi meistä vielä niihin asti oli.

Mut kun ma totuutta niin pääsin liki,
ett' aistiharha, etäisyyden luoma,
pois haihtui ynnä seikat selvät näkyi,

opetti mulle kyky arvostelun,
ett' oli seitsemät ne tuohusjalat,[327]
ja että äänet lauloi _Hosiannaa_.

Ylhäältä leimus kandelabrit kauniit
kirkkaammin täysikuuta, kun se noussut
on keski-yöllä taivon selvän sineen.

lhailten käännysin Mestariini hyvään,
mut tämä vastasi vain ilmehellään,

mi kertoi kummastusta yhtä suurta.

Mut taas mua kiehtoi esineet nuo ylväät,
niin vitkaan meitä kohden liikkuvaiset,
ett' ohi morsian ois käynyt kirkkoon.

Huus Nainen mulle: »Miksi tuleen sytyt
näöstä kynttiläin vain kirkkahien,
takana tulevia katsomatta?»

Näin sitten kansaa, joka seurasi niitä
kuin saattajina, kaikki valkovaattein;
maan päällä moist' ei valkeutta koskaan.

Veet puron välkkyi vasemmalla; siihen
jos katsoin, näin, se että kuvasteli
vasenta sivuain kuin peili ikään.

Lähelle niin kun rantaa tullut olin,
mun että heistä vieroitti vain virta,
paremmin nähdäkseni seisahduin ma,

ja eellä näin ma liekit liikkuviksi;
takana niiden ilma värein välkkyi
kuin kulkeneet ois suuret siveltimet,

ja eri juovaa seitsemän[328] jäi jälkeen
ja kunkin oli värit moist, mistä
kaarensa Päivä, vyönsä kuutar kutoo.

Nuo väriviirit loitommaksi liehui
kuin kanto silmäni, ja luulen, väli
ett' oli niiden kymmen-askelinen.[329]

Tuon taivaan kauniin alla kaksi telien,
vanhinta neljäkolmatt[330] astui, päässä
jokaisen tuores valkolilja seppel.

»Ah, siunattu», he kaikki lauloi,[331] »sinä
Aadamin tyttäristä! Olkoon myöskin
siunattu kauneutesi ijäst'ikään!»

Kun kukat ynnä muutkin yrtit nuoret
tuon rannan vastapäisen vapaat oli
valiosaattueen sen astunnasta,

kuin tähdet seuraa taivahalla toistaan,
eläintä neljä[332] noiden jälkeen tuli
ja kukin seppelöity lehvin vihrein

ja luotu lentoon siivin kuusin oli,
ja siivet täynnä silmiä: jos Argus[333]
eläisi, moist sen ois silmät varmaan.

Säkeitä niiden kuvaukseen en tuhlaa,
lukija oi! Mua menot toiset ahtaa,
niin etten aulis olla saata tähän.

Mut lue Hesekiel, mi heidät näki
ja kuvas saapuvina pohjoisesta
kerällä tuulen, pilvien ja tulen!

Ja sellaiset kuin hänen kirjassansa,
he täällä oli, paitsi että siivet
ma samoin kuin Johannes kuudeks laskin.

Välillä neljän noiden voittovaunut[334]
upeat vieri päällä pyörän kahden
ja niitä aarnikotkan[335] kaula veti.

Sen siivet nousi ylös keskijuovan
väliltä ynnä sivujuovan kolmen,
niit' ettei loukannut ois siivenlyönti.

Ne katos silmän kantamattomihin;
mik' oli lintua, se kultaa oli,
muu kaikki valkeaa ja veripunaa.

Ei Africanusta, ei Augustusta
niin ylpein vaunuin saattanut lie Rooma;
ei kestä kilpaa vaunut Auringonkaan,

nuo,[336] jotka suistui radaltaan ja paloi
Maan nöyrän rukouksesta, koska oli
Zeus salaisessa mielessään vanhurskas.

Ratasta oikeata kolme naista
kisaten kiersi; punainen ol' yksi,
tulesta ettei erottaa ois voinut.

Ja toinen oli niinkuin luut ja lihat
ois hällä luodut smaragdista olleet;
mut kolmas valkea kuin vitilumi.

Ja vuoroin valkea se johti heitä
ja vuoroin punainen, tään laulun tahtiin
kisaansa hidastain tai kiirehtien.

Taas vasemmalla neljä neittä[337] tanssi,
puetut purppuraan, ja heitä johti
yksi,[338] jolla oli päässä kolme silmää.

Takana kaikkein tässä kuvattujen
kaks tuli vanhust' erilaisin vaattein,
mut liikkein yhtä arvokkain ja varmoin.

Yks heistä[339] oppilaalta näytti suuren
Hippokrateen, min luonto luonut oli
iloksi olionsa armahimpain.

Toisessa[340] pyyde vastakkainen näkyi:
kirkasta, terävää hän kantoi kalpaa,
jok' yli puronkin mua peljästytti.

Näin sitten neljä hahmoltansa nöyrää,[341]
ja sitten ukon,[342] joka yksin astui
kuin unessa, mut kasvoin aate-syvin.

Ja puku näillä seitsemällä sama
kuin ensi sarjall' oli, vaikka päässä
ei olleet liljaseppeleet,[343] vaan ruusut

ja muut yht' armaat punaheljä-kukat;
läheltä vielä vanhoa ois voinut,
he että kaikki hehkui päältä kulmain.

Ja kun mua vastaan vaunut tulleet oli,
jylinä kuului, ja tuo joukko jalo
etemmä näyttänyt ei saavan mennä,

vaan seisautui luo johtokynttiläinsä.

Kolmaskymmenes laulu

Kun taivaan ensimmäinen seitsentähti,[344]
mi koskaan vaipunut, ei noussut eikä
verhonnut muuhun, ellei synnin pilveen,

ja jokaiselle tehtävänsä näytti
kuin osoittaa sen sisko alhaisempi[345]
tien soutajalle varmaan valkamahan;

kun pysähtyi tuo seitsentähti, sanon,
vaunuihin kääntyi niinkuin kohti rauhaa
totuuden kansa, niiden eellä tullut.

Ja eräs heistä kuni viesti Taivaan
»_Veni, sponsa, de Libano_»[346] nyt laulain
huus kolmasti ja samoin muutkin kaikki.

Kuin autuaat nuo viime tuomiolla
nopeesti nousee kukin haudastansa
keveinä kirkkaudessa hahmon uuden,

pyhistä nosti vankkureista Taivaan
tuon vanhan ääni sata varmaan elon
ijäisen airutta ja Enkeliä.

»_Benedictus, qui venis_»,[347] kaikki lauloi,
ja yltäpäältä kylväin kukkasia
näin: »_Manibus o date lilia plenis!_»[348]

Itäisen ilmankannen kaiken nähnyt
oon usein aamunkoissa ruskottavan,
kun sinikirkkaat muut on kannet taivaan

ja päivänkoiton kasvot hunnutetut,
niin että huurun niitä himmentäissä
voi kauan sietää paljas silmä sitä;

niin näkyi keskeltä tuon kukkaspilven,
mi nousi käsist' enkelein ja lankes
sateena vaunuihin jo ulkopuolle,

viherjä-viitta, valko-liina Nainen,[349]
puettu väriin liekin liikkuvimman
ja seppelöity lehdin öljypuisin.

Ja sieluni, mi niin ei pitkään aikaan
vavissut ollut hänen läheisyyttään,
ei tuosta tuntehesta järkähtänyt,

sai tuta lemmen vanhan suurta valtaa,
hänenstä käyvän salavoiman kautta,
vaikk' eivät silmäni hänt' tuntenehet.

Mut heti kun tuon Naisen näin ma, voima
ylhäinen, joka vallannut mun oli
jo ennen kuin ma olin mieheks tullut,

mun käänsi vasempaan niin luottavaisna

kuin lapsi kohden äitiänsä rientää
suruinen ollen taikka pelkääväinen,

ja näin Vergiliukselle virkoin: »Joka
vereni pisar vapisee nyt vallan;
ma tunnen merkit vanhan lemmenliekin.»[350]

Mut ah, Vergilius jo poissa oli,
Vergilius, tuo isä armain, lempein,
Vergilius, jolle kaikkeni ma uskoin!

Ei kaikki paratiisin riemut voineet
mun poskiani, jotka kastehella
jo pestyt oli, kyynelistä estää.

»Dante, vaikk' on Vergilius nyt poissa,
viel' älä itke, vielä ällös itke;
vuoks säilän toisen itkeä saat vielä.»

Kuin amiraali kulkee kokkaan, keulaan,
väkeä tarkastaa, mi miehittävi
muut laivat, heitä työhön kehoittaen,

niin vaunuin vasemmalla puolla, koska
nimeni soinnun kuullen sinne käännyn
(min välttämättömyyden vuoksi kerron),

näin Naisen tuon, mi mulle ensin näkyi
verhossa enkelien kukkasateen,
mua kohden puron poikki katseen luovan.

Ja vaikka huntu tuo, mi päästä aaltos,
Minervan lehdin[351] kaunistettu, suonut
näkyä hänen viel' ei varsin selvään,

viel' liikkein ylväin, valtiattarena
hän jatkoi lailla puhujan, mi jättää
sanansa lämpimimmät viimeiseksi:

»Mua katsohan, ma oon, ma oon Beatrice.
Kuink' olet viitsinyt tään vuoren nousta?
Sa etkö tiennyt, ett' on täällä onni?»

Katseeni peiliin puron loin, mut siinä,
kun näin ma itseni, sen siirsin ruohon;
niin suuri häpeä mun päätäin painoi.

Niin ylväältä kuin lapsellensa äiti
hän mulle näytti; kitkerältä maistui
näät ankaran tuon laupeutensa kuri.

Hän vaikeni, ja Enkelit nyt laulaa
alkoivat: »_In te, Domine, speravi_», [352]
sanoilla lopettaen: »_pedes meos_».

Kuin lumi elävässä hirsistössä
Italian selkärankaa pitkin jäätyy,
Slavonian tuulten[353] tuonne ahtamana,

sulaen sitten itsehensä tiukkuu
maan varjottoman tuulten tuulahtaissa
kuin tulen tullen kynttilän on kuolo;

näin itkemättä, huokaamatta seisoin,
siks kuin he laulaa alkoi, joiden äänet

ain yhteen soivat kera tähtitarhain;

mut sulovirressä kun kuulin tuossa
mua kohtaan sääliä, se enempi' oli
kuin sanat: »Nainen, miksi niin häntä kiusaat?»

Jää sydämeni ympäriltä muuttui
vedeksi, tuuleksi ja tuskan kera
suun, silmän kautta pursui povestani.

Samalla puolen vaunuin seisten yhä
ja yhä paikallaan, hän hurskahille
nyt Enkeleille loihe lausumahan:

»Te päiväss' ijäisyyden valvokaatte,
ett' yö, ei uni peitä askeltakaan,
min astuu radoillansa vuosisadat.

Siks vastaukseni vain huolta kantaa,
ett' ymmärtäis mua hän, mi tuolla itkee
näin näyttäin yhtä suuriks syyn ja tuskan.

Ei kautta yksin taivaspiirein, jotka
johonkin joka idun ohjaa määrään
sen mukaan, kuinka tähdet häntä saattaa,[355]

vaan myös kautt' Armo-Luojan suurten lahjain,
jotk' ovat sataneet niin korkealta,
ett' eivät yllä sinne silmät meidän,

elossaan uudess'[356] oli kyvyiltänsä
hän möinen, että joka kunnan tapa
hänessä oisi hyvin heilimöinyt.

Mut sitä karumpi ja ilkeämpi
on pelto huono-kylvö, perkkaamaton,
mit' enemmän on maassa kasvuvoimaa.

Hänt' ensin kannatin ma katseellani:
kun nuoret näytin hälle silmät, siten
hänt' oikeahan kerallain ma johdin.

Kun nuoruuteni kynnyksellä olin
ja muutin elämäni, otti multa
hän itsensä ja muille pois sen antoi.

Lihasta hengeks nousin, kasvoi hyve
minussa ynnä kauneus, mut hälle
en ollut enää yhtä kallis, rakas.

Hän käänsi käyntinsä päin tietä väärää,
ajoen takaa hyvän kangastusta,
mi pettää eikä lupaustaan pidä.

Näyt haltioidut turhaan hankin, joilla
unessa, valvehilla vaadin häntä
takaisin; hänpä huolinut ei tuosta.

Niin syvään lankes, ettei ollut muuta
hänelle enää pelastuksen tietä
kuin näyttää kuilut kansan kadotetun.

Siks kävin Tuonen tuiman kynnyksellä
ja käännyn rukoillen ja kyynelöiden
sen puoleen, jok' on tänne tuonut hänet.

Jumalan järjestys ja sääntö rikkuis,
jos käytäis Leten yli, maistettaisi
iloa moista maksamatta hintaa

katuen ynnä kyynelöiden siitä.»

Yhdesneljättä laulu

»Oi sinä, tuolla puolen virran pyhän!»
sanainsa kärjen nyt hän käänsi minuun,
jot' oli terät leikanneet jo niiden,

ja jatkoi viipymättä: »Virka, virka,
tää totta onko! Moinen syytös vaatii
sun tunnustustas välttämättömästi.»

Mun voimani niin voivuksissa oli,
ett' ääni tyrehtyi, kun koetti, ennen
kuin pääsi elintensä pälkähästä.

Hän hetken vartoi, virkkoi: »Miksi emmit?
Minulle vastaa, sillä Leten vesi
pahoja viel' ei vienyttä muisteloitas.»

Häpeä ynnä pelko yhtyneinä
pakotti suuni myöntymään niin hiljaa,
sit' että ymmärtää voi silmä yksin.

Kuin joutsen liian viritetty laukee
ja katkee kaari, jänne sen, niin että
vasama voimatonna lentää maaliin,

niin puhkesin tään taakan raskaan alla
ma huokauksiin ja kyynelöihin
ja ääni vitkastui jo väylähänsä.

Hän taas: »Kun toivoni sa tahdoit täyttää,
mi sua johti rakastamaan Hyvää,
jok' onkin ainoa pyyteen arvollinen,

mitk' etees sattui kaivoshaudat, kahleet,
kun turhaks sulle matkan määrä tuli
ja jätit kaiken pyhän pyrkimyksen?

Ja mitkä edut, mitkä viehätykset
näkyivät muiden kulmaluilla, koska
sun täytyi kulkus heitä kohden kääntää?»

Ma syvään huokasin ja katkerasti
ja vastaamaan mull' ääntä tuskin oli
ja vaivoin huuleni sen muodostivat.

Näin lausuin itkein: »Seikat ajalliset
mun tieni käänsi viehätyksin viekkain,
heti kun nähnyt en ma kasvojanne.»

Ja hän: »Sa vaikka vaikenisit taikka
kieltäisit, mitä myönnät, syntis sentään
ois selvä: Tuomari sen moinen tietää.

Mut suusta omasta kun synnin syytös
tuo puhkee, kääntyy vasten miekan terää
kovasin meidän oikeutemme eessä.

Kuitenkin että erehdyksiäsi
häpeisit sekä voimakkaampi oisit,
kun toiste sulle soi seireeni-laulu,[357]

nyt kuivaa kyynellähtehehes ja kuule;
saat tietää, kuinka suuntaan vastakkaiseen
ois kuoltuain sun ollut kuljettava.

Suloa moist' ei sulle luonto, taide
tarjonnut kuin sen ruumiin kauniin verho,
joss' elin ma ja jok' on maaksi tullut.

Jos kautta kuoloni tää korkein kauneus
katosi suita, mikä houkutellessa
sua enää saattoi seikka kuolevainen?

Kun sattui sinuun ensi nuoli turhan
ajallisuuden, ois sun tullut nousta
mun jäljestäin, mi ijäinen jo olin.

Sopinut painua ei siipes, lisää
näin saamaan haavoja, ne neito taikka
muu antoi turhuus lyhyt-auvollinen.

Kaks, kolme kertaa linnunpoika pettyy;
mut kun sen kasvanut on sulka, turhaan
virität verkon,[358] nuolin noudat sitä.»

Kuin lapset häpeissänsä mykistyvät
ja kuuntelevat silmät maahan luoden
ja katuva ja syynsä tunnustavat,

niin minä nyt. Mut hänpä jatkoi: »Koska
niin suret kuulemias, nosta partas,
syvemmin surren sitä, mitä näet!».

Helpommin nousee maasta tammi, koska
Italian tuuli sitä irti tempoo
tai rajumyrsky larban valtakunnan[358]

kuin leukani nous hänen käskystänsä;
näät kun hän kasvojani 'parraks' sanoi,
ma hyvin tunsin myrkyn tarkoitetun.

Ja kun ma kohotin nyt kasvot, näin ma,
nuo että ensimmäiset luodut Luojan
lepäsi kukkiensa kylvännästä;

ja silmäni, viel' epävarmat, huomasi
Beatricen kääntyneenä pedon puoleen,
mi olio yks on kaksin luontoinensa.

Hän alla hunnun tuollapuolen virran
viherjän sentään kauniimp' entistänsä
niin oli kuin ol' kauniimp' ennen muita.

Mua katumuksen nokkonen niin poltti,
muut' että kaikkea, mi houkutellessa
ol' lempeni, nyt tunsin vihaavani.

Niin mursi itsetuntemus mun mieltäin,

ett' taintuneena maahan kaaduin; kuinka
mun sitten kävi, tietää seikan syypää.

Kun sydän taas toi mulle voimaa, Naisen[359]
tuon yksin-laulavaisen näin; hän yllein
kumartui, virkkoi: »Tartu, tarraa minuun!»

Mun puroon pannut kaulaa myöten oli
ja vetäen mua takanaan hän kulki
veen päällä köykäisnä kuin sukkulainen.

Kun liki päässyt olin rantaa pyhää,
»_Asperges me_»[360] niin suloisesti soivan
ma kuulin, ettei kynä, aatos riitä.

Sylinsä aukas Nainen kaunis, otti
käsiinsä pääni ja sen painoi puroon
niin syvälle, ett' täytyi vettä niellä.

Mun sitten nosti, pestyn johti minut
kisahan noiden neljän kauniin neitseeseen,
ja kaikki sulkiivat mun syleilyynsä.

»Taivaalla tähdet, täällä immet oomme;
jo ennen kuin Beatrice astui alas,
olimme säätyt häntä palvelemaan.

Silmäinsä eteen viemme sun; mut niiden
valolle armahalle hijoo katsees
muut kolme, jotka syvemmälle näkee.»

Lauloivat noin; ja sitten kanssaan veivät
mun kohti jalopeura-kotkan rintaa,
miss' seisoj meihin päin Beatrice. Siinä

virkkoiivat: »Älköön levätkö nyt silmäs!
Olemme tuoneet sun smaragdein[361] eteen,
sua vastaan joista aseet otti Amor.»

Halua tuhat, kuumempaa kuin tuli,
mun painoi silmät silmiin loistavihin,
jotk' yhä katsoi kohti aarnikotkaa.

Kuin peiliin kuvastuvi Päivä, samoin
näin siinä kaksoispidon kangastuvan,
muodoissa molemmissa vuoron perään.

Lukija, ymmärrät, ett' ihmettelin,
kun itsensä sen seisovan näin hiljaa,
mut valhekuvassansa vaihtelevan.[362]

Iloisin hämmästyksin tuossa nautti
mun sieluni nyt sitä mannaa, joka
samalla nälkää luo kuin kyllästyttää.

Läheni silloin neittä kolme, tahtiin
ihanan enkel-laulun karkeloiden,
mut liikkein arvokkaammin, ylhäisemmin.

»Beatrice, käännä pyhät silmäs, käännä»,
he lauloivat, »päin uskollistas, joka
sua nähdäkseen niin pitkät tiet on tullut.

Armosta meitä kohtaan, häntä kohtaan
suus aukaise, ett' ilmestyisi hälle

kauneutes toinen, jonka kätket vielä.»

Oi, heijastus sa ikivalkeuden!
Ken kalpeni Parnasson lehtoloissa,
syvältä niin sen lähtehistä juoden,

ett' ei ois heikko henkensä, jos tahtoo
kuvata sellaisena sun kuin olit,
kun varjos soitollaan sua tarhat Taivaan

ja kun sa ilmi alta hunnun astuit!

Kahdesneljättä laulu

Niin oli kiihkeät vuosikymmenien[363]
janoa silmäni nyt sammuttamaan,
muut että turtuneet ol' aistit kaikki.

Ja katseitteni kahden puolen oli
kuin seinät välinpitämättömyyden;
niin hymy pyhä vei ne verkkoon vanhaan.

Nyt vasempahan väkivalloin käänsi
minulta kasvoni nuo taivas-immet,
ja kuulin heidän virkkavan: »_Jo riittää!_»

Ja jouduin siihen silmäteräin tilaan
kuin juuri niihin paistanut ois Päivä,
niin etten tuokioon ma nähnyt mitään.

Mut valoon vähempään kun silmä tottui
(vähempään, sanon, muistain suurempata
valoa, josta väistyä mun täytyi),

näin joukon kunniakkaan kääntynehen
kätehen oikeaan ja palajavan,
nyt eessäin Aurinko ja seitsenliekki.

Kuin alla kilpein, vaaraa välttääksensä,
miesparvi kääntyy: lippu ensin liikkuu,
muun joukon sitten vasta vaihtuu suunta;

niin Taivaan sotajoukko tää, mi astui
edellä,[364] ehti ohitsemme ennen
kuin kääntynyt ees oli vaununtanko.

Palasi pyöräin luo nyt naiset, veti
kuormaansa autuasta aarnikotka,
niin ettei häiriytynyt höyhen ykskään.

Sulotar, joka yli virran vei mun,
ja Staius ja minä pyörän puolla
kävimme, kaarta pienempää mi kieri.[365]

Astuimme metsää vanhaa, autiota
vuoks hänen syynsä, jonka petti käärme,
ja jalat kulki enke-laulun tahtiin.

Kentiesi käyty oli taival, jonka
jous kolme kertaa jännitetty kantaa,
kun vaunuistaan Beatrice astui alas.

Kuiskaavan kaikkien nyt kuulin: »_Adam!_»
näin sitten puuta[366] kiertävän, min oksat
ei kukkaa kantaneet, ei lehteäkään.

Sen latva, joka laajemmaksi lautui,
mikäli nous, ois Intiankin mailla
ihailtu ollut vuoksi korkeutensa.

»Siunattu kotka, jok' et puusta tästä
puraise,[367] vaikk' ois suloinen sen maku;
näät jälkeensä se pahoin vatsaa vääntää!»

Näin toiset riemuitsi puun alla vankan.
Ja peto kaksisyntyinen tuo virkkoi:
»Niin kaiken oikeuden siemen säilyy.»[368]

Ja vetotankohonsa kääntyi, tarttui
ja siirsi juurelle sen puun tuon paljaan;
sen sillä sitoi, siihen kiinni jätti.[369]

Kuin kasvit päällä maan–kun suuri valo
säteilee alas valoon yhtyneenä,[370]
mi loistaa takaa Kalain tähtimerkin–

ne pursuu, paisuu, sitten uudistaen
värinsä kukin, ennen kuin on Päivän
hevosekset päässeet toiseen tähtimerkkiin;

niin uudistui puu äsken paljas-oksa,
nyt väriin vaatehtihe himmeämpään
kuin ruusun, kirkkaampahan orvokkien.

Tajunnut tuota en, ei myös maan päällä
soi hymni, jota olennot nää lauloi;
säveltä sen en sietää loppuun voinut.

Jos voisin kertoa, kuink' uneen painoi
nuo silmät julmat Syrinx-immenn taru,[371]
nuo silmät, turmiokseen valvonehet;

kuin maalari, mi mallin mukaan maalaa,
kuvaisin, kuinka uuvahdin ma itse,
mut kuvatkoon, ken osaa, nukkumisen.

Heräjämisen hetkeen siirryn siksi
ja kerron, että unen hunnun kirkkaus[372]
repäisi, joku huus: »Mit' teet sa, nouse!»

Kuin nähdä omenapuun[373] kukkasia,
joist' enkeleill' on ilo ynnä juhlat
ijäiset taivahassa, saivat kerran

Johannes ynnä Pietari ja Jakob
ja toipuivat taas kuullessaan tuon sanan,
mi murtanut ol' unen raskahamman,[374]

ja harvenneeksi näkivät he seuran:
Elias poissa oli, poissa Moses
ja Mestarin myös vaatteet muuttunehet;

näin toinnuin minäkin ja näin tuon Hurskaan,[375]
mi mua saattoi puron äärtä pitkin;
kumartuneena ylitsein hän seisoi.

Ma kysyin arkana: »Miss' on Beatrice?»
Hän vastas: »Katso, alla puun hän istuu,
varjossa lehtein juuri puhjenneiden.

Näe seura myös, mi häntä ympäröipi;
muut ylös kanssa aarnikotkan nousi
viel' ihanamman laulun, soiton soiden.»

En tiedä, haastoiko hän muuta, sillä
jo eessä silmäini _hän_ seiso, joka
mun estänyt ol' aistimasta muuta.

Totuuden maalla[376] yksinään hän istui,
jätetty vaunuin vartiaksi, jotka
kaks-hahmo peto puuhun kiinni köytti.

Piiritti häntä parvi seitsen-neito[377]
käsissä kynttilät, nuo jotka varmat
etelän tuuliss' on ja pohjanperän.

»Asukas metsän täällä ollos hetki
ja sitten kanssain kansalainen Rooman,
sen, jonk' on ensi kansalainen Kristus.

Hyödyksi maailman, mi pahoin elää,
nyt katso vaunuja, ja mitä näet,
se kirjoita, kun palajat maan päälle!»

Beatrice näin. Ja minä, orja ollen
vain hänen käskyjensä, käänsin katseen
ja mielen, minne ihanainen tahtoi.[378]

Pimeestä pilvestä ei lyönyt tuli
niin rutto koskaan, saapuessa sateen
etäisimmästä ilmankartanosta,

kuin Juppiterin linnun[379] liitäväksi
näin alas puuhun, raadellen sen kuoren
ja kauniit kukkaset ja uudet lehdet.

Ja vaunuja hän voimain takaa iski;
ne taipuivat kuin laiva myrskysäässä,
jot' aallot kahtahanne keinuttavat.

Näin sitten kuinka vaunukoriin kettu[380]
sujahiti suurten voittovankkurien,
se näyttänyt ei ruokaa hyvää syöneen.

Mut rangaisten nyt hänen syynsä häijyt
pois hänet ajoi valtiattareni
niin nopsaan kuin luut kesti lihattomat.

Ja sitten sieltä, mistä ensin iski,
laskeusi kotka vaunun-istuimelle
ja jätti jälkehensä sulkasateen.[381]

Kuin sydämestä, joka vaikeroipi,
nyt ääni Taivahasta soi, mi sanoi:
»Voi, laivani, kuin sull' on huono lasti!»

Ja oli kuin maa auennut nyt oisi,
väliltä pyöräin lohikäärme[382] noussut,
mi purstollansa vaununpohjan puhkas.

Ja niinkuin ampiainen vetää taapäin

otansa, purston perettäin hän pohjaa
myös osan otti, vaipui syvyytehen.

Mi jäi, sen kuin maan hyvän heinä peittää
nuo peitti höyhenet, jotk' ehkä suodut
hyvässä, siveässä mieless' oli,

ja peittyi vaunut, peittyi pyörät kaksi,
ja vehmar, kaikki tuo niin nopsaan, että
kauemmin pitää suuta auki huokaus.

Rakennus pyhä,[383] muuttuneena siten,
ulotti päitä itsestään: yks kasvoi
kuhunkin kulmaan, kolme vehmarohon.

Kuin härjänsarvet oli jälkimmäiset,
mut muiden otsass' oli vain yks sarvi;
ei moista hirviötä nähty koskaan.

Niin varmana kuin linna kukkulalla
sen päällä istui portto[384] häpeemätön,
kuin silmät oli joka suuntaan alltiit.

Ja hänen vierellään, kuin ettei naista
häneltä vietäis, seisoi peikko[385] suuri,
he silloin tällöin toistaan suutelivat.

Mut kun tuo harhaileva, ahnas katse
minuhun kääntyi, julma rakastaja
kiireestä kantapähän ruoski häntä;

vihassa sitten, mustasukkaisena
irroitti hirviön ja kiskoi kanssaan
niin kauas, että metsä suojas minut

jo portolta ja kummitukseltakin.

Kolmasneljättä laulu

»_Deus, venerunt gentes_»[386] itkein alkoi
suloista virttä vuorotella naiset,
ja milloin kolme, milloin neljä lauloi.

Beatrice hellä, huokaavainen heitä
niin kuuli kalpeana, että surrut
enempi Maaria ei ristin alla.

Mut koska vaikenivat toiset neitseet,
hän nousi korkeana, kasvoiltansa
kuin tulenleimaus, ja sanat virkkoi:

»_Modicum, et non videbitis me,
et iterum_»[387] ah, siskot armahaiset,
modicum, et vos videbitis me»

Hän sitten eellään heidät käski käymään,
vain viittas seuraamahan mun ja Naisen[388]
ja Viisaan, joka joukkoon jäänyt oli.

Näin kulki eespäin, enkä usko, että
hän kymment' astunut ol' askeltakaan,

kun silmänsä hän iski silmihini

ja tyynnä hahmoltansa mulle haastoi:
»Nopeemmin riennä, että valmis olet
sa kuuntelemaan, jos ma kanssas puhun!»

Kun olin siinä, missä olla piti,
hän virkkoi: »Veli, miks et tohdi mitään
kysyä, vaikka kuljet vierelläni?»

Kuin joskus eessä esimiesten haastaa
on pakko liikaa kunnioittavaisten
eik' ääni lähde läpi hampainen,

niin kävi mun, mi sammalkielin loime
nyt lausumaan: »Madonna, tarpeheni
te hyvin tunnette ja niihin avun.»

Hän mulle: »Tahdon, että pelkos ynnä
häpeäs poistat, etkä enää puhu
minulle lailla miehen uneksivan.

Sa huomaa: kulho, jonka käärme särki,
ei ole, oli;[389] mutta tietköön syypää,
ett' Taivaan kosta ei torju mikään.

Jää iki ilman perillist' ei kotka,
mi heitti höyhenensä vankkureihin,
ne täten tehden hirviöks ja saaliiks.

Ma näen selvään, ja siks siitä kerron:
lähellä tähtimerkki on, mi antaa
viel' ajan maailmalle varman, vapaan.

Ja mies tuo _viisisataa viisitoista_,[390]
Jumalan ase, porton ahnaan tappaa
ja peikon, joka hänen kanssaan rikkoo.

Puheeni, himmeä kuin Temiin,[391] Sfinksin,
vain vähän sua vakuuttaa kentiesi,
kun noiden tapan kärkeensä se kätkee.

Pian tosiseikat todistaa ja päästää
tään pulman pahan, lailla vellamoiden,
mut ilman karjan taikka viljan vaaraa.

Sa huomaa: niinkuin sanat nää ma sanon,
ne kirjoita ja eläville kerro
elämän sen, mi juoksua on kuoloon.

Ja kun ne kirjoitat, sa muista, että
et salaa, millaisna puun nähnyt olet,
mi täällä ryöstetty on kaksi kertaa.[392]

Jokainen, ken sen heelmän, oksan ottaa,
hän työllä herjaisella loukkaa Luojaa,
mi pyhään luonut on sen palveluunsa.

Kun siitä söi ens sielu, vuotta viisi
tuhatta tuost' on tuska, kaiho soinut
Hänelle, joka syyn sen otti päälleen.

Sun henkes nukkuu, ellei huomaa, miksi
niin erikoisen korkeaks se kasvoi
ja miksi nuringpäin sen latva lautui.

Ja jos kuin Elsan[393] veet, ei turhat aatteet
ois mieltäs saartaneet sen muuttain, kuten
Pyramus[394] silkipuunsa, hekkumallaan,

monesta niin jo merkist' ymmärtänyt
puun tarkoituksen oisit siveellisen
ja Luojan mielen, kiellossaan vanhurskaan.

Mut koska nään sun järkes kivettyneen
ja käyneen kivenkarvaiseks, niin että
sanaini valkeus sun huikaisevi,

kuvina tahdon, vaikk' en kirjaimina,
tään että kanssas kantaisit kuin sauvaa
pilgriimi palmulehvin kierrettyä.»

Ma hälle: »Niinkuin leimasin lyö vahaan
sinetin vaihtumattoman ja lujan,
sananne aivoni nyt samoin leimaa.

Mut miks niin yli silmäkantamani
sananne ikävöity lentää, että
se katoaa, mit' enemmän ma katson?»

»Siks että huomaisit», hän virkkoi, »suunnan,[395]
jot' olet seurannut, ja oivaltaisit,
kuink' oppis soveltuu mun sanoihini,

ja näkisit, ett' eroo Luojan teistä
elonne niin kuin erotettu kauas
on maasta alhaisesta taivas korkein.»

Ma hälle vastasin: »En muista, että
ma oudoks oisin teille tullut koskaan,
ei tuosta mua omatunto soimaa.»

»Ja jos et sitä nyt sa jaksa muistaa»,
hymyillen virkkoi hän, »sa mielees johda,
ett' olet tänään Leten[396] vettä juonut.

Ja savusta jos todistaa voi tulen,
todistaa unhotus tuo juuri syypääks
sun tahtos, jännitetyn toisahanne.

Sanani totisesti tästälähtein
niin selvät olkohot kuin järjellesi
jäykälle niitä ilmoitella sopii.»

Hitaammin kulki kultaloistossansa
Aurinko kautta puolipäivä-piirin,
mi muuttaa paikkaa näkökulman mukaan,

kun seitsemän nuo neittä seisahtuivat–
kuin seisahtuu se, joll' on joukon johto,
jos tiellä outoa hän jotain äkkää–

äärelle metsän varjon kuolon-valjun,
min moista Alpein purot kylmät heittää
all' oksain mustien ja lehväin nuorten.

Ja oli kuin ois heidän eessään juossut
samasta lähteestä Euphrat ja Tigris,
eroten verkkaan, ystävällisesti.

»Oi kunnia, oi valkeus ihmisheimon!
Mit' on nää veet, jotk' alkuhettehestä
samana hersyy, haarautuu ja katoo?»

Sain vastaukseksi: »Mateldaa pyydä,
hän että selittäis sen sulle.» Lausui
nyt niinkuin se, mi syytä luotaan torjuu,

tuo kaunis Nainen: »Tään ja paljon muuta
sanonut hälle oon ja varma olen,
hält' ettei vienyt sitä Leten vesi.»

Beatrice näin: »Hält' ehk' on sielun silmät
huolesta suuremmasta sumentuneet,
mi usein uuvuttavi muiston kaiken.

Mut kas, Eunoë tuolla vieno virtaa;
vie sinne hänet, siellä virkistäös
voimansa voipunehet kuin on tapas.»

Kuin kursaile ei sielu ylväs, jalo,
vaan toisen tahdosta luo tahdon oman,
kun viittaus tuon vain on selvittänyt,

niin tarttui kätehein tuo kaunis Nainen,
läks liikkumaan ja Statiukselle virkkoi
hän lailla vallattaren: »Myötä tule!»

Lukija oi, jos kirjoittaa ois tilaa
minulla vielä, laulaisin ma juomaa[397]
suloista, jot' en kyllin juoda voinut.

Mut koska täydet ovat lehdet kaikki
mun aikomani tähän toiseen Lauluun,
ei taiteen lait mun salli laajentua.

Palasin luota pyhään lainehien
ja olin uudistunut, niinkuin nuortuu
puu nuori saatuansa lehdet uudet,

ja puhdas, altis nousemaan nyt tähtiin.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] »Meret julmat», Helvetin pimeys ja kauhut, joita näkemästä Dante Vergiliuksen opastamana nyt on tullut taas kirkkaan avoimen taivaan alle, Kiirastulen vuoren juurelle.

[2] Kalliope, yksi runottarista, ylevämmän (eepisen) laulurunouden edustaja.

[3] Thessalian kuninkaan Pieroksen yhdeksän tytärtä, jotka haastoivat runottaret kilpalaulantaan kanssaan, mutta hävisivät kilvan ja röyhkeytensä rangaistukseksi muutettiin harakoiksi.

[4] Ensi piiri = kuun piiri.

[5] Venus, tässä aamutähtenä.

[6] »Tähteä näin neljä». Nähtävästi Dante tarkoittaa tällä tähtisikermällä neljää kardinaalivyöhykettä (viisaus, oikeus, urhoollisuus ja kohtuullisuus). Ainoastaan ensimmäinen ihmispari on paratiisissa olonsa aikana, viattomuuden tilassa nähnyt sen loistavan. Maallisen paratiisin ajateltiin näet sijaitsevan Kiirastulen vuoren huipulla.

[7] Ukko on Cato Utikalainen, joka surmasi itsensä vuonna 46 eKr. (ks. S. 8, s. 5.) päästäkseen näkemästä Rooman tasavallan kukistumista Caesarin voiton jälkeen. Itsemurhaajana ja pakanana hänen olisi pitänyt olla Limbuksessa, Helvetin esipihassa, mutta Dante kunnioitti suuresti Catoa hänen miehekkäitten hyveittensä takia ja asetti hänet sen vuoksi sopivana miehenä Kiirastulen vuoren vartijaksi. Viimeisellä tuomiolla, jolloin sielut jälleen saavat kirkastetut ruumiinsa ja puhdistuminen kiirastulella lakkaa, Catokin pääsee nauttimaan taivaan riemusta.

[8] »Nainen», Beatrice, Danten nuoruuden lemmitty, joka runoelmassa edustaa korkeinta, jumalallista viisautta ja armoa.

[9] Martia, Caton puoliso, joka Vergiliuksen ja muiden kanssa, joiden ainoana syntinä on ollut uskon puute, asustaa Limbuksessa.--Minos, manalan tuomari, tuomitsee ainoastaan niitä, joiden olinpaikka on Limbuksen alapuolella.

[10] »Virran pahan», Akeronin, tuonelan joen.

[11] Danten tunnustus: hän ei tunne itseään täysin vapaaksi kateudesta, mutta enemmän ylpeyden, alemman piirin syntiin syypääksi.

[12] Kaisla, nöyryyden ja kärsivällisyyden vertauskuva.

[13] »Ensi vartia», enkeli, joka vartioi pääsyä vuoren ensimmäiseen puhdistuspiiriin.

[14] Danten Kiirastuli on korkea, kartion muotoinen vuori, joka sijaitsee pyöreällä, kaislojen ympäröimällä saarella. Saaren ajateltiin olevan ainoa maa läntisellä pallonpuoliskolla. Itse vuori, alhaalta jyrkempi, ylhäältä loiva, on jaettu seitsemään yönä kiertävään penkereeseen eli piiriin, jotka vastaavat katolisen opin seitsemää kuolemansyntiä, ylpeyttä, kateutta, vihaa, (henkistä) laiskuutta, ahneutta, mässäystä ja lihan himoa.

[15] Helvetin huuruista ja hänen omista kyyneleistään.

[16] Vihjaus Odysseukseen, joka ei koskaan palannut.

[17] »Tuon toisen», Caton.

2. laulu

[18] Dante olettaa, että Kiirastulen vuori ja Jerusalemi ovat toistensa antipodit, joten niillä on yhteinen horisontti, ja kun aurinko laskee Jerusalemissa on Kiirastulen vuorella auringon nousu. Ganges-virralla, joka Danten maantieteen mukaan sijaitsee 90 astetta Jerusalemistä itään, on keskiyö. Vaa'an tähtikuvio kulkee tällöin meridiaanin poikki, mutta syksyn alussa, kun yö tulee pitemmäksi, »kun voittaa», »putoaa se sen kädestä»--joutuu päivällä auringon kanssa taivaalle ja on näkymätön.

[19] Daavidin 114:n psalmin alkusanat »Kun Israel Egyptistä läksi», sovitettuina tässä niitä sieluja varten, jotka pelastettuina maallisesta orjuudesta pyrkivät vapautta kohti.

[20] Casella, firenzalainen laulaja ja säveltäjä, Danten ystävä, joka kuoli paljon ennen vuotta 1300. Casella selittää etteivät kaikki pelastetut sielut pääse heti kuolemansa jälkeen kiirastuleen. He

kokoontuvat silloin tosin Tiberin alajuoksun varrelle, mutta laivuri ei ota heitä kaikkia veneeseen: syyllisyytensä mukaan heidän täytyy odottaa lyhempi tai pitempi aika rannalla.

[21] Vuoden 1300 alussa, kolme kuukautta ennen kyseessä olevaa päivää antoi paavi Bonifacius panna toimeen riemujuhlat. Niiden mukana tuli muutamia anejulistuksia, jotka kumosivat ajalliset rangaistukset ja helpottivat pääsyä kiirastuleen.

[22] »Amor, che nella mente mi ragiona», näin alkaa yksi Danten kauneimpia canzoneja, johon Casella luultavasti sävelsi musiikin.

3. laulu

[23] Järki, oman syyllisyyden tunne, ajaa meitä puhdistukseen ja parannukseen, jota Kiirastulen vuori merkitsee.

[24] »Erhe pienin», se vielä maallinen halu, joka oli houkuttellut häntä kuuntelemaan Casellan laulua.

[25] Vergilius kuoli Brindisissä, mutta keisari Augustus antoi kaivaa hänen luunsa haudasta ja viedä ne Napoliin.

[26] Danten käsityksen mukaan taivaan muodosti yhdeksän päällekkäin kerrostuvaa, läpinäkyvää kaarta, jotka eivät pimitä toistensa tähtien valoa.

[27] Skolastiikka erottaa kaksi tietämisen lajia, »scire quia», tietää, että jokin seikka on, ja »scire propter quid», tietää, minkätähden jokin seikka on.--Jos me siis olisimme voineet nähdä (tietää) kaiken, eivät esivanhempamme olisi langenneet syntiin eikä Sanan lihaksi tuleminen olisi ollut tarpeen.

[28] Leric ja Turbia merkitsevät Genovan lahden ääripisteitä, Leric Genovasta itään, Piazza-lahden rannalla, Turbia lännen puolella, Monacon lähellä.

[29] Niiden sieluja, jotka ovat kuolleet kirkon kiroissa eivätkä vielä pääse varsinaiseen kiirastuleen.

[30] Manfred, Fredrik II:n poika, Sisilian kuningas, hohenausti, joka kuoli Beneventossa vuonna 1266, taistelussa Anjoun Kaarle vastaan. Hänen ruumiinsa haudattiin Beneventon sillan korvaan ja ranskalaiset sotilaat rakensivat kiviröykkiön sen päälle. Mutta Cosenzan arkkipiispa kaivautti ruumiin haudasta ja käski heittää sen Verde-joen rannalle, jottei se lepäisi kirkolle kuuluvassa maassa.

[31] Manfredin kaunis tytär oli Constanza, Pietari Aragonialaisen puoliso, Fredrikin ja Jaakon, Sisilian ja Aragonian kuninkaitten äiti.

[32] »Muut jos toisin haastaa», nimittäin, että hän pannaan julistettuna olisi kadotettujen eikä pelastettujen parissa.

[33] Ilman kirkollisia juhlamenoja (koska hän kuoli paavin kiroissa).

4. laulu

[34] Platonikot opettivat, että ihmisessä on kolme itsenäistä, eritoimintoista sielua, joilla on paikkansa eri ruumiinosissa.

[35] Noli, kaupunki Genovan lahden rannalla.

[36] San Leo, kaupunki Urbinon herttuakunnassa. Bismantova, korkea vuori

Lombardiassa Modenan tienoilla.

[37] Ensimmäinen kiirastulen vuoren ensimmäisestä horisontaalisesta piiristä.

[38] Castor ja Pollux, Kaksosten tähtikuvio. Jos se olisi ollut auringon, »suuren kuvastimen» seurassa, merkitsee: jos oltaisiin kaksi kuukautta tuonnempana ajassa, joksi nyt oletetaan kevätpäivän tasauksen aikaa.

[39] Koska Ptolemaioksen järjestelmän mukaan auringon paikka maasta katsoen oli kuun, Merkuriuksen ja Venuksen yläpuolella ja Marsin, Saturnuksen ja Jupiterin alapuolella.

[40] Phaeton, auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran auringon vaunut ajettavikseen, muttei osannut ohjata, vaan oli vähällä polttaa maan, jolloin Zeus surmasi hänet salamalla.

[41] Belacqua Firenzestä oli taitava kitarojen ja luuttujen valmistaja, mutta »ylen laiska ihminen sekä maallisissa että henkisissä asioissa».

[42] Niiden, jotka olivat viivytäneet katumuksentekoaan kuolinhetkeensä asti, täytyy odottaa elämänsä pituisen ajan ennen kuin he pääsevät puhdistumaan.

[43] Koska Kiirastulen vuorella, jonka oletetaan sijaitsevan Tyynessä valtameressä Etelä-Amerikan ja Australian välillä, on nyt keskipäivä, täytyy Jerusalemissa olla keskiyö ja Marokossa yö.

5. laulu

[44] »Alemman tuon», Danten, joka kulki Vergiliuksen takana ylös vuorta.

[45] Nämä ovat niiden sieluja, jotka ovat saaneet surmansa väkivaltaisesti saamatta synninpäästöä, mutta kuollessaan vielä katuneet ja antaneet anteeksi vihamiehilleen.

[46] Miserere, Daavidin 51. psalmi: »Armahda minua, Jumala».

[47] »Voi hyödyttää», kehoittamalla heidän maan päällä olevia omaisiaan ja sukulaisiaan esirukouksiin heidän puolestaan.

[48] Puhuja on Fanosta kotoisin oleva Jakob del Cassero, joka toimiessaan Bolognan podestana (1297) joutui rajakreivi Azzo III Esteläisen vihoihin, kun tämä halusi anastaa Bolognan. Azzo surmautti Casseron hänen oleskellessaan pari vuotta myöhemmin Padovassa, Oriacon luona.

[49] Maa, jota tarkoitetaan, on Marc Antona, jossa Fano sijaitsee.

[50] »Antenorin poikain», padovalaisten, joiden kaupungin troijalaisen Antenorin kerrotaan perustaneen. Antenor taas oli tarun mukaan isänmaanpetturi, joka kavalsi Troijan kreikkalaisille. [51] Mira, kaupunki Brenta-joen varrella, Padovasta hiukan itään.

[52] Buonconte, Helvetin XXVII laulussa mainitun kreivi Guido da Montefeltron poika. Hän kaatui Campaldinin luona vuonna 1289 taistellessaan Arezzon ghibelliinien kanssa Firenzen guelfejä vastaan. Hänen ruumistaan ei löydetty taistelukentältä. Giovanna, hänen puolisonsa ei liene siitä välittänyt eikä myöskään huolinut toimittaa sielunmessua hänelle.

[53] Luostaritalo, Camaldolin luostari.

[54] Siinä, missä Archiano laskee Arno-jokeen.

[55] Danten aikana uskottiin pahojen henkien voivan synnyttää myrskyjä ja muita luonnonilmiöitä.

[56] Pratomagno, nykyään Pratovecchio, erottaa Arnon laakson Gasentinosta.

[57] »Kymiin kuninkaalliseen», Arno-jokeen.

[58] Pia Guastelloni, jalo sienalaisnainen, toisissa naimisissa varakkaan aatelismiehen Nello della Pietran kanssa. Nello epäili vaimoaan aviorikoksesta ja surmautti hänet eräässä linnassaan Maremmassa, huhun mukaan paiskauttamalla hänet ikkunasta.

6. laulu

[59] Benincasa, Arezzosta kotoisin oleva oikeusoppinut 1200-luvun loppuvaiheilla. Hän antoi Sienan podestana tuomita kuolemaan ja mestauttaa muutamia rosvoritareita, jonka jälkeen Ghino di Tacco, yhden mestatun veli surmasi hänet.

[60] Tarkoittanee firenzelaista Giacco de' Tarlatia joka joko paetessaan tai ajaessaan takaa joutui Arno-jokeen ja hukkuu.

[61] Fredrik Novello, toscanalainen, kreivi Guido Novellon poika, jonka jokin vihamies surmasi vuonna 1291. Eräissä vanhoissa kommentteissa sanotaan: »Hän oli hyvä mies, sentähden Dante hänet mainitsee».

[62] Pisan mies, Farinata de' Scornigiani, joka surmattiin 1200-luvun lopulla. Joidenkin tietojen mukaan hänet murhasi kreivi Ugolino, josta puhutaan Helvetin XXXIII laulussa.

[63] Marzucco, edellämainitun Farinatan isä, jonka tiedetään vuonna 1287 ruvenneen fransiskaanimunkiksi. Poikansa murhan jälkeen kerrotaan hänen kehoittaneen sukuja sovintoon, jopa suudelleen murhaajan kättä. Toisten mukaan hän kuuluu miehekkäästi astuneen poikansa murhaajan kreivi Ugolinon eteen ja taivuttaneen tämän sallimaan haudata murhatun. [64] Pier dalla Broccia, Ranskan kuninkaan Filip III:n kamariherra ja suosikki 1270-luvulla. Kuningatar Maria Brabantilainen syytti häntä petoksesta ja hirtätti hänet.

[65] Tarkoittanee säettä Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa: *Desine fata deum flecti sperare precando*—Älä toivo voivasi rukouksin muuttaa jumalten päätöstä.

[66] Sordello, kuulu mantovalainen trubaduuri, joka 1200-luvulla runoili provencen kielellä.

[67] Keisari Justinianuksen aikana (527-565) pääsi roomalainen oikeus korkeimpaan täydellisyyteen. Sentähden Justinianus oli Dantelle lainsäädännön ja laillisuuden esikuva anarkismia vastaan.

[68] »Antakaa keisarille, mikä keisarin on».

[69] »Hepo», Italia.

[70] Keisari Albert I, habsburgilainen, jonka hänen veljenpoikansa surmasi vuonna 1308. Hänen isänsä oli Rudolf Habsburgilainen, jota Dante soimaa siitä, että hän oli lyönyt laimin roomalaisen keisarin velvollisuudet ja jättänyt Italian ilman hallitusta puolueriitojen uhriksi.

[71] »Valtakunnan yrittäjä», Italia.

[72] Italialaisia aatelissukuja.

[73] Santaflora, muuan Sienan seudulla sijaitseva linna, jonka omistajat olivat riidassa sienalaisten kanssa.

[74] Luultavasti Marcellus, joka asettui Caesaria vastaan.

[75] Viitanee siihen, että puolueet usein vuorottain karkoittivat toisensa kaupungista.

7. laulu

[76] Helvetin esipiha, Limbus, jossa pakanat ja kastamattomat lapset oleskelivat. He eivät tunteneet kristillisiä eli ns. teologisia hyveitä, mutta harjoittivat kyllä omia moraalisia hyveitään.

[77] Salve Regina, kirkollinen hymni neitsyt Marialle.

[78] Ottokar, Böömin kuningas (1253-1278) oli Rudolf Habsburgilaisen vastustaja, mutta joutui pian alakynteen. Danten arvostelu Ottokarista ja hänen pojastaan Venzel IV:stä näyttää perustuvan vääriin huhuihin heidän kunnostaan. Venzelin hallitusta (1278-1305) pidetään yleensä parempana kuin Ottokarin.

[79] »Nykänenä», Filip III Rohkea, Ranskan kuningas (1270–1285). Hän puhuu Navarran kuninkaan Henrik III:n Paksun kanssa, joka oli Danten vihaaman Filip Kauniin appi. Sodassa Pietari III:ta Aragonialaista vastaan täytyi Filip III:n paeta, koska hänen laivastonsa oli lyöty. Hän kuoli tällä pakoretkellä Perpignanissa.--Kumpikin on murheissaan Filip Kauniista, joka oli edellisen poika, jälkimmäisen vävy. [80] »Vankkavartinen», Pietari III Aragonialainen, Manfredin vävy, joka riisti Ranskalta jälleen Sisilian. Hän kuoli vuonna 1285. »Suurinokkainen» on Anjoun Kaarle, Napolin kuningas, jota paavi käytti tuhoamaan Hohenstaufien keisarihuonetta. Se että Dante, joka oli Hohenstaufien suuri ihailija, asettaa hänet Kiirastuleen eikä Helvettiin, johtunee siitä, että Dante näki hänen hallitsijaniminöisöuksissään ja tavoissään lieventäviä asianhaaroja.--Huomattava on myös kuinka entiset vihamiehet kuten Rudolf ja Ottokar, Pietari Aragonialainen ja Anjoun Kaarle täällä seurustelevat ystävällisessä sovussa--merkki siitä, että kaikki riidat ovat täällä tauonneet

[81] Alfons I Aragonialainen, Pietarin vanhin poika ja seuraaja vuonna 1285. Hän kuoli 20-vuotiaana vuonna 1290. Dante suosi häntä, kun taas Pietarin kaksi muuta poikaa, Jaakob ja Fredrik olivat hänelle vastenmielisiä. Nämä kyllä perivät isänsä valtakunnan, mutta eivät sitä mikä oli parasta, isän avuja.

[82] Samoin kuin Jaakobin ja Fredrikin kohdalla Pietari III:n suku oli huonontunut, samoin oli Anjoun Kaarlen seuraajien Kaarle II:n ja Provençen kreivin Raimundin kohdalla asian laita.

[83] Constanzan mies, ks. S. 21, s. 4 ja seur.

[84] Margaretan ja Beatricen, kreivi Raimundin tyttären puolisoit olivat Ranskan kuningas Ludvig IX ja Anjoun Kaarle.

[85] Henrik III, Englannin heikko ja hurskasmielinen kuningas, joka kuoli 1272. Hänen urhealla pojallaan Edvard I:llä (1272-1307) on maineikas sija Englannin historiassa.

[86] Vilhelm, Monferraton rajakreivi oli sotainen ghibelliinipäällikkö, mutta joutui vankeuteen koettaessaan pitää kurissa Alessandrian

kaupunkia. Hän kuoli vankilassa 1292. Hänen tappionsa johdosta joutuivat hänen omistamansa maat Monferrato ja Canavese (Pon varrella) kärsimään.

8. laulu

[87] Kirkollisen hymnin alkusanat: »Ennenkuin valot sammuvat rukoilemme me sinua».

[88] Enkelit ovat paratiisin vartijoita, keruubeja. Heidän miekkansa merkitsee Jumalan vanhurskautta, mutta niiden kärjet ovat hänen armonsa katkaisemat. Niitä ei ole tarkoitettu hyökkäykseen, vaan ainoastaan puolustukseen.

[89] Pisalainen Nino Visconti, Helvetissä mainitun kreivi Ugolinon tyttärenpoika, oli jonkun aikaa Galluran kihlakunnan tuomarina Sardiiniassa. Hänet karkoitettiin myöhemmin guelfinä Pisasta ja hän otti sitten Firenzen ja Luccan guelfien kanssa osaa eri sotaretkiin kotikaupunkiaan vastaan. Kuoli vuonna 1296.

[90] Johanna, Ninon tytär.

[91] Ninon leski Beatrice d'Este, meni uusiin naimisiin milanolaisen Galeazzo Viscontin kanssa vuonna 1300. Tässä avioliitossa häntä kohtasi joukko onnettomuuksia, mm. maastakarkoitus 1302-11, eikä hänen suhteensa mieheensä liene ollut kovin hyvä.--Viscontin suvun vaakunassa oli kuvattuna käärme, Galluran vaakunassa kukko.

[92] Neljä tähteä, neljä kardinaalivyettä. Kolme tähteä, kristilliset hyveet.

[93] Konrad Malaspina nuorempi, Valdimagran rajakreivi. Valdimagra on laakso Luccan ja Genovan välillä. Dante tunsu Malaspinan vain maineelta.

[94] Malaspina-suvun ylistys johtunee siitä, että Dante sai maanpakonsa (1306) aikana nauttia tämän talon vieraanvaraisuutta, luultavasti Moroello Malaspinan luona, jolle Danten kerrotaan omistaneen Kiirastulensa.

[95] »Pahan päämies», paavi Bonifacius VIII.

[96] Tässä ja seuraavissa säkeissä Konrad Malaspina ennustaa Danten maanpaon, seitsemän vuotta vuodesta 1300 laskien, jollei Jumalan oikeus päätä toisin.

9. laulu

[97] Titone oli tarun mukaan aamuruskon, Auroran puoliso. Mutta koska tässä on kysymys yön tulosta lienee Dante, kuten monet otaksuvat, tarkoittanut Titonen jalkavaimolla sitä sarastusta, joka näyttäikse ennen kuun nousua.

[98] Kylmä eläin, Skorpioni, jota sanotaan kylmäksi joko siksi että se on kylmäverinen eläin tai siksi, että aurinko vasta myöhään syksyllä on Skorpionin tähtikuviossa.

[99] Yön askel = tunti.

[100] Kaikki viisi: Dante, Vergilius, Sordello, Nino ja Konrad Malaspina.

[101] Viittaus onnettoman Proknen taruun; jumalat muuttivat hänet pääskyseksi.

[102] Aamu-unien uskottiin yleensä toteutuvan.

[103] »Tulen kotiin», tulen piiriin, jonka senaikuinen fysiikka sijoitti maan ja kuun piiriin välille. [104] Kentauri Keiron kasvatti Akilleusta Thessaliassa, mutta kun puhkesi Troijan sota, jossa Akilleuksen ennustuksen mukaan piti kaatuman, hänen äitinsä vei hänet unessa Skyros-saarelle ja puki tytöksi. Odysseus keksi hänet kuitenkin ja vei Troijaan.

[105] Lucia, Jumalan ilmoittava armo. Dante näki unessa Lucian kotkan hahmossa.

[106] Kolme porrasta merkitsee katumuksen kolmea astetta: ensimmäinen aste on itsensä (oman syyllisyytensä) tuntemus; toinen on katuva sydämen masennustila; kolmas merkitsee katumusvalmiutta hyvityksen (hyvien tekojen) kautta.

[107] »P:tä seitsemän», katolisen kirkon seitsemän kuolemansyntiä, jotka yksi kerrallaan pestään pois Kiirastulen vuoren seitsemässä piirissä. P = latinan peccatum (synti) -sanan alkukirjain.

[108] Skolastiikan mukaan on taivaan valtakunnan avaimia kaksi: toinen, hopeinen avain merkitsi taitoa erottaa arvoton arvottomasta (scientia discemendi), toinen, kultainen Kristuksesta lähtevää valtaa vapauttaa tai tuomita kadotukseen (potestas judicandi).

[109] Tarpeian vuorella (Capitoliumilla) säilytettiin Rooman valtion aarteita. Caesar antoi murtaa auki aarrekamarin huolimatta tribuuni Metelluksen urhoollisesta vastustuksesta. Lucanuksen mukaan kumahti koko vuori tällöin raskaan oven jysähdyksestä.

[110] Ns. Ambrosiuksen kiitosvirsi: »Me kiitämme sinua, Jumala...».

10. laulu

[111] Polykletus (Polykleitos), kuuluisa kreikkalainen kuvanveistäjä, syntynyt n. 480 eKr.

[112] Enkeli Gabriel, joka ilmoitti Marialle, että tämä oli synnyttävä Vapahtajan.

[113] »Nainen», Neitsyt Maria, joka tunnustautuu Jumalan piiiaksi (Ecce ancilla dei).

[114] Ks. 2. Samuelin kirja 6:6-7.

[115] »Psalmin-seppo», kuningas Daavid. Vrt. 2. Sam. 6:14.

[116] Mikhal, Saulin tytär, Daavidin puoliso. Vrt. 2. Sam. 6:16.

[117] Tarina siitä, kuinka keisari Trajanus keskeytti sotaretkensä siksi, kunnes oli kostanut erään köyhän lesken pojan surman, esiintyy Paavali Diakonilaisen kirjoittamassa Gregorius Suuren elämäkerrassa. Kerrotaan lisäksi, että kun paavi Gregorius kulki kerran Forum Trajanumin yli, hänen mieleensä muistui tuo tarina ja rukouksen voimalla hän sai hyvän keisarin vapautetuksi Helvetistä.

[118] Tässä piirissä katuva ylpeät. Heidän rangaistuksensa on heidän synneillensä vastakkainen. Nöyrässä, kyyryssä asennossa kulkien he tuntevat kuinka vähän heillä oli maailmassa ylpeilemisen syytä.

11. laulu

[119] Humbert I. Omberto Aldobrandeschi, Santafiren kreivi, jonka ylpeys herätti sienalaisissa sellaisen vihan, että he surmauttivat hänet Campagnaticon linnassa 1259.

[120] Oderisi, kuuluisa miniatyyrimaalari Agubbiosta (Gubbiosta) oli Danten ja Giotton ystävä. Benvenuto Imola kertoo, että hän oli omasta taiteestaan niin ylpeä, että ylenkatsoi muita taitelijoita. »Enluminer» (it. miniare), taito maalata vesiväreillä norsunluulle tai pergamentille. Vähän myöhemmin esiintyvää Franco Bolognalaista pidetään yleensä Oderisia etevämpänä.

[121] Cimabue ja Giotto, kuuluisia Danten aikaisia taidemaalareita.

[122] Edellinen Guido lienee Guido Cavalcanti (kuollut v. 1302), aikansa huomattavimpia runoilijoita. Hänet voitti Guido Guinicelli Bolognasta (eli vuosina 1230-1276), uuden koulun (dolce stil nuovon) edelläkävijä, joka kuoli maanpaossa. Miehellä, joka voittaa molempien kunnian Dante tarkoittaa ilmeisesti itseään.

[123] Provenzan Salvani, mahtava sienalainen porvari 1260-luvulla, johti ghibelliiniläisen Sienan joukkoja Montapertin taistelussa, jossa Firenzen guelfit kärsivät verisen tappion. Vuonna 1269 hän joutui firenzelaisten käsiin ja muuan hänelle vihamielinen sienalainen surmasi hänet.

[124] Anjoun Kaarle oli ottanut erään Salvanin ystävän vangiksi. Kun Kaarlen vaatima lunastussumma oli liian korkea Salvanin maksaa, Salvani kerjäksi Sienan torilla kokoon vaaditun summan.

[125] Viittaa Danten maanpakolaisuuteen, jolloin hänen itsensä oli turvaututtava toisten hyväntahtoisuuteen.

12. laulu

[126] Tässä seuraavat kuvat ovat esimerkkejä rangaistusta ylpeydestä: saatana, joka syöksyy alas taivaasta; satakätinen Briareus (gigantti), joka soti Jupiteria vastaan ja jonka Jupiter antoi salamansa sinkauttaa manalaan; muita gigantteja Olympian jumalten voittamina; Nimrod Baabelin tornin juurella; Niobe neljäntoista lapsensa keskellä, joista hän ylpeili ja jotka jumalat kostoksi surmasivat; Saul Gilboan vuorilla, joista Daavid lauloi: »älköön tulko kastetta eikä sadetta teidän päällenne»; Arakne hämähäkiksi muutettuna, koska hän rohkeni kehruussa kilvoitella Minervan kanssa; Rehabeam, joka ruoskien sijasta tahtoi kurittaa kansaa skorpioneilla ja jonka kapinan noustua täytyi paeta (1 Kun. 12:11 ja 18.); Alkmeon, joka tappoi äitinsä Eriphylen, koska tämä kaulavijojen takia oli antanut ilmi puolisonsa Amphiaroksen; Sanherib, jonka hänen poikansa tappoivat Niniven temppelissä (2. Kun. 19:37); skytytiläiskuningatar Tomyris, joka voitettuaan Kyyroksen pisti tämän poikkihakatun pään ihmisverellä täytettyyn nahkasäkkiin; Holoferneen pakeneva sotajoukko päällikkönsä päätön ruumis mukanaan (Juuditin kirja 13).

[127] »Päivän kuudes piika», kuudes tunti auringonnoususta laskettuna, siis tässä keskipäivä.

[128] Dante vertaa polkua, joka johtaa hänet ensimmäisestä piiristä toiseen nykyään hävinneihin portaihin, jotka lähellä »hyvin hallittua paikkaa» (ivallisessa mielessä Firenzeä) johtivat Ponte Rubacontelta San Miniaton vuorikirkkoon.

[129] »Autuaita ovat hengessään köyhät», Kristuksen vuorisaaman ensimmäiset sanat sovitettuna ylpeyden synnistä puhdistuneille. Joka kerta siirryttäessä piiristä toiseen mainitsee Dante jonkin vuorisaaman autuaaksijulistuksista, joka on vastakkainen taakse jääneen piirin

synnille.

13. laulu

[130] Lyijyntumma väri merkitsee kateuden syntiä.

[131] »Heillä ei ole viiniä», Marian sanat Kaanan häissä.

[132] »Orestes olen», viittaus Oresteen ja Pyladeksen uhrautuvaiseen ystävyYTEEN. Kun Pyrrhos tahtoi rangaista Orestesta, Pylades ilmaisi itsensä Oresteeksi, mutta samassa astui Orestes esiin ja huusi: »Minä olen Orestes».

[133] »Päähän sovituksen polun», kateuden piirin uloskäytävään.

[134] Kateelliset saavat tuta rangaistuksen silmissään, koska he ovat kierosti katselleet toisten onnea.

[135] »Toden kaupungin», taivaan.

[136] Saphia, muuan arvossapidetty sienalainnainen. Hän eli maanpaossa kun Sienan ghibelliinit kärsivät vuonna 1269 vaikean tappion. Linnassaan Pigeziossa, joka oli lähellä taistelukenttää, kerrotaan hänen seuranneen kamppailua ja iloinneen suuresti sienalaisten tappiosta. Sentähden Dante vertaa häntä hupsuun mustarastaaseen, joka tammikuussa kun ilma tuli leudoksi huudahti: »Talvi on ohitse, minä en pelkää sinua enää, Jumala!»

[137] Pier Pettinagno (Pettinajo), hurskas sienalainen erakko, jota jo eläessään kunnioitettiin pyhimyksenä.

[138] Talamone, linna ja satama Maremmassa, jonka hankittuaan sienalaiset vuonna 1305 yrittivät perustaa mahtavan merivallan. Paikka oli kuitenkin niin epäsuotuisa, että yritys raukesi. Suuret rahasummat olivat menneet hukkaan ja monet ihmiset, mm. monet sienalaiset amiraalit menettäneet henkensä.

[139] »Dianaa etsein». Toinen typerä teko, josta Dante syyttää sienalaisia, oli seuraava: kaupungin alitse piti juokseman muuan Diana-jumalattarelle pyhitetty lähde. Sienalaiset tahtivat löytää sen ja uhrasivat suuria summia kaivaustöihin, toisin sanoen pelkkään satuun.

14. laulu

[140] »Vuo pieni», Arno-joki, joka saa alkunsa Falteronen vuorelta Apenniineilta ja laskee n. 120 ital. peninkulman päässä alkulähteestään mereen. Firenze on Arnon varrella.

[141] Kirke muutti Odysseuksen seuralaiset sioiksi.

[142] »Röhkysiat» (ital. porci), Casentinossa, Arnon alkujuoksun varrella olevan Porciano-linnan omistajat, jotka olivat kuuluja eläimellisestä ahmattiudesta. Danten kerrotaan istuneen vankina mainitun linnan tornissa.

[143] »Piskit pienet», Arezzon porvarit. Vaikka Arezzo oli Toscanan vähemmän mahtavia kaupunkeja, sillä oli kuitenkin huomattava osuus ghibelliinipuolueen riidoissa guelfien kanssa.--Arno, jota Dante vertaa tässä koiraan, kääntää Arezzon kohdalla ikäänkuin halveksuen suuntaansa.

[144] »Sudet», firenzeläiset, joita Dante usein soimaa ahneudesta.

[145] »Ketut», viekkaat pisalaiset.

[146] Brettinorolainen Guido del Duca puhuu Rinieri da' Calbolin kanssa. Jälkimmäisen sanotaan olleen Parman podestana vuonna 1252. Hänen pojanpoikansa Fulcieri da'Calboli oli podestana Firenzessä («metsässä turman»), jossa hän voitokkaan mustan puolueen lahjomana otatti vangiksi ja julmasti surmautti useita valkeita.

[147] »O ihmisheimo...». Tämä kysymys selitetään seuraavassa laulussa, s. 91-92.

[148] Jaloluontoisia, anteliaita romagnalaisia 1200-luvulla. [149] Fabbro Lambertaccio Bolognasta, toisten mukaan seppä, toisten sotilas.–Bernardino Fosco Faerzasta, talonpojan poika, mutta viisautensa ja miellyttävien puheittensa tähden suuresti arvostettu.

[150] Anteliaita ja arvossa pidettyjä aatelissukuja Brettinoron kaupungissa Romagnassa. 1200-luvun lopulla kaupunki menetti jaloimmat sukunsa (ks. S. 87, s. 7-9). Traversarit ja Anastagit loistivat Ravennassa.

[151] Romagnan kaupunkeja, joilla siihen aikaan oli omat kreivinsä.

[152] Mainardo Pagani, Imolan ja Faenzan herra, jota kavaluutensa ja pahuutensa takia kutsuttiin »piruksi». Kuoli v. 1302.–Ugolino de'Fantoli, tunnettu hyvydestään, viisaudestaan ja urhoollisuudestaan.

[153] Kainin sanat (I Moos. 4:14).

[154] Aglauros, tarun mukaan ateenalaisten kuninkaan Erechteusin tytär. Kadehti sisartaan, jonka Mercurius tahtoi ottaa puolisoikseen, jonka tähden hänet muutettiin kiveksi.

15. laulu

[155] Auringonlaskuun oli vielä kolme tuntia aikaa, kello oli siis noin kolme iltapäivällä ja samaan aikaan oli Italiassa keskiyö.

[156] »Autuaita ovat laupiaat» (Matteuksen evankeliumi 5:7).--»Iloitse, ken voit», vrt. Matteuksen evankeliumi 5:12. »Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkkanne on suuri taivaassa».

[157] Lempeyden ja sovituksen esimerkkejä: Maria tapaa temppelissä kadonneen Jeesuslapsen etsittyään häntä Johanneksen kanssa kolme päivää (Luuk. 2:48); Peisistratos, Ateenan lempeämielinen tyranni hylkää puolisonsa pyynnön, että hän kostaisi nuorelle kreikkalaiselle, joka oli julkisesti suudellut heidän tyttärtään; Pyhä Stefanus rukoilee vihollistensa puolesta, jotka kivittävät häntä.

[158] Poseidon ja Athene kiistelivät siitä kumman nimen kaupunki oli saava. Poseidon lahjoitti kaupungin asukkaille hevosen, mutta öljypuu, joka oli Athenen lahja, ratkaisi riidan Athenen hyväksi.

[159] Savu, jonka runoilijat näkevät, peittää seuraavan piirin, jossa vihan synnistä puhdistutaan.

16. laulu

[160] Agnus Dei--Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin. Joh. ev. 1:29.

[161] Marcus Lombardialainen, joidenkin mukaan syntynyt Venetsiassa, oli arvossa pidetty hovimies, antelias, mutta pikavihainen.

[162] »Sen mitä kuullut oon»--mitä Guido del Duca oli 14. laulussa

sanonut hyveen häviämisestä maailmasta.

[163] Taivas, so. tähtien vaikutus antaa ihmisten--vaikkei kaikkien--teoille ensi sysäyksen, mutta se ei tee tyhjäksi tahdon vapautta. Tahdolla on kunkin taisteltava pahan viettelystä vastaan. Jos siinä voittaa, niin korkeampi voima, Jumalan myötävaikuttava armo luo ihmiselle sielun, joka on tähtien vaikutuksesta vapaa. Alusta pitäen tämä sielu pyrkii siihen, mikä tuottaa sille huvia ja onnea, mutta se voi erehtyä oikeasta päämäärästä ellei mikään ole sitä ohjaamassa.

[164] »Totuuden kaupunki», taivas (pyhäin yhteys); sen »torni» on Jumala.

[165] Tämä vertaus kohdistunee siihen, että Mooseksen lain mukaan pidettiin puhtaina (syötävinä) ainoastaan niitä eläimiä, jotka märehivät hyvin ja »hajoittavat» sorkkansa. Dante siis vertaa paavia (esipaimenta) saastaisiin eläimiin.

[166] »Kaksi Aurinkoa», paavi ja keisari.

[167] Tarkoittaa Lombardiaa ja Romagna, joissa ennen keisari Fredrik II:n ja paavin välisiä riitoja vallitsivat kuntoja hyveet.

[168] 1) Konrad da Palazzo Bresciasta oli niin arvossapidetty, että monet kaupungit valitsivat hänet podestakseen, Siena v. 1279. 2) Gerhard Camminolainen, Trevison oikeamielinen herra, Toscanassakin tunnettu nimellä »hyvä Gerhard». 3) Guido da Castello, rehellisyydestään, viisaudestaan ja anteliaisuudestaan tunnettu porvari Reggiossa.--Ranskalaiset kutsuivat siihen aikaan kaikkia italialaisia »lombardialaisiksi».

[169] Kaanan maanjaossa eivät leeviläiset saaneet mitään osuutta. Ainoastaan jumalanpalveluksen hoito jätettiin heidän osakseen. (5. Moos. 18.)

[170] Gaia, Gerhard Camminolaisen tytär, josta kommentoijat ovat eri mieltä: toiset moittivat häntä irstaaksi, toiset ylistävät hänen kauneuttaan ja kunniallisuuttaan.

17. laulu

[171] Seuraavat kuvat ovat esimerkkejä vihan turmiollisista vaikutuksista.

[172] Prokhne, Traakian kuninkaan Tereuksen puoliso. Kun Tereus oli häpäissyt kälynsä Philomelan, niin kostoksi tästä surmasivat siskot Tereuksen pojan Ityksen ja panivat hänen lihansa pöydälle isän syötäväksi. Jumalat muuttivat sitten Prokhnen pääskyseksi (satakieleksi).

[173] Haman, juutalaisten vainooja. Kun Haman näki ettei Mardokai kunnioittanut häntä kuten Jumalaa, hän tahtoi kiukuissaan hävittää kaikki juutalaiset kuningas Ahasveruksen valtakunnasta. Mutta Ahasverus, jonka apuun Haman luotti, antoikin Ester-kuningattaren taivuttamana hirttää Hamanin (ks. Esterin kirja).

[174] Lavinia valittaa äitiään Amataa, joka (Vergiliuksen mukaan) epätoivoisena hirtti itsensä, koska huhu kertoi, että hänen tyttärensä sulhanen, kuningas Turnus oli kuollut.

[175] Enkeli auttaa matkamiehiä nousemaan seuraavaan piiriin yhtä nopeasti kuin ihmisillä on yleensä tapana tyydyttää omat toiveensa.

[176] Tällä siivenlyönnillä enkeli poistaa kolmannen P:n, synninmerkin

Danten otsalta.

[177] »Beati pacifi», autuaita ovat rauhantekijät (Matt. ev. 5:9)

[178] Seuraavassa opinkappaleessa syntien luonteesta Dante seuraa pääasiassa Tuomas Akvinolaisen teoriaa. Luonnon (luonnollinen) rakkaus on välttämätön, se ei voi erehtyä, sielun rakkaus taas on vapaa ja voi joutua harhaan. Se voi valita huonon kohteen tai tavoitella liian innokkaasti maallista hyvää tai etsiä liian hitaasti todellista hyvää (Jumalaa). Rakkaus on siis sekä hyveen että paheen äiti.--Yksikään ihminen ei voi vihata itseään, sillä jokaisella on oma onni silmämääränään. Sentähden ei myöskään voi vihata Jumalaa, joka on kaiken elämän alku ja ehto (sine qua non). Rakkaus pahaan ilmenee siten vain suhteessa lähimmäiseen. Tästä erehdyksestä johtuvat ne kolme syntiä, joista puhdistutaan Kiirastulen alemmissa piireissä: ylpeys, joka toisen kukistamisesta toivoo itse nousevansa; kateus, joka pelkää kadottavansa kun toinen voittaa; viha, joka kostoksi tahtoo vahingoittaa toista.

[179] Tarkoittaa maallista rikkautta, ruokaa ja juomaa ja aistillista rakkautta. Näistä johtuvat kolme syntiä ahneus, mässäys ja hekuma kuuluvat kolmeen ylempään puhdistuspiiriin.

18. laulu

[180] »Sinne», tulen piiriin, ks, S. 53, s. 12.

[181] Viittaus niihin kolmeen asteeseen, joihin skolastinen sielutiede jakaa hyvään suunnatut intohimot: »rakkaus, halu ja nautinto» (amor, desiderium, delectatio).

[182] »Muoto henkinen», skolastikkojen »forma substantialis». Forma merkitsee heillä sitä, minkä kautta jokin siirtyy pelkästä mahdollisuudesta todellisuuteen; se on substantiaallinen, jos se määrääjonkin olemuksen yleensä. Sellainen on esimerkiksi sielu, jonka ansiosta ihminen on. Se on taas aksidentaalinen, jos se ilmaisee, että jollakin on jokin ominaisuus, esimerkiksi viisaus.

[183] Pietola, luultavasti muinainen Andes, Mantovan lähistöllä oleva kylä, jossa Vergilius syntyi.

[184] Ismenus ja Asopus, kaksi jokea Boiotiassa Theban lähellä. Statiuksen mukaan juoksivat thebalaiset Bakkhoksen apua tarvitessaan suurina laumoina palavat soihdut mukanaan näiden jokien rantoja pitkin ja huusivat suureen ääneen jumalaa sen eri nimillä.

[185] Täällä henget juoksevat ja kiirehtävät saavuttamaan sitä todellista hyvää, jota he eläessään liian laiskasti tavoittelivat.

[186] Vrt. Luukk. ev. 1:39: »Niinä päivinä Maria nousi ja kulki kiireesti vuorimaahan, Juudaan kaupunkiin» jne.

[187] Ilerda (Lerida), kaupunki Espanjassa, jossa Caesar pakotti Pompeijuksen sotajoukon antautumaan.

[188] Puhuja on Albertus, Fredrik Barbarossan hallitessa San Zenon luostarin apotti (kuoli 1178). Albert della Scala oli vastoin kirkon lakeja asettanut aviottoman poikansa, ruumiiltaan ja sielultaan rujan Josefín mainitun luostarin apotiksi. Albert kuoli pian tässä oletetun ajan jälkeen v. 1301, mutta Josef jäi paheellisesta elämästään huolimatta apotiksi kuolemaansa saakka (1314).

[189] Israelin lapset, joille Punainen meri aukeni, kuolivat kaikki paitsi Joosua ja Kaleb ennen luvattun maan näkemistä rangaistukseksi siitä, että olivat niin hitaita noudattamaan Jumalan käskyjä.

[190] Ne troijalaiset, jotka matkasta ja seikkailuista väsyneinä jäivät Sisiliaan ja osattomiksi johtajansa Aeneaan (Ankiseen pojan) ja tovereittensa maineesta.

19. laulu

[191] Dante kuvaa näissä säkeissä hetkeä (tuntia) ennen auringon nousua. Siihen aikaan uskottiin, että aamun kylmyys johtuu osaksi maan luontaisesta kylmyydestä, joka voittaa ilmaan jääneen auringonlämmön, osaksi myös kuusta ja Saturnuksesta, joita pidettiin kylmää synnyttävinä taivaankappaleina.

[192] »Velhot», geomantit: he ennustivat lyömällä umpimähkään puikolla hiekkaan tai papereille pisteitä, joiden muodostamilla kuvioilla sitten oli omat merkityksensä tavallisesti sen tähtikuvion mukaan, jota ne muistuttivat. [193] »Nainen» (seireeni), maallisen onnen ja aistinautinnon vertauskuva.

[194] »Nainen pyhä», korkeamman hyvän, Jumalan tahdon vertauskuva (gratia cooperans).

[195] Tässä piirissä ahneet puhdistuvat: he makaavat kasvoillaan maassa, koska he eläessään etsivät silmillään maan aarteita.

[196] »Sieluni on tomuun vaipunut», Psalmi 119:25.

[197] Puhuja on paavi Hadrianus V (kuoli 1276), Lavagnan kreivi, kuuluisaa Fiesco-sukua. Oli paavina vain 40 päivää.

[198] »Tiedä, että olin Pietarin seuraaja».

[199] »Joki», Lavagna Genovan alueella.

[200] »Neque nubent», »eivätkä mene naimisiin». Matteuksen evank. 22:30 mukaan (»Sillä ylösousemuksessa eivät miehet nai eivätkä naiset mene miehelle») kuolema katkaisee jokaisen avioliiton, siis myös kuvaannollisen avioliiton paavin ja kirkon välillä.

[201] »Hyvä mainitsemas», ks. S. 117, s. 5.

[202] Alagia, Hadrianuksen veljentytär, joidenkin mukaan Moroello Malaspinan puoliso.

20. laulu

[203] Dante, joka olisi tahtonut vielä enemmän udella sielulta (Hadrianukselta), antaa tahtonsa väistyä katujan paremman tahdon edestä, nimittäin tahdon huolehtia sielunsa pelastuksesta.

[204] »Paha», ahneus, jota Dante pitää aikansa turmiollisimpana paheena. Kuten Helvetissä on sitä tässäkin kutsuttu sudeksi.

[205] Viittaa Can grande della Scalaan, Veronan herraan, josta puhutaan Helvetissä S. 11, s. 9.

[206] Fabricius, roomalainen sotapäällikkö ja censori 280- ja 270-luvulla eKr. Rooman viholliset eivät voineet lahjoa häntä puolelleen suurimmillakaan lahjoilla. Hänen kerrotaan kuolleen niin köyhänä, että valtion täytyi kustantaa hänen hautauksensa.

[207] Pyhä Nikolaus, piispa Vähässä Aasiassa 300-luvun alussa. Kerrotaan, että hän lahjoitti myötäjäiset erään köyhän miehen kolmelle

tyttärelle, jotka isä aikoi myydä häpeällisessä tarkoituksessa.

[208] Ks. vastausta S. 123, s. 10 ja seur.

[209] »Kasvi huono», ranskalainen kuningassuku, Kapetingien sukupuu.

[210] 1290-luvulla Filip Kaunis oli ottanut valtaansa Flanderin kreivikunnan, jossa mainitut kaupungit sijaitsevat. Mutta v. 1302 löivät flanderilaiset ranskalaisen sotajoukon Courtrayn luona ja pakottivat kuninkaan luovuttamaan takaisin suuren osan anastamaansa maata. Tämä on se kosto, jota Hugo Capetin henki nyt, vuonna 1300, näyttää profeetallisesti anovan.

[211] Danten aikana oli taru, että Hugo Capet muka oli rikkaan pariisilaisen teurastajan poika ja ettei hän itse vaan hänen poikansa kantoi kruunua.

[212] Kaarle Suuren (karolingien) suku. Kun suvun viimeinen kuningas Ludvig V kuoli vuonna 987, julistutti Hugo Capet itsensä kuninkaaksi, minkä jälkeen hän voitti ja otti vangiksi Ludvigin sedän Kaarlen, joka oli tavoitellut kruunua.--Epähistoriallinen on se Danten tiedonanto, että tämä viimeinen karolingi olisi ruvennut munkiksi, pukeutunut harmaaseen pukuun.

[213] Anjoun Kaarle meni 1200-luvun keskivaiheilla naimisiin Provencen viimeisen kreivin Raimundin tyttären Beatrixin kanssa. Beatrix oli sitä ennen luvattu puolisoiksi Toulousen kreiville Raimundille.

[214] Filip Kaunis riisti Englannilta Ponthieun ja Gascognen, mutta ei Normandiaa, kuten Dante erehdyksessä sanoo. Normandia oli jo pitkään aikaa ollut ranskalainen.

[215] Anjoun Kaarle mestautti v. 1268 viimeisen Hohenstaufin, Konradinon. Hänen kerrotaan sitäpaitsi antaneen myrkyttää (1274) Tuomas Akvinalaisen, skolastiikan suurimman teologin, koska pelkäsi hänestä valtiollista vastustajaa.

[216] »Toinen Ranskan Karl», Valoisin Kaarle, Danten vihamies ja vastustaja. Bonifacius VIII kutsui hänet v. 1301 Italiaan kukistamaan Firenzen ghibelliinit ja Sisilian kuninkaan Fredrik Aragonialaisen. »Juudaksen miekalla», viekkaudella hän pääsi voitolle Firenzessä, mutta Sisiliassa hänen piti suostua häpeälliseen rauhantekoon.

[217] »Laivavanki», Napolin kuningas Kaarle II, Anjoun Kaarlen poika. Kun ranskalaiset oli kukistettu Sisiliassa v. 1282, joutui Kaarle meritaistelussa Pietari Aragonialaisen vangiksi. Oltuaan kuusi vuotta vankeudessa hän palasi valtakuntaansa ja nautti v. 1305 tyttärensä kuten kerrotaan suuresta summasta vanhalle ja huonomaineiselle Azzo d'Estelle, Ferraran rajakreiville.

[218] Vuonna 1303 antoi Filip Kaunis Alagnassa (Anagnissa) vangita iäkkään paavi Bonifacius VIII:n, joka kuoli pian sen jälkeen. Vaikka Dante suuresti halveksi Bonifaciusta, katsoi hän kuitenkin tätä väkivallantekoa ikäänkuin se olisi tehty itse Kristukselle, sitäkin enemmän kun paavi arvokkaasti kärsi nöyryytyksen.

[219] Filipin tuumien toteuttajina olivat etenkin ranskalainen Nogaret sekä ylhäistä roomalaista sukua oleva Sciarra Colonna, jota paavi herkeämättä vainosi.

[220] Pilatus = Filip Kaunis.

[221] Tässä säkeessä Dante ennustaa Temppeliherrain ritarikunnan tuhon. Paavi Klemens V:n suostumuksella Filip Kaunis antoi vuosina 1307–14 vangita ja surmata temppeliherrat ja anasti heidän omaisuutensa.

[222] Päivällä elvytetään mieliin hyveen (pyhän köyhyyden) kannustavia esimerkkejä, yöllä ahneuden synnin peloittavia esimerkkejä.

[223] Pygmalion, Tyroksen kuningas, surmasi lankonsa Sikeuksen, Didon puolison, ottaakseen haltuunsa hänen aarteensa.

[224] Midas, fryygalainen tarukuningas, joka pyysi, että kaikki mitä hän koskettaisi muuttuisi kullaksi. Jumalat täyttivät hänen pyyntönsä. Mutta hän kuoli pian, koska ruokakin muuttui kullaksi.

[225] Akan, joka anasti varkain osan Jerikosta saatua saalista, jonka tähden Joosua antoi kivittää hänet Akorin laaksossa (Joosua 7).

[226] Safira ja Ananias möivät maatilansa (joka alkukristittyjen lakien mukaan oli kaikkien yhteistä), mutta pidättivät itselleen osan hinnasta ja kaatuivat sitten kuolleina apostoli Pietarin jalkojen juureen. (Apostolien teot 5:1--6.)

[227] Syyrian kuningas Seleukis lähetti Heliodoruksen Jerusalemiin ryöstämään temppelin aarteita, mutta Jumalan lähettämä ratsu polki hänet matkalla kuoliaaksi.

[228] Polymnestor, Traakian kuningas, surmasi Troijan kuninkaan Priamoksen pojan Polydorin, joka oli jätetty hänen hoidettavakseen, ja anasti tämän aarteita.

[229] Crassus, roomalainen triumviri, rikkaudestaan kuuluisa. Hän kaatui v. 53 jKr. sodassa partheja vastaan, jotka tarun mukaan hakkasivat hänen päänsä poikki, heittivät sen sulatettuun kultaan ja sanoivat: »kultaa olet sinä janonnut, juo nyt sitä».

[230] Delos-saari uiskenteli tarun mukaan meressä, kunnes se pysähtyi lujalle pohjalle kun Latona, jota mustasukkainen Juno vainosi, pakeni sinne ja synnytti siellä Apollon ja Dianan (auringon ja kuun).

[231] »Kunnia Jumalalle korkeudessa».

21. laulu

[232] »Jano luontainen», totuuden jano, tässä etenkin Danten halu saada tietää maanjäristyksen ja henkien huudon syy. Dante vertaa tätä janoa samarialaisen naisen pyyntöön saada herralta ikuisen elämän vettä (Joh. ev. 4:15).

[233] »Hän», Lakthesis, joka kehäsi ihmisen elonlankaa, Kloto piteli värttinää.

[234] Vasta Kiirastulen portin sisäpuolella alkaa ikuinen järjestys.

[235] »Tytär Taumaan», Iris, sateenkaari.

[236] Maanjäristyksen uskottiin johtuvan maan sisällä syntyvien höyryjen (tuulten) vaikutuksesta.

[237] Roomalainen runoilija Statius, joka tässä puhuu, oli kotoisin Napolista eikä Toulousesta niinkuin Danten aikana luultiin (ks. s. 10). Hän on kirjoittanut sankarirunoelman »Thebais». Toista Eeposta »Akhilleista» valmistaessaan hän kuoli. Hänen runoelmiensa herätteiden antajana oli Vergilius.--Statius oli syntynyt n. 1200 vuotta ennen Danten tuloa Kiirastuleen; tästä ajasta hän oli viettänyt 4000 vuotta hitaiden ja 5000 vuotta ahneitten piirissä, loput joko muissa piireissä tai Kiirastulen ulkopuolella.

[238] Kun Tiitus v. 70 jKr. hävitti Jerusalemin.

[239] »Maine, mi kunniaa suo ensin...», runoilijan maine.

22. laulu

[240] »Autuaita ovat ne, jotka janoavat vanhurskautta», vastakohtana rahanjanolle. Vasta kuudennessa eli ahmijain piirissä toistetaan tämä autuaaksijulistus kokonaisuudessaan. (Matt. ev. 5:6.)

[241] Juvenalis, roomalainen runoilija, Statiuksen aikainen satiirikko.

[242] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa (3:56): Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames.

[243] Helvetin neljännessä piirissä, jossa ahneet ja tuhlaajat rintoinensa vyöryttävät raskaita taakkoja.

[244] Statius kertoo Thebaidissaan lokasteen poikain Eteokleen ja Polynikeen välisestä kaksintaistelusta, jossa molemmat kaatuivat.

[245] »Kalastaja», apostoli Pietari.

[246] Nämä säkeet (muistuma Vergiliuksen neljännessä eklogista), joita Statius kiittää uskonsa heräämisestä, tulkittiin keskiajalla ennustukseksi Kristuksen syntymästä ja ne vaikuttivat epäilemättä suuresti siihen melkein jumaloivaan kunnioitukseen, jota Vergilius nautti.

[247] Terentius, Cecilius, Plautus, roomalaisia huvinäytelmäkirjoittajia.--Varro oli runoilija ja suuri oppinut.

[248] »Kreikkalainen», Homeros.

[249] »Kukkula», Helikon, pyhitetty Apollonille ja muusoille, runottarille.

[250] Kreikkalaisia näytelmäkirjailijoita ja runoilijoita.

[251] »Hän», Hypsipyle, mainitaan tavallisesti argonauttien retken yhteydessä.

[252] »Tytär Teiresiaan», Manto, ennustaja kuten isänsäkin.

[253] Jokainen Päivän neiti vetää tunnin aurinkovaunuja. Kello oli siis n. 10 ja aurinko nousemassa.

[254] Merkinnee ikuisen elämän puuta paratiisissa. Puun lehväin lomitse kuuluu ääniä, jotka ylistävät kohtuullisen elämän esimerkkejä.

[255] Kaanaan häissä Maria huolehti enemmän vieraittensa nautinnosta kuin omastaan.

[256] Viini oli Rooman naisilta kielletty.

[257] Kun Daniel oli kolmen muun pojan kanssa kuningas Nebukadnesarin vankina he halveksivat kuninkaan ruokia ja juomia. Mutta »näille neljälle nuorukaiselle antoi Jumala taitoa ja ymmärrystä kaikissa kirjoituksissa ja viisaudessa; ja Daniel ymmärsi kaikenlaisia näkyjä ja unia» (Daniel 1).

[258] Markuksen evankeliumin 1:6 mukaan Johannes Kastaja »söi heinäsiirakoita ja metsähunajaa».--Kristus sanoo hänestä Matt. ev. 11:11: »Ei ole vaimoista syntyneiden joukosta noussut suurempaa kuin Johannes Kastaja».

23. laulu

[259] Psalmit 51:17: »Herra, (avaa) minun huuleni, (että minun sieluni ilmoittaisi sinun kiitostasi»).

[260] Tarun mukaan Erysikton halveksi Ceres-jumalatarta, joka rankaisi häntä sammumattomalla nälällä niin, että hän lopulta söi itsensä.

[261] Nälänhädässä, joka raivosi Jerusalemissa Tiituksen piirityksen aikana, muuan Maria-niminen juutalaisnainen söi oman lapsensa.

[262] »OMO», vanha muoto sanasta uomo, ihminen. Keskiajan mystikkoteologit olivat keksivinä, että ihmiskasvoissa on tämä sana luettavana (oikeastaan kaksi sanaa: [H]OMO DEI, jumalan ihminen). Molemmat O:t merkitsevät tällöin silmiä, M nenää ja kulmakarvoja.

[263] Nella (Annella), Foresan hyveellinen puoliso.

[264] Forese Donati, kuuluisan puoluejohtajan Corso Donatin veli, Danten ystävä ja sukulainen.

[265] Barbagia, Sardinian seutu, jonka asukkaat ovat puolivillejä, elivät ilman avioliittoa, naiset kulkivat puolialastomina jne. Sen vuoksi Dante antaa tämän nimen Firenzelle, jossa useat kerrat julistettiin sekä maallisia että kirkollisia kieltoja naisten pukuja vastaan.

[266] »Auringon sisar», kuu.

24. laulu

[267] »Tuo toinen», Statius, joka tahtoi pitkittää käyntiään saadakseen kauemmin olla Vergiliuksen seurassa.

[268] Piccarda Donati, Foresen sisar, esiintyy myöhemmin Paratiisissa.

[269] Buonagiunta Urbicciani, Luccan kaupungista kotoisin oleva runoilija 1200-luvun lopulta.

[270] »Tuo lähin», paavi Martin IV Toursista (kuoli 1285). Hänen kerrotaan olleen ylen perso Bolsena-järven ankeriaalle, jotka hän keittäi viinissä saadakseen niihin siten erikoisen hyvän maun.

[271] Ubaldino della Pila, firenzeläinen aatelismies 1300-luvun keskivaiheilla, suuri herkkusuu.

[272] Bonifacius, Ravennan arkkipiispa (1274–95), genovalaista Fiesco-sukua.

[273] Forlilainen Marchese, iloinen juomari. Kun häntä moitittiin, ettei hän tee mitään muuta kuin juo, hän vastasi: »Minulla on aina jano!»

[274] Gentucca.–Buonagiunta ennustaa, että Dante on maanpakonsa aikana Luccassa mieltyvä suuresti jaloon nuoreen naiseen, jonka nimi on Gentucca.

[275] Erään canzonon ensi säe Danten teoksessa Vita nuova, italiaksi: Donne che avete intelletto di amore.

[276] Notario, sisilialaisen runoilijan Giacomo da Lentinin lisänimi.–Fra Guittone, Arezzosta, huomattava nimi italialaisen runouden kehityksessä.

[277] Firenze.

[278] Tässä Forese ennustaa veljensä Corso Donatin, mustien mahtavan johtajan perikadon. Kun valkeat oli karkoitettu Firenzestä, Corso riitaantui omien puoluelaiستensa kanssa ja surmattiin v. 1307 kansanmellakassa. Toisten mukaan laahasi hevonen hänet pakomatallaan kuoliaaksi.

[279] »Pilven pojat», kentaurit, joilla oli ihmisen ja hevosen rinta. Heidät oli kutsuttu Pirithouksen ja Hippodamian häihin, mutta kesken häällon he alkoivat pitää pahaa elämää, olivatpa ryöstää morsiamenkin, kunnes Theseus vihdoin taltutti heidät.

[280] Ks. Tuomarien kirja 7:5-7.

[281] Enkelin siivenleyhkä, joka taas poistaa yhden P:n Danten otsalta.

[282] Vrt. Matt. ev. 5:6.

25. laulu

[283] Tässä kuvatun tähtikuvioiden asennon mukaan oli kello Kiirastulen vuorella n. 14.

[284] Meleagros, antiikin taruhenkilö. Kohtalottaret olivat ennustaneet, että hän oli kuoleva niin pian kuin halko, joka hänen syntyessään oli heitetty lieteen palaisi tuhkakksi. Äiti otti silloin halon ja pani sen säilöön. Mutta kun Meleagros sittemmin Kolydonin metsästysretken jälkeen surmasi kaksi veljeänsä, niin äiti ensi tuskassaan heitti halon jälleen tuleen ja sitä mukaa kun se paloi, Meleagros tunsu sisäisesti riutuvansa, kuolevansa.

[285] »Vereen toiseen», naisen vereen.--»Luonnon astiassa», kohdussa.

[286] Sikiön ensimmäinen animaamisen elämän muoto muistuttaa kasvin elämää, sillä on kasvisielu (anima vegetativa) joka ei kuitenkaan kuten kasvulla pysähdy tähän, vaan kehittyä edelleen eläinsieluksi (a. sensitiva), joka aluksi on samalla alhaisella tasolla kuin esimerkiksi merisieni, polyppi.

[287] »Sua viisahamman», Aristoteleen, joka opettaa, että yleisjärki (intelletto) on ruumiista kokonaan riippumaton, koska sillä ei ole mitään ruumiillista elintä.

[288] »Muut kyvyt», kasvi- ja eläinsielulle kuuluvat kyvyt.--Muisti, järki ja tahto ovat Jumalan »puhaltamia» voimia.

[289] Joko Tuonelan joen Akeronin rantaan tai Tiberin rannalle, jossa Kiirastuleen aikovat astuvat laivaan.

[290] Nimittäin kuinka sielu joka ei tarvitse ravintoa, kuitenkin voi laihtua?

[291] Seitsemänteen piiriin, jossa hekkuman synnistä puhdistutaan.

[292] »Korkeimman laupeuden Jumala», niin alkaa muuan kirkollinen hymni, jossa Jumalaa pyydetään valamaan sydämeen pyhää tultansa ja sammuttamaan kaikki syntiset hehkut.

[293] »En tiedä miehestä», Marian sanat enkelille, joka ilmoitti hänelle, että hän on synnyttävä maailman Vapahtajan (Luuk. 1:34).

[294] Kun Diana tuli lehtoon, jossa Jupiter oli vietellyt nymfi Helicen (Kalliston), ja sai tietää sen, hän ajoi tämän pois seurastaan.

26. laulu

[295] Pasiphae, Kreetan kuninkaan Minoksen puoliso, rakastuttuaan erääseen härkään, kätkeytyi puisen lehmän kuvaan. Hän synnytti sitten Minotauros-hirviön, joka oli puoleksi ihminen puoleksi härkä ja jonka Theseus sittemmin surmasi.

[296] Ei nuorena eikä vanhana (hän kuollut).

[297] Julius Caesar oli, kertoo Suetonius, nuoruudessaan ollut Bithynian kuninkaan Nikomedeen »vaimonsijaisena». Tästä häpeästä ei häntä voinut puhdistaa edes Gallian voitto, vaan sotilaat laulavat hänestä pilkkalaulua ja kutsuvat häntä »kuningattareksi».

[298] Bolognalainen Guido Guinicelli, Danten edeltäjä canzone-runoudessa.

[299] Lykurgos Nemealainen tahtoi surmata Hypsipylen, Jasonin entisen puolison, koska hänen pieni poikansa oli kuollut tämän huolimattomuuden takia. Hän oli juuri täyttämässä aikeensa, kun Hypsipylen kaksi poikaa, jotka olivat häntä kauan etsineet, nyt löysivät hänet ja liikuttuneina heittäytyivät hänen kaulaansa.

[300] Lethe, yksi antiikin tuonelan joista, josta vainajat voivat unohdusta maallisesta elämästään.

[301] Se, jota Guido osoittaa, on provencelainen runoilija Arnaut (Arnaut) Daniel (kuoli 1189).

[302] Limogesin miesi, Giraut de Borneil (kuoli 1220), aikanaan kuuluisa runoilija ja trubaduuri.

[303] Mainittu jo edellä kohdassa [276].

[304] »Isä meidän» kaksi viimeistä pyyntöä »Äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta» ovat sieluille täällä tarpeettomia.

27. laulu

[305] Kun Jerusalemissa aurinko nousi, Espanjassa (Ebro-joella) oli keskiyö ja Intiassa (Ganges-virralla) keskipäivä, oli Kiirastulen vuorella siis Danten laskutavan mukaan auringonlaskun aika.

[306] »Autuaita ovat puhdassydämiset» (Matt. ev. 5:8).

[307] Geryon, helvetissä esiintyvä hirviö, viekkaitten piirin vartija, alunperin mytologinen tarukuningas.

[308] Antiikin taru, johon Dante usein viittaa. Pyramus oli luullut, että leijona oli tappanut Thisben, ja epätoivoissaan lävistänyt itsensä miekalla. Mutta samassa tuli Thisbe paikalle ja kun hän huusi nimensä, Pyramus avasi viimeisen kerran silmänsä häntä kohti, minkä jälkeen tyttökin surmasi itsensä. Tämä tapahtui silkkiäispuun juurella, jonka valkeat kukat muuttuivat tulipunaisiksi.

[309] »Tulkaa, minun Isäni siunatut.» Matt. ev. 25:34.

[310] Lea merkitsee kirkollisessa symboliikassa toimivaa elämää, Raakel (s. 17) katselevaa.

[311] Suloheelmä = tosi onni.

[312] Dante ja Vergilius ovat nyt käyneet lävitse kiirastulen kaikki puhdistuspiirit ja saapuneet maalliseen paratiisiin. Tässä Vergilius puhuu Dantelle viimeisen kerran, mutta seuraa häntä kuitenkin vielä jonkun matkaa.

[313] Kruunu ja mitra (hiippa), maallisen ja hengellisen hallitusmahdin merkit. Päämaaliin saapuneet eivät enää ole paavin eivätkä keisarin käskettäviä, he ovat nyt omia herrojaan.

28. laulu

[314] Chiassin rannalla lähellä Ravennaa oli muinoin kuuluisa pinjametsä, joka nykyään on hävinnyt.

[315] »Sirocco», kuuma kaakkoistuuli.--Aeolus, tuulten jumala.

[316] Nainen jota myöhemmin on kutsuttu Mateldaksi, merkinnee jotakin sen nimistä henkilöä, joka on todella elänyt mutta jota ei kuitenkaan ole tarkemmin tunnettu.

[317] Proserpina (Persephone), Ceres-jumalattaren tytär. Kun hän oli kerran eräällä niityllä Sisiliassa kukkia poimimassa, Pluto ryösti hänet ja vei Manalaan.

[318] Tarun mukaan syytyi Afroditen rakkaus Adonikseen siitä, että häntä vahingossa (»vasten tapaa») riipaisi muuan nuoli, joka putosi Amorin viinestä.

[319] Xerxes lähti Hellespontoon yli hyökkäysretkelle Kreikkaa vastaan. Hän oli ylpeästi uskonut ylivoimaansa, mutta saikin palata takaisin täydellisesti nöyryytettynä.

[320] Leander (Leandros) joka asui Abydoossa Aasian rannalla, ui kuten taru kertoo joka yö Hellespontoon yli kohdatakseen Sestossa Euroopan puolella rakastettunsa Heron, mutta eräänä myrskyisenä yönä hän hukkui aaltoihin.

[321] Delectasti (me Domine) = »Sillä sinä ilahutat minua, Herra, töilläsi.» Psalmi 92:5. Autuille suotu Jumalan ihanauksien näkeminen voittaa kaiken murheen synnistä ja kuolemasta.

[322] Ks. S. 127, s. 10 ja seur.

[323] Maan uskottiin seisovan paikallaan ja taivaan ajateltiin kiertävän sitä idästä länteen ja vievän maan ilmakehän mukaansa kiertokulkuun.

29. laulu

[324] Psalmi 32:1. »Autuas se (jonka rikokset ovat anteeksi annetut), jonka synti on peitetty»,.

[325] »Verhoa ei voinut sietää», toisin sanoen tahtoi nähdä enemmän kuin mitä Jumala oli sallinut.

[326] Nimittäin Hippokrene-lähde Helikonilla.--Urania, tähtitieteen runotar.

[327] »Seitsemät tuohusjalat» merkitsevät useimpien Dante-selittäjien mukaan Pyhän Hengen seitsemää armolahjaa, joista profeetta Jesaja puhuu 11:2. Ne ovat viisaus, ymmärrys, neuvo, väkevyys, taito, hurskaus ja Herran pelko.

[328] »Juovaa seitsemän» merkitsevät luultavasti katolisen kirkon seitsemää sakramenttia.

[329] »Väli kymmen-askelinen», Jumalan kymmenen käskyä.

[330] »Vanhinta neljäkolmatta», Vanhan Testamentin 24 kirjaa, joita Pyhän Hieronymuksen mukaan edustavat ne 24 vanhinta, jotka Johanneksen ilmestyksessä (4:4) ylistävät Herraa.

[331] Ylistyslaulu on tarkoitettu Neitsyt Marialle, toisten mukaan Beatricelle.

[332] »Eläintä neljä», joista puhutaan Hesekielissä (1:4-6) ja Johanneksen ilmestyksessä (4:8), merkitsevät neljää evankeliumia. Edellinen mainitsee kullakin eläimellä olleen neljä, jälkimmäinen kuusi siipeä.

[333] Argus, tarun satasilmäinen jättiläinen, jonka Hermes uuvutti huilun soitolla uneen ja sitten tappoi. [334] »Voittovaunut», kirkon vertauskuva.

[335] »Aarnikotka», jolla tässä tarkoitetaan puoliksi kotkan, puoliksi leijonan hahmoista tarueläintä (grifone), merkitsee Kristusta jumalallisine ja inhimillisine luontoineen; edellistä kuvaa kullan väri, jälkimmäistä valkea ja veripuna, viattomuuden (uskon) ja rakkauden värit.

[336] »Kolme naista», kristilliset hyveet: usko, toivo, rakkaus, joiden värit ovat valkea, vihreä ja punainen.

[337] »Neljä neittä», neljä kardinaalihyvettä.

[338] Viisaus joka katselee menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

[339] Apostolien tekojen kirjoittaja Luukas, joka oli lääkäri (ks. Kolossalaiskirje 4:14).--Hippokrates, antiikin suurin lääkäri (n. 460-370 eKr.).

[340] Tarkoittaa isompien apostolisten kirjeitten tekijää Paavalia, hengen miekan kantajaa.

[341] Pienemmät apostoliset kirjeet tai niiden kirjoittajat Pietari, Johannes, Jaakob ja Juudas.

[342] Ilmestyskirjan tekijä Johannes.

[343] »Liljaseppeleet», puhtauden vertauskuva.--Ruusut ja punaheljäkukat merkinnevät rakkautta, joka on elähdyttävänä voimana Uudessa testamentissa.

30. laulu

[344] »Taivaan ensimmäisen» = jumaltaivaan, nk. empyreumin.--Seitsentähti, seitsemän kynttilänjalkaa.

[345] »Sisko alhaisempi», joko Plejadit tai Otava.

[346] »Tule minun kanssani Libanonista, morsiameni.» Korkea veisu 4:8.

[347] »Siunattu Sinä, joka tulet.» Enkelit tervehtivät Beatricea, joka ilmestyy pian, samoilla sanoilla kuin Kristusta tavallisesti tervehdittiin hänen tullessaan Jerusalemiin.

[348] »Siroittakaa liljoja täysin käsin.» Säte lainattu Vergiliuksen

Aeneis-runoelmasta.

[349] »Nainen», Beatrice uskon, toivon ja rakkauden väreissä. Öljypuun lehti, rauhansanomien merkki.

[350] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa esiintyy sama säe: _Agnosco veteris vestigia flammae_.

[351] »Minervan lehdin», öljypuun lehdin.

[352] Enkelit lauloivat Daavidin 31. psalmin: »Herra, Sinuun minä turvaan», lopettaen yhdeksännellä säkeistöllä: »vaan asetit jalkani (_pedes meos_) avaralle».

[353] »Slavonian tuulten», pohjatuulten.

[354] Astrologian mukaan tähtien asento ihmisen syntyessä vaikutti hänen luonteeseensa ja kohtaloihinsa.

[355] »Elossaan uudess'», alkutekstissä »nella sua vita nuova», tarkoittaa vain »Danten nuoruudessa» eikä »hänen teoksessaan 'Vita Nuova' (Uusi elämä)», kuten muutamat ovat arvelleet.

31. laulu

[356] »Seireeni-laulu», maallisten huvien houkutukset.

[357] Vrt. Sananlaskut 1:17. »Sillä verkko on viritetty kaikille siivekkäille, niin että ne sen näkevät--Mutta turhaan.»

[358] »Rajumyrsky Iarban valtakunnan», etelätuuli.--Iarba, afrikkalainen tarukuningas.

[359] »Naisen», Mateldan.

[360] »Asperges me», »Puhdista minut iisopilla jne.». Psalmi 51:9.

[361] »Smaragdein eteen», Beatricen silmien eteen.

[362] Kristus, jonka oppia Beatrice merkitsee, näyttäytyi milloin inhimillisessä, milloin jumalallisessa luonteessaan.

32. laulu

[363] Beatrice kuoli vuonna 1290, mistä siis nyt oli kulunut kymmenen vuotta.

[364] Se osa kulkuetta, joka oli käynyt aamikotkan edellä ja ollut Danten takana hänen seisossaan vaunuun päin kääntyneenä aamikotkan rinnalla.

[365] Matelda, Statius ja Dante astelivat vaunun oikealla puolella seuraten kristillisiä (teologisia) hyveitä.

[366] Mainittu puu on tiedon puu, mutta se merkitsee tässä yhteydessä myös Rooman valtakuntaa, joka ennen Kristusta oli vailla tosi hengellistä elämää.

[367] Kristus ei nauttinut tiedon puusta eikä tavoitellut maallista valtaa ja rikkautta.

[368] Noudattamalla Jumalan käskyä olla maistamatta tiedon puun hedelmiä, mikä tässä erityisesti tarkoittaa kirkonmiesten pidättyvyyttä

maallisesta hallitusvallasta. »Antakaa keisarille, mikä keisarin on.»

[369] Kristus yhdistää kirkon ja valtion, jolloin maallinen yhteiskunta saa uutta elämää.

[370] »Valoon yhtyneenä», Oinaan tähtikuvioon, jossa aurinko on keväällä ja joka seuraa Kalojen tähtimerkkiä.

[371] »Syrinx-immen taru». Merkurius nukutti satasilmäisen Arguksen, jonka yksi silmä aina valvoi, tarulla Panista ja Syrinx-immestä, joka muutettiin ruokoputkeksi.

[372] »Hunnun kirkkaus», taivaaseen kohoavan kotkan loiste; viittaa Kristuksen kirkastukseen.

[373] »Omenapuu», Kristus. Vrt. Korkea veisu 2:3. Sen kukkaset merkitsevät autuuden esimakua, jota Pietari, Jaakob ja Johannes olivat kirkastusvuorella nauttineet.

[374] »Unen raskahamman», kuolonunen josta Kristus oli herättänyt.

[375] »Tuon hurskaan», Mateldan.

[376] »Totuuden maa», Rooman keisarikunta.

[377] »Parvi seitsen-neito», 3 kristillistä ja 4 moraalista (kardinaali-) hyvettä.

[378] Seuraavassa näyssään Dante esittää kuvaannollisesti kirkon kohtalon pääpiirteet siihen saakka kun paavinistuon siirrettiin Avignoniin (1309), mikä Dantelle merkitsee kirkon suurinta alennustilaa. Koska Danten vaellus henkivaltakuntien läpi tapahtui vuonna 1300, näyn jälkimmäinen osa on käsitettävä ennustuksena.

[379] »Jupiterin lintu», kotka, merkitsee tässä Rooman keisarimahtia, joka vainosi ensimmäistä kristillistä kirkkoa samalla vahingoittaen omaakin valtakuntaansa, kuten tekstistä käynee ilmi.

[380] »Kettu», harhaoppi, kerettیلیisyys (gnostisismi, areiolaisuus tms.), jonka Beatrice karkoittaa, tässä Jumalan puhtaan opin vertauskuvana.

[381] Tultuaan kristityiksi roomalaiset keisarit alkoivat lahjoittaa kirkolle maatiloja ja omaisuutta, mikä Danten mielestä oli alkuna kirkon rappeutumiselle.

[382] »Lohikäärme», luultavasti Muhammed, joka riisti ison osan kirkon aluetta.

[383] Maallisen rikkauden turmelemana kirkko (vaunu) muuttuu hirviöksi, joka muistuttaa Johanneksen ilmestyksen petoa 13:1. »Ja minä näin pedon nousevan merestä; sillä oli kymmenen sarvea ja seitsemän päätä.» On epävarmaa, mitä nuo päät merkitsevät, ehkä seitsemää kuolemansyntiä.

[384] »Portto», vrt. Joh. ilm. 17:2, merkitsee paavinistuinta (1200-luvun loppu- ja 1300-luvun alkupuolella), joka oli julkeasti sekaantunut maalliseen politiikkaan.

[385] »Peikko», Ranskan kuningassuku, etenkin Filip Kaunis, jonka kanssa Danten perivihollinen Bonifacius VIII oli jonkun aikaa ollut hyvissä väleissä. Mutta sitten paavi oli ruvennut pelkäämään Filipiä ja etsimään turvaa muualta. Tästä julmistuneena Filip Kaunis vangitutti Bonifaciuksen, minkä jälkeen paavinistuon erotettiin Roomasta ja karkotettiin Avignoniin.

33. laulu

[386] »Jumala, pakanat ovat perikuntaasi karanneet jne.» Psalmit 79.

[387] »Vähän aikaa, niin ette enää näe minua, ja taas vähän aikaa, niin näette minut», Joh. ev. 16:16. Näillä säkeillä Dante ennustaa paavin paluun Avignonista jälleen Roomaan.

[388] »Nainen», Matelda.--»Viisas», Staius.

[389] Kirkon kristillisuus oli kokonaan tuhoutunut. Vrt. Joh. ilm. 17:8.
»Peto, jonka näit, on ollut eikä enää ole.»

[390] »Viisisataa viisitoista», luvun merkitys on yhä pysynyt hämäränä. Useimmat Dante-selittäjät otaksuvat, että se kirjoitettuna latinalaisilla numeroilla DVX, siis johtaja, merkitsee jotakuta suurta sotapäällikköä, tulevaa keisaria. Vrt. Joh. ilm. 13:18. Luultavasti Danten DVX on yhtä kuin Helvetin 1. laulussa mainittu »koira», Can grande della Scala, joka siihen aikaan kun Dante kirjoitti runoelmansa oli huomattava ghibelliinijohtaja ja Danten suuren kunnioituksen kohde.

[391] Themis, oikeuden jumalatar, joka antoi vaikeatajuisia oraakkeleita. Kun najadit uskalsivat arvata hänen arvoituksiaan, suuttunut jumalatar antoi villipedon hävittää karjan ja vainiot.

[392] Ensimmäisen kerran Aatami syödessään kiellettyä hedelmää. Hänen on sentähden täytyntä viettää viisituhatta vuotta helvetissä, kunnes Kristus »otti hänen syynsä päälleen» ja vapautti hänet.--Toinen ryöstö tarkoittaa vaunujen irrottamista puusta, pyhän istuimen erottamista Roomasta.

[393] Elsa, pieni joki Toscanassa. Sen vesi on niin kalkkipitoista, että siihen heitetyn esineen ympärille muodostuu kivikuori.

[394] »Pyramus», ks. viite [308].

[395] »Että huomaisit suunnan jne.», että huomaisit, kuinka seuraamasi maallinen (skolastinen) viisaus on alapuolella jumalallisen opin.

[396] Lethe saa unohtamaan ainoastaan synnit. Dante oli siis erotessaan Beatricesta, puhtaasta opista, joutunut harhateille; paitsi syntisiä huvituksia hän oli filosofisissa mietiskelyissään seurannut Averroesia, Aristoteleen arabialaista tulkkia, kunnes Tuomas Akvinolainen tuli hänen oppaakseen.

[397] »Juomaa», Eunoen vettä.

End of Project Gutenberg's Jumalainen näytelmä: Kiirastuli, by Dante

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NäYTELMä: KIIRASTULI ***

***** This file should be named 11072-8.txt or 11072-8.zip *****

This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.net/1/1/0/7/11072/>

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and DP Distributed Proofreaders

Updated editions will replace the previous one--the old editions

will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative

works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than

"Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure

and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Each eBook is in a subdirectory of the same number as the eBook's eBook number, often in several formats including plain vanilla ASCII, compressed (zipped), HTML and others.

Corrected EDITIONS of our eBooks replace the old file and take over the old filename and etext number. The replaced older file is renamed. VERSIONS based on separate sources are treated as new eBooks receiving new filenames and etext numbers.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

EBooks posted prior to November 2003, with eBook numbers BELOW #10000, are filed in directories based on their release date. If you want to download any of these eBooks directly, rather than using the regular search system you may utilize the following addresses and just download by the etext year.

<http://www.gutenberg.net/etext06>

(Or /etext 05, 04, 03, 02, 01, 00, 99, 98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 92, 91 or 90)

EBooks posted since November 2003, with etext numbers OVER #10000, are filed in a different way. The year of a release date is no longer part of the directory path. The path is based on the etext number (which is identical to the filename). The path to the file is made up of single digits corresponding to all but the last digit in the filename. For example an eBook of filename 10234 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/1/0/2/3/10234>

or filename 24689 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/2/4/6/8/24689>

An alternative method of locating eBooks:

<http://www.gutenberg.net/GUTINDEX.ALL>